

**«Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του
οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Τεμνόμενες ή παράλληλες οι ευθείες μεταξύ διαφθοράς και Ελληνικής νομοθεσίας;
Πώς διαμορφώθηκε το νομοθετικό πλαίσιο την τελευταία δεκαπενταετία και σε ποιό
βαθμό καθίσταται επιλεκτικό το ποινικοκατασταλτικό σύστημα; Κριτική ανάλυση
και συμπεράσματα.»**

Συγγραφή: Απόστολος – Νεκτάριος Μουστάκης ΑΜ: 517528

Επιβλέπων Καθηγητής: Φώτιος Σπυρόπουλος

© European Research Centre for Anti-Corruption and State-Building

Αθήνα, Ιανουάριος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή Απόστολου – Νεκταρίου Μουστάκη που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο Απόστολος – Νεκτάριος Μουστάκης εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Τεμνόμενες ή παράλληλες οι ευθείες μεταξύ διαφθοράς και Ελληνικής νομοθεσίας; Πώς διαμορφώθηκε το νομοθετικό πλαίσιο την τελευταία δεκαπενταετία και σε ποιό βαθμό καθίσταται επιλεκτικό το ποινικοκατασταλτικό σύστημα; Κριτική ανάλυση και συμπεράσματα.»

Απόστολος – Νεκτάριος Μουστάκης

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής
Φώτιος Σπυρόπουλος
Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής
Γεώργιος Κοντογεώργης
Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Αθήνα, Ιανουάριος 2024

Αφιερωμένη στην οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση και στήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια της προσπάθειας αυτής.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία θα καταπιαστούμε με το πολυσχιδές και πολύπλευρο εγκληματικό φαινόμενο της διαφθοράς. Ιδίως, θα επικεντρωθούμε στην εξελικτική πορεία που ακολούθησε η Ελληνική νομοθεσία για την αντιμετώπιση αδικημάτων διαφθοράς τα τελευταία δεκαπέντε έτη περίπου, ήτοι από την εμφάνιση της Οικονομικής κρίσης τα τέλη του έτους 2009 και εντεύθεν.

Στο πρώτο κεφάλαιο, θα καταπιαστούμε με την θεωρητική προσέγγιση της έννοιας της «επιλεκτικότητας», καθώς επίσης και εγκληματολογικά όπως αποτυπώνεται κυρίως μέσα από τις εγκληματολογικές θεωρίες των Vold, Turk, Becker, Sutherland, Quinney, Chambliss κ.λπ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα μας απασχολήσει το φαινόμενο της διαφθοράς υπό το θεωρητικό της πρίσμα αποχαρακτηρίζοντάς την εννοιολογικά, καταγράφοντας τις διάφορες μορφές της και ερευνώντας το ποσοστό συσχετισμού της με τα εγκλήματα των ισχυρών.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα αποτυπώσουμε τον κύριο άξονα της διαφθοράς υπό το πρίσμα του Ποινικού Δικαίου, εισάγοντας τις τυποποιήσεις του φαινομένου όπως αποτυπώνονται στα άρθρα 235, 236, 237, 237Α, 237Β και 396 του Ποινικού Κώδικα που αντιστοιχούν στα αδικήματα της δωροληψίας υπαλλήλου, της δωροδοκίας υπαλλήλου, της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών, της δωροδοκίας για την καλλιέργεια (ευνοϊκού) κλίματος καθώς και της διαφθοράς στον ιδιωτικό τομέα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα καταγράψουμε τη σωρεία των νομοθετικών προβλέψεων και τροποποιήσεων για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς στην Ελλάδα όπως προέκυψαν από το έτος μέχρι και σήμερα. Επιπροσθέτως, θα πραγματοποιηθεί σύγκριση μεταξύ αυτών κατά την πάροδο των ετών ώστε να εξαχθεί το συμπέρασμα, εάν τείνουν εκ του αποτελέσματος προς τη σωστή κατεύθυνση της επιτυχούς αντιμετώπισης ή όχι.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε επισταμένως και λεπτομερώς με το ποινικοκατασταλτικό σύστημα της Ελλάδος για την πάταξη της διαφθοράς και τα ζητήματα επιλεκτικότητας επ' αυτού, ήτοι αναφορικά με τα στάδια της άσκησης ποινικής δίωξης, της προδικασίας και της μεταχείρισης και τυχόν διαχωρισμών μεταξύ των κρατουμένων, καθώς επίσης και με τις επαγόμενες συνθήκες και παράγοντες που δημιουργούν «εύφορο έδαφος» επικράτησης τέτοιων φαινομένων. Τέλος, θα πραγματοποιηθεί και αναφορά σε συγκεκριμένες υποθέσεις όπου εφαρμόστηκαν πρακτικές επιλεκτικότητας εθνικά.

Λέξεις-Κλειδιά

Διαφθορά, δωροδοκία-δωροληψία, ποινικός κώδικας, κώδικας ποινικής δικονομίας, επιλεκτικότητα, εγκλήματα των ισχυρών.

«Are the lines between corruption and Greek legislation intersecting or parallel? How has the legislative framework been shaped in the last fifteen years and to what extent is the criminal justice system becoming selective? Critical analysis and conclusions»

Apostolos – Nektarios Moustakis

Thesis Supervision Committee

Supervisor Professor
Fotios Spyropoulos
Member of the School of Social
Sciences and Humanities

Co-supervising Professor
Georgios Kontogeorgis
Member of the School of Social Science
and Humanities

Athens, January 2024

Abstract

In this paper we will deal with the multifaceted criminal phenomenon of corruption. In particular, we will focus on the evolutionary course followed by the Greek legislation for dealing with corruption offenses in the last fifteen years, and specifically from the appearance of the Economic crisis at the end of 2009 until today.

In the first chapter, we will deal with the theoretical approach of the word "selectivity", as well as and from criminological aspect as reflected mainly through the criminological theories of Vold, Turk, Becker, Sutherland, Quinney, Chambliss, etc.

In the second chapter, we will be concerned with the phenomenon of corruption from its theoretical perspective, conceptually de-characterizing it, recording its various forms and investigating its correlation rate with the crimes of the powerful.

In the third chapter, we will outline the main axis of corruption from the perspective of Criminal Law, introducing the formalizations of the phenomenon as reflected in articles 235, 236, 237, 237A, 237B and 396 of the Greek Penal Code which correspond to the offenses of an official accepting a bribery (passive bribery), of trying to bribe an official, bribery of judicial officials, bribery for the cultivation of a (favorable) climate as well as corruption in the private sector.

In the fourth chapter we will list the number of legislative provisions and amendments to deal with and fight the phenomenon of corruption in Greece as it happened from 2009 and all subsequent legislations until today. In addition, a comparison will be made between those legislations over the years in order to conclude whether they tend in the right direction of successfully encountering corruption.

In the fifth chapter, we will deal in detail with the criminal justice system of Greece coping with corruption and the issues of selectivity on it, and especially in regard with the stages of criminal prosecution, pre-trial and treatment and any separations between suspects, prisoners, as well as with the induced conditions and factors that create "fertile ground" for the prevalence of such phenomena. Finally, reference will be made to specific national cases where selectivity practices have been applied.

Keywords

Corruption, bribery, passive bribery, penal code, penal procedure legislation, selectivity, crimes of the powerful.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	iv
Abstract.....	vi
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	ix
Εισαγωγή.....	1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1. Η επιλεκτικότητα υπό το πρίσμα της εγκληματολογικής θεωρίας.....	3
1.1. Εννοιολογική προσέγγιση του όρου «επιλεκτικότητα».....	3
1.2. Θεωρητικές προσεγγίσεις.....	5
1.2.1. Το συγκρουσιακό και το συναινετικό πρότυπο.....	5
1.2.2. Θεωρίες της Σύγκρουσης «Vold» και «Turk».....	6
1.2.3. Το έγκλημα ως μορφή κοινωνικής πραγματικότητας «Quinney».....	8
1.2.4. Η θεωρία της ετικέτας «Becker».....	9
1.2.5. «Έγκλημα λευκού κολάρου» και η αντιμετώπισή του με διαφορετικό τρόπο «Sutherland».....	10
1.2.6. Η ευελιξία των ορίων του νόμου «Chambliss».....	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

2. Το φαινόμενο της διαφθοράς	12
2.1 Εννοιολογικός αποχαρακτηρισμός της έννοιας και ποιοτικά γνωρίσματα.....	12
2.2 Αποτύπωση μορφών διαφθοράς.....	15
2.3 Συσχετισμός της διαφθοράς με τα εγκλήματα των ισχυρών.....	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

3. Ο κύριος άξονας της αξιόποινης πράξης της «διαφθοράς» σύμφωνα με το Ελληνικό Δίκαιο και οι διάφορες νομοτυπικές μορφές του πριν τις σημαντικές αλλαγές που επέφερε ο Ν. 4254/2014.....	19
3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις της σωρείας τυποποιήσεων των εγκλημάτων δωροδοκίας (ενεργητικής και παθητικής).....	19
3.2. Το αδίκημα της δωροδοκίας (ενεργητικής και παθητικής) υπαλλήλου άρθρα 235 και 236 ΠΚ, η διάστασή τους σε βάθος χρόνου και οι νομοθετικές ρυθμίσεις.....	19
3.3. Οι αξιόποινες πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών α. 237 ΠΚ. Διαχρονική διάσταση του άρθρου και παρατηρήσεις.....	22
3.4. Η πράξη της δωροδοκίας χάριν «καλλιέργειας κλίματος» (trading in influence) ά. 237Α ΠΚ. Διαφοροποιήσεις και αντιστοιχίες με τις παραδοσιακές διατάξεις του ΠΚ.....	24
3.5. Η διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα.....	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

4. Οι νομοθετικές προβλέψεις αντιμετώπισης της διαφθοράς και οι τροποποιήσεις τους την τελευταία δεκαπενταετία.....	26
4.1 Νομοθετικές προβλέψεις και τροποποιήσεις για την αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ελλάδα αρχής γενομένης της οικονομικής κρίσης έως το Ν. 4619/2019.....	26

4.2. Νομοθετικές προβλέψεις και τροποποιήσεις για την αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ελλάδα από το Ν. 4619/2019 έως και σήμερα.....	30
4.2.1. Ν. 4619/2019.....	30
4.2.2. Ν. 4637/2019 και παρεπόμενοι Νόμοι.....	33
4.2.3. Ν. 4855/2021 και μέχρι σήμερα.....	35
4.3 Ο Αντίκτυπος της κατάργησης του νόμου περί καταχραστών του Δημοσίου.....	36
4.4 Πως επηρέασε η εφαρμογή του επεικέστερου νόμου (άρθρο 2 ΠΚ) τις εκκρεμείς ποινικές υποθέσεις.....	38
4.5 Διατάξεις δικονομικής φύσεως για την αντιμετώπιση του φαινομένου.....	42
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	
5. Επιλεκτικότητα επί του πρακτέου στην Ελλάδα.....	45
5.1 Ποινικοκατασταλτικό σύστημα και επιλεκτικότητα μεταχείρισης αναφορικά με την καταπολέμηση της διαφθοράς και κριτική αποτίμηση.....	45
5.1.1 Ανισότητα και επαγόμενες διακρίσεις αναφορικά με την άσκηση της ποινικής δίωξης.....	45
5.1.2 Επιλεκτικότητα στο στάδιο της προδικασίας.....	46
5.1.3 Διαχωρισμοί κατά το στάδιο απονομής δικαιοσύνης.....	47
5.1.4 Επιλεκτικότητα ακόμα και κατά το στάδιο έκτισης της ποινής στα Σωφρονιστικά Καταστήματα.....	48
5.2 Περιπτώσιολογία συνθήκων και παραγόντων που ευθύνονται για την επιλεκτικότητα κατά την απονομή της δικαιοσύνης.....	50
5.2.1 Εδραίωση του φαινομένου της διαφθοράς ακόμα και στους κύκλους των δικαστικών λειτουργιών.....	50
5.2.2 Αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση μεταξύ εισαγγελικών και δημόσιων υπηρεσιών.....	51
5.2.3 Έλλειψη κονδυλίων και χρηματοδοτήσεων.....	53
5.2.4 Παρακώλυση επί της απονομής της δικαιοσύνης.....	54
5.2.5 Κωλύματα νομικής φύσεως.....	56
5.2.6 Ζητήματα διαφθοράς και επιλεκτικότητας επί του συστήματος επιμέτρησης ποινής και αιτιολογίας δικαστικών αποφάσεων.....	57
5.3. Καταγραφή υποθέσεων επιλεκτικότητας στην Ελλάδα.....	59
5.3.1 Συγκριτική ανάλυση υποθέσεων και επιλεκτικότητας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος.....	62
Αντί Επιλόγου.....	65
Βιβλιογραφικές αναφορές	70

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Α.Ν.	Αναγκαστικός Νόμος
Ν.	Νόμος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
Ν.Δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
ΣτΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
παρ.	Παράγραφος
ΕΑΔ	Εθνική Αρχή Διαφάνειας
π.χ.	Παραδείγματος χάριν
αρ.	Άρθρο
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας ¹ Ανάπτυξης
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ε.Σ.Σ.Κ.Δ.	Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Καταπολέμησης της Διαφθοράς
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΕΕΔ	Ειδικός Εισαγγελέας Διαφθοράς
Επ.	Επόμενα
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Βλ.	Βλέπε
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη (Περιοδικό)
ΠοινΧρον	Ποινικά Χρονικά (Περιοδικό)
ΠοινΛογ	Ποινικός Λόγος (Περιοδικό)
Εκδ.	Έκδοση ή εκδόσεις
Επιμ.	Επιμέλεια
Σελ.	Σελίδα
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Εισαγωγή

Διανύοντας την τρίτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, έχοντας πλέον μετέλθει σε ένα περιβάλλον φιλελεύθερο και σύγχρονο, η τριμελής αρχή της διάκρισης των εξουσιών¹ και η ισότητα κάθε πολίτη, μηδενός εξαιρουμένου, απέναντι στο νόμο² όφειλαν να αποτελούν την φυσική και αυτονόητη εξέλιξη των πραγμάτων. Με λίγα λόγια, η ποινή θα έπρεπε να επιφορτίζεται με την ίδια ένταση απέναντι σε όλους τους παρανομούντες που εκδηλώνουν τέτοιου είδους αποκλίνουσα παραβατική συμπεριφορά.³

Παρότι αποτελεί αθέμιτη πρακτική, η άνιση μεταχείριση προσώπων που τελούν διαφθορά είναι υπαρκτή και εμφανής τόσο στην πράξη επί εφαρμογής του ποινικοκατασταλτικού συστήματος ευθέως όσο και στο νομοθετικό πλαίσιο παραπλεύρως επισφραγίζοντας έτσι τη διάσταση μεταξύ του «νόμου όπως εφαρμόζεται στην πράξη» και του «νόμου όπως περιγράφεται θεωρητικά».⁴

Η διαφθορά ως ένα μετεξελισσόμενο φαινόμενο, ως ένα αναρριχόμενο φυτό, βρίσκει δυνατότητα να ανθίσει τόσο σε χώρες που έχουν ήδη αναπτυχθεί όσο και σε αυτές που είναι υπό ανάπτυξη⁵, καταρρίπτοντας έτσι την πεποίθηση πως ευθύνεται μόνο το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης για τη δημιουργία της απαρέγκλιτα, αφήνοντας έτσι περιθώριο ανάληψης ευθυνών και από άλλους παράγοντες, όπως της εδραίωσης του οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης, βρίσκεται σε ευθεία συσχέτιση με το οικονομικό έγκλημα, καθώς η επιδίωξη για μέγιστο οικονομικό όφελος πραγματώνεται κυρίως με αθέμιτες πρακτικές όπως η δωροδοκία υπαλλήλων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αλλά και δικαστικών λειτουργών.

Η Ελλάδα κατόπιν διεθνών, Ενωσιακών και εθνικών πιέσεων ανά διαστήματα υιοθετεί νομοθετικά προστάγματα και επιταγές αρχής γενομένης της Σύμβασης ποινικού δικαίου κατά της διαφθοράς που υπεγράφη στο Στρασβούργο⁶. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα είναι Συστάσεις και Συμβάσεις Διεθνών Οργανισμών, όπως του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

¹ Νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία, όπως τυποποιούνται στο ά. 26 του Συντάγματος.

² Άρθρο 4 παρ. 1 – 7 του Συντάγματος.

³ Βασιλής Καρύδης, «Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα – Ηθικοί Πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη» (Αθήνα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, 2010), σελ. 196.

⁴ Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, «Λευκά Κολλάρα και Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική» (Αθήνα, Εκδ. Π. Ν. Σάκουλας, 2014), σελ. 124 επ.

⁵ Ιωάννης Γιαννακέλος, «Διαφθορά-Δωροδοκία και Ποινική Αντιμετώπιση» (Μυτιλήνη, Εκδ. Αιολίδα, 2013), σελ. 19 επ.

⁶ Στις 21 Ιανουαρίου του 1999. Άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος καθώς και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης που υπεγράφη στο Στρασβούργο στις 15 Μαΐου του 2003.

του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης. Σε επίπεδο εντοπιότητας οι νομοθετικές προβλέψεις για την αντιμετώπιση της διαφθοράς εκκινούν ιδίως με το Ν. 2802/2000⁷ και συνεχίζουν με αργούς ρυθμούς μέχρι και το έτος 2011 όπου λόγω της εκδήλωσης της οικονομικής κρίσης κατέστη αναγκαία η καταπολέμηση της διαφθοράς. Κατά συνέπεια οι πρώτες προσπάθειες ξεκίνησαν με το Ν. 3932/2011⁸, ενώ η συστηματικότερη και πληρέστερη νομοθέτηση επήλθε με το Ν. 4254/2014. Έκτοτε και μέχρι και σήμερα παρατηρείται μια προσπάθεια διαρκούς νομοθέτησης για την επιμέτρηση και επιβολή ποινών για την τέλεση των αδικημάτων αυτών, προβαίνοντας ωστόσο σε μια παλινωδία μετατρέποντας τη διαφθορά άλλοτε σε πλημμέλημα και άλλοτε σε κακούργημα. Οι πιο πρόσφατες και σημαντικές νομοθετικές προβλέψεις και τροποποιήσεις έλαβαν χώρα, αρχής γενομένης του Ν. 4619/2019 και εν συνεχεία του Ν. 4637/2019 και του Ν. 4855/2021.

Πέραν του νομοθετικού πλαισίου, η επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος διαπιστώνεται και στο στάδιο της δευτερογενούς εγκληματοποίησης (στάδιο εφαρμογής). Το σύστημα συχνά επηρεάζεται από τους μηχανισμούς κοινωνικής αντίδρασης οι οποίοι επεμβαίνουν κατ' επιλογήν και προκρίνουν άτομα κατώτερων στρωμάτων ως εγκληματίες, δημιουργώντας έτσι ένα ψευδές «εγκληματικό στερεότυπο». Εν αντιθέσει με αυτούς, πρόσωπα – εγκληματίες με ισχύ τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης, είτε εξ' αρχής με τη μη τυποποίηση των εγκλημάτων τους στο νόμο είτε εκ των υστέρων με την «προσχηματική» τιμώρησή τους για ελάχιστο χρονικό διάστημα, μόνο και μόνο για τα μάτια του κόσμου. Περιπτώσεις τέτοιων φαινομένων που συνδυάζουν τόσο την επιλεκτικότητα του νομοθετικού πλαισίου όσο και της εφαρμογής του, εντοπίζονται στην Ελλάδα ιδίως στις υποθέσεις – σκάνδαλα Υπουργών, επιρρωνύοντας έτσι την πεποίθηση πως η προσέγγιση που επιφυλάσσει το ποινικοκατασταλτικό σύστημα έχει προσωποκεντρικό χαρακτήρα και όχι πραγματοκεντρικό (ουσιαστικό και σχετικό με την πράξη).⁹

⁷ Και της Σύμβασης για τη δωροδοκία των υπαλλήλων στην Ε.Ε.

⁸ Και τη σύστασης της Αρχής Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες αφορώσες τα «πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα», τα οποία τυγχάνουν συνήθως ευνοϊκής μεταχείρισης επιρρωνύοντας και την ύπαρξη τακτικών επιλεκτικότητας.

⁹ Ειρήνη Σταμούλη, «Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος», στο Αρτινοπούλου Βάσω, κ.α. (επιμ.), «Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"», (Αθήνα, Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε. 2016), σελ. 277.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1. Η επιλεκτικότητα υπό το πρίσμα της Εγκληματολογικής

Θεωρίας.

1.1 Εννοιολογική προσέγγιση του όρου «επιλεκτικότητα».

Στους κόλπους της εγκληματολογικής θεωρίας, ο όρος επιλεκτικότητα, περιγράφεται ως η άνιση μεταχείριση των προσώπων – αδικοπρακτούντων, που τους επιφυλάσσει η διακριτική λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, προερχόμενων ιδίως από κατώτερα κοινωνικά στρώματα προσδίδοντάς τους a priori την ετικέτα του «εγκληματία», εν αντιθέσει με πρόσωπα που έχουν διαπράξει της ίδιας απαξίας εγκλήματα, αλλά διαθέτουν υψηλότερο status quo.

Η κοινωνική τάξη ενός προσώπου, συνίσταται εν γένει στην ταυτότητα πολιτισμικού χαρακτήρα που διαθέτει όπως επίσης και σε πλειάδα αντικειμενικών γνωρισμάτων και δη, κοινωνικών συμπεριφορών (π.χ. το επίπεδο του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί, οι τρόποι κοινωνικής συμπεριφοράς – αντίδρασης – αλληλεπίδρασης όπως επιβάλλουν οι κοινωνικές επιταγές κ.λπ.), πλούτου, κύρους στον επαγγελματικό τομέα και γενικότερα η εκπαίδευσή του.¹⁰

Το φαινόμενο της επιλεκτικότητας είναι πρόδηλο σε όλα τα στάδια που διαρθρώνουν το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, εκκινώντας από τη νομοθέτηση των διατάξεων του Ποινικού Δικαίου, συνεχίζοντας με την υπόδειξη τους εγκλήματος από τις διοικητικές αρχές και με την εν συνεχεία με την εισαγωγή του υπόπτου στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα. Τέλος, διαπιστώνεται τόσο κατά τη διαδικασία εξέτασής του από τους δικαστικούς λειτουργούς (Εισαγγελέα και Δικαστή) όσο και στο τελικό στάδιο της επιμέτρησης του αξιοποίνου και στην έκτιση της ποινής του στο εκάστοτε σφραγιστικό ίδρυμα.¹¹ Ως κατά συνέπεια, η επιλεκτικότητα βρίσκεται σε απόλυτη συσχέτιση με τη

¹⁰ Η ύπαρξη των ανωτέρω γνωρισμάτων συνιστά την κατηγοριοποίηση σε ανώτερη, μεσαία ή κατώτερη κοινωνική κλίμακα. Βλ. Nancy Adler, Elissa Epel, et al. «Relationship of subjective and objective social status with psychological and physiological functioning: Preliminary data in healthy White women». Health Psychology, 19, 2000. pp. 586-592

¹¹ Ουίλιαμ Αλοσκόφης, «Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο-ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh Weis», Crime Times, τεύχος 15, (2021), σελ. 2.

θέσπιση της Ποινικής νομοθεσίας, με την παραβίαση των διατάξεων της Ποινικής Δικονομίας καθώς και όλων των εν γένει νόμιμων διαδικασιών.¹²

Όπως επισημαίνει η Valeria Vegh Weis, το φαινόμενο της ποινικής επιλεκτικότητας, αποτελεί τη στέρεα βάση του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης και προσδιορίζεται από την ταυτόχρονη εφαρμογή των αντίρροπων δυνάμεων της μεταχείρισης των υπόπτων. Συγκεκριμένα, δεν επαρκεί μόνο η υπερποινικοποίηση πράξεων και συμπεριφορών προσώπων κατώτερου κοινωνικού «αναστήματος» αλλά συνδυάζεται άρρηκτα με την υποποινικοποίηση αντίστοιχων συμπεριφορών ατόμων ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων¹³, επί των οποίων προσφέρεται πληθώρα διευκολύνσεων αρχίζοντας από την ηπιότερη μεταχείριση και καταλήγοντας μέχρι και την εξ ολοκλήρου απουσία τιμωρητικής βάσης.¹⁴

Η έννοια της επιλεκτικότητας όπως προελέχθη τελεί σε συνάρτηση αρχικώς με την πρωτογενή εγκληματοποίηση, δηλαδή την ποινικοποίηση, ήτοι την καταγραφή και κατηγοριοποίηση στον Ποινικό Κώδικα ιδιαιτερώσεων συμπεριφορών που ζημιώνουν το κοινωνικό σύνολο. Ο λόγος που αυτή η διαδικασία ορίζεται μεροληπτική, είναι γιατί τα ίδια τα άτομα των ανώτερων τάξεων έχουν επέμβει στην διαμόρφωση του νόμου με τέτοιο τρόπο ώστε να καθίσταται ευνοϊκός προς αυτούς.¹⁵

Εκτός αυτών των συμπεριφορών, υφίσταται πλήθος ανάρμοστων πράξεων οι οποίες λόγω της ιδιομορφίας τους είναι και δύσκολο να κατηγοριοποιηθούν αλλά και να διαπραχθούν εν αντιθέσει με τις ανωτέρω. Ειδικότερα, στο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο, αδικήματα που διαπράττονται από άτομα κατώτερων τάξεων, τυγχάνουν ευρείας εκπροσώπησης σχεδόν σε όλα τα κεφάλαια του ειδικού μέρους πλην των κεφαλαίων 10 και 16. Τα εναπομείναντα δύο (2) Κεφάλαια αναφέρονται στα εγκλήματα των ισχυρών ή όπως αλλιώς αποκαλούνται τα εγκλήματα του λευκού περιλαμίου.

¹² Σοφία Βιδάλη, «Πέρα από τα όρια: Η Αντεγκληματική Πολιτική σήμερα», (Αθήνα, 2017, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη).

¹³ Donad J. West, «*Delinquency Its Roots, Careers and Prospects*», Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, 1982. pp. 92, 12. Available at: https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=fcxZ8IaYBbkC&oi=fnd&pg=PP8&dq=easy+in+collecting+evidence+in+lower+class+crimes&ots=xt1FmYql31&sig=ebkTm08WCvr7BxQ6xSKQFO3MmNw&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false/

¹⁴ Valeria Vegh Weis, «*Criminal Selectivity in the United States: A History Plagued by Class & Race Bias*», (DePaul Journal for Social Justice, Volume 10 Issue 2, 2017), pp. 4 – 5.

¹⁵ Ουίλιαμ Αλοσκόφης, ο.π. σελ. 2 – 3.

Σε δεύτερο στάδιο, η επιλεκτικότητα συσχετίζεται και με την δευτερογενή εγκληματοποίηση, δηλαδή με την υιοθέτηση μεροληπτικής πρακτικής επί της εφαρμογής των νόμων από τους θεματοφύλακες του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, ήτοι των δικαστικών λειτουργιών, των αστυνομικών αρχών, των δικαστηρίων, ακόμα και των σωφρονιστικών καταστημάτων, απέναντι στα άτομα μειωμένης δυναμικής και κατώτερης κοινωνικής – πολιτικής και οικονομικής τάξης. Η τακτική αυτή κατ' ουσίαν αποτελεί μια κατ' επίφαση διαδικασία αντιμετώπισης αδικημάτων διαφθοράς, καθώς πραγματοποιείται στοχοποίηση πολύ συγκεκριμένων τύπων συμπεριφορών σε συνδυασμό με την επιγενόμενη προκατάληψη που υφίσταται στο πρόσωπο του δράστη εξαιτίας των κοινωνικών του χαρακτηριστικών.¹⁶

1.2 Θεωρητικές Προσεγγίσεις.

1.2.1 Το συγκρουσιακό και το συναινετικό πρότυπο.

Επί της επιστήμης της Κοινωνιολογίας, το φαινόμενο της κοινωνικής συνοχής, δηλαδή της εύρυθμης λειτουργίας της κοινωνίας, διασφαλίζεται με δύο διαφορετικές θεωρίες πρότυπα, το συναινετικό και το συγκρουσιακό πρότυπο.

Εν πρώτοις, σύμφωνα με το Συγκρουσιακό πρότυπο, όπως είναι προφανές, η κοινωνία διακατέχεται από συμπεριφορές σύγκρουσης (αποκλίνοσες) και έριδας ανάμεσα στους πολίτες. Υπάρχουν συγκεκριμένες ομάδες ατόμων που κυριαρχούν και επιβάλλουν τους δικούς τους κανόνες, απεμπολώντας κάθε ψήγμα ισονομίας και ισότητας, με σκοπό να αποκομίσουν «ίδιον» όφελος, το οποίο το επιτυγχάνουν με την πρακτική του καταναγκασμού.¹⁷ Κατ' ουσίαν επιβεβαιώνεται πως η νομοθεσία του Ποινικού Δικαίου στην προκειμένη, προστατεύει τα συμφέροντα λίγων και ισχυρών, καθώς το «σύστημα αξιών» που ορίζει ο ποινικός νόμος, διαμορφώνεται απουσία συναίνεσης αλλά παρουσία επιβολής αυτών.¹⁸

Απορίας άξιο, θεωρητικά, αποτελεί το ζήτημα των εγκλημάτων των ισχυρών, που ενώ διαπράττονται από άτομα ανώτερης κοινωνικής τάξης (που επεμβαίνουν στη νομοθετική διαδικασία), επιλέγουν να στρέφεται κατά τι ο νόμος εναντίον τους. Ωστόσο,

¹⁶ Valeria Vegh Weis, ο.π. pp. 7.

¹⁷ Ηλίας Δασκαλάκης, «Η Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης», (Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδ. Σάκουλα Ε.Ε., 1985), σελ. 33 επ.

¹⁸ Αθανάσιος Χουλιάρας, «Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology»)), στο Ιωάννης Στράγγας Αντώνιος Χάνος κ.α. (επιμ.), «Αγαθό, Συμφέρον και Δίκαιο» (Αθήνα, εκδ. Σάκουλας, 2012), σελ. 860.

επί του πρακτέου κάτι τέτοιο δεν υφίσταται, αλλά αντιθέτως αυτή η νομιμοφανής και δικαιοφανής πρακτική εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους, καθώς και εδραιώνεται η πεποίθηση της μεροληψίας από πλευράς νόμου, αφού υπάρχει ποινική τυποποίηση των αδικημάτων και αφ' ετέρου τελικώς δεν τιμωρούνται ή τιμωρούνται επιεικέστερα από τα επιβαλλόμενα στο νόμο, αποφεύγοντας έτσι των χαρακτηρισμό – στιγματισμό τους ως «εγκληματίες».

Αναφορικά με το δεύτερο πρότυπο, το συναινετικό, κορωνίδα της κοινωνικής ισορροπίας, αποτελεί προφανώς η συναίνεση από όλους τους πολίτες στην τήρηση συγκεκριμένων κανόνων, αρχών και αξιών που αποτελούν τους θεμέλιους λίθους της¹⁹. Επί παραδείγματι, η κατηγοριοποίηση όσων πράξεων συντελούν έγκλημα και όσων όχι, αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες διατήρησης της κοινωνικής ζωής, καθώς εξαλείφονται οποιαδήποτε περιθώρια για τυχόν συγκρούσεις και διαμάχες από τυχόν ανακρίβειες για το τι θεωρείται έγκλημα και τι όχι, αποδεικνύοντας έτσι περίτρανα πως η ύπαρξη νόμων βρίσκεται σε απόλυτη αντιστοιχία με την κοινωνική συναίνεση.²⁰

1.2.2 Θεωρίες της Σύγκρουσης «Vold» και «Turk».

Οι George Vold και Austin Turk αποτελούν εκπροσώπους της θεωρίας της κοινωνικής σύγκρουσης και συγκεκριμένα του ενός εκ των τριών τάσεων της θεωρίας, του επιπέδου της εξουσίας.

Σύμφωνα με τον Vold, το φαινόμενο της σύγκρουσης έρχεται στην επιφάνεια ευθύς αμέσως της δημιουργίας κανόνων δικαίου και αυτό συμβαίνει διότι οι ομάδες που κινούνται – δραστηριοποιούνται στο σύνολο της κοινωνίας έχουν διαφορετικά συμφέροντα και συνεχώς ανταγωνίζονται η μία την άλλη, ώστε να τύχουν τη στήριξη του κράτους. Ειδοποιός διαφορά είναι η κοινωνική και πολιτική δυναμική που διαθέτει η εκάστοτε ομάδα που επεμβαίνει στη θέσπιση νόμων²¹, που όπως ορίζει και η πρωτογενής εγκληματοποίηση, κάποιες ομάδες δυνάμει της συμπεριφοράς τους επιτυγχάνουν ή μη να χαρακτηριστεί η συμπεριφορά τους εγκληματική.²²

¹⁹ Ηλίας Δασκαλάκης, ο.π. σελ. 32, 33.

²⁰ Το ανωτέρω πρότυπο απετέλεσε το έρεισμα πάνω στο οποίο βασίστηκε η Σχολή του Θετικισμού και των θεωριών της, που ερευνούν κατά βάση τις αιτίες που οδηγούν σε παρεκκλίνοσες – αποκλίνουσες συμπεριφορές από αυτές του κοινωνικού συνόλου. Βλ. Σοφία Βιδάλη και Νικόλαος Κουλούρης, «Αποκλίνουσα συμπεριφορά και Ποινικό φαινόμενο», (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012), σελ. 55

²¹ Σοφία Βιδάλη και Νικόλαος Κουλούρης, (2012), ο.π. σελ. 245.

²² Αφροδίτη Κουκουτσάκη, «Κοινωνικός έλεγχος: Κοινωνιολογικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις των τιμωρητικών συστημάτων» (CrimeVsSocialControl) (2014). Διαθέσιμο στο: https://crimevssocialcontrol.blogspot.com/2014/03/blog-post_2.html#more/

Επιπροσθέτως ο Vold, διεμήνυσε την κοινωνική κινητικότητα και αναδιαμόρφωση των ομάδων της κοινωνίας καθώς τα συμφέροντα συνεχώς αλλάζουν άρα πρέπει να δημιουργηθούν και νέες ομάδες που θα τα προασπισθούν και κατά συνέπεια οι παλαιότερες ομάδες να εξαλείφονται καθώς λείπει πλέον η γενεσιουργός αιτία τους. Θα μπορούσε να παρομοιασθεί η διαδικασία αυτή με τον κύκλο της ζωής, όπου το νέο διαδέχεται το παλιό και ακολουθείται μια ατέρμονη διαδικασία εναλλαγής.

Η μοναδική προβληματική της θεωρίας του Vold αποτελεί το γεγονός πως προσεγγίζει το ζήτημα της επιλεκτικότητας μονομερώς και δη υπό το πρίσμα της πρωτογενούς μόνο εγκληματοποίησης, αναπτύσσοντας ωστόσο και θεωρίες περί εγκληματικής μειονότητας που κατά τη γνώμη του αποτελεί προϊόν κοινωνικής σύγκρουσης και όχι αδυναμίας πραγματικής για ένταξη στο κοινωνικό σύνολο επειδή αποτελούν περιθωριοποιημένα άτομα.²³

Το κενό των θεωριών του Vold έρχεται να συμπληρώσει ο Austin Turk, αναλύοντας το φαινόμενο υπό το πρίσμα της δευτερογενούς εγκληματοποίησης. Βασικό άξονα μελέτης του απετέλεσε η διαδικασία πρόσδοσης εγκληματικής δραστηριότητας στους παρανομούντες και όχι απλώς η εξέταση εγκληματικών συμπεριφορών, μεταβάλλοντας το χαρακτήρα του φαινομένου από πραγματοκεντρικό σε προσωποκεντρικό.²⁴ Πράγματι, όπως διατύπωσε, τα χαρακτηριστικά του ατόμου είναι υπεύθυνα για την απόκτηση της ιδιότητας του εγκληματία και όχι οι πράξεις του, ενώ την απονομή της ιδιότητας την πραγματοποιούν οι επίσημοι φορείς του κράτους που αναφέραμε προηγουμένως, βασιζόμενοι σε εξωνομικά και νομικά κριτήρια και κατά συνέπεια εδώ έγκειται και η πρακτική της επιλεκτικότητας.

Παρότι υποστηρικτής της θεωρίας της σύγκρουσης, ο Turk αναφέρει πως αυτή δεν οδηγεί απαραίτητα και στην εγκληματοποίηση. Με άλλα λόγια, παρόλο που το ποινικό δίκαιο κρίνεται να δρα επιλεκτικά υπέρ των ισχυρότερων εις βάρος των υπολοίπων, το φαινόμενο της εγκληματοποίησης τελεί σε συνάρτηση με ορισμένους παράγοντες σωρευτικά. Πρώτον, της πιθανότητας επιτυχίας ή αποτυχίας των μέτρων που εφαρμόζονται, δεύτερον του συγκεκριμένου νοήματος που κατά περίπτωση δίνουν στην

²³ Σοφία Βιδάλη, «Εισαγωγή στην Εγκληματολογία», (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013), σελ. 173.

²⁴ Αθανάσιος Χουλιάρης, ο.π. σελ. 868.

πράξη οι θεματοφύλακες του νόμου και τρίτον, του χάσματος ισχύος που εντοπίζεται ανάμεσα στους δέκτες και τους πομπούς που εφαρμόζουν το νόμο.²⁵

1.2.3 Το έγκλημα ως μορφή κοινωνικής πραγματικότητας «Quinn».

Ο Richard Quinn, εκπρόσωπος της θεωρίας της κοινωνικής σύγκρουσης και ειδικότερα της πρώτης τάσης της θεωρίας στο επίπεδο της οικονομικής υποδομής, υιοθέτησε ένα υβριδικό μοντέλο προσέγγισης συγκεράζοντας στοιχεία από τη θεωρία της ετικέτας του Becker αλλά και στοιχεία των θεωριών Vold και Turk.²⁶ Οι παραδοχές στις οποίες κατέληξε είναι οι εξής:

- i) Το έγκλημα κατ' αρχάς αποτελεί μια ανθρώπινη συμπεριφορά η οποία βρίσκεται σε σχέση αιτίου – αιτιατού με τις αρχές επιβολής του νόμου, οι οποίες δυνάμει νομοθέτησης και εφαρμογής του νόμου ορίζουν κατ' επιλογήν ως εγκλήματα ορισμένες συμπεριφορές.
- ii) Όσες συμπεριφορές αντικρούουν στα συμφέροντα των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων που έχουν και τα ηνία της εξουσίας και όσο μεγαλύτερη είναι η σύγκρουση που θα επέλθει τόσο πιο πολλές συμπεριφορές των κατώτερων στρωμάτων κρίνονται ως εγληματικές.
- iii) Οι φορείς που ασκούν την εξουσία δίδουν και τους ορισμούς των εγκληματικών συμπεριφορών, γεγονός που παραπέμπει στο στάδιο της δευτερογενούς εγκληματοποίησης όπως ανέφερε και ο Vold.
- iv) Τέλος, τα πρότυπα συμπεριφοράς σμιλεύονται – διαμορφώνονται και από τη συμμόρφωση των ατόμων προς τις κοινωνικές προσταγές. Κατ' ουσίαν ο Quinn εστιάζει στο ζήτημα της κοινωνικής θέσης σε σχέση με την απονομή της δικαιοσύνης και όχι με την διάπραξη του εγκλήματος και αυτό γιατί κατά τη γνώμη του και άτομα κατώτερης τάξης μπορούν να τελέσουν τα λεγόμενα εγκλήματα του λευκού κολάρου και ας μην ανήκουν στην ανώτερη τάξη, με τη μόνη διαφορά στη μετέπειτα ποινική μεταχείρισή τους.

Ο νόμος συνεπώς διαπνέεται από μια πολιτική διάσταση και αποτελεί το μέσο ισορροπίας και διατήρησης των συσχετισμών εξουσίας του κράτους χωρίς όμως απαραίτητα να ταυτίζεται με τη δικαιοσύνη.²⁷ Ωστόσο οι πολίτες πολλές φορές

²⁵ Σοφία Βιδάλη, «Εγκλημα και Κοινωνία», (Αθήνα, Εκδ. ΕΑΠ, 2019), σελ. 52.

²⁶ Αθανάσιος Χουλιάρης, ο.π. σελ. 873 – 875.

²⁷ Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, ο.π. σελ. 138.

συγκεκριμένα θεωρούν πως οι έννοιες νόμου και δικαιοσύνης είναι ταυτόσημες γεγονόσ που οδηγεί στην αναπαραγωγή μιας καπιταλιστικής κοινωνίας και το σύστημα επιβολής του νόμου κρίνεται απλώς ως το μέσο του κοινωνικού ελέγχου.²⁸

Εκτός από την πεποίθηση, πως το έγκλημα εξαρτάται από τις συνθήκες της κοινωνίας που συνεχώς μεταβάλλονται, ο Quinney αναφέρθηκε και στο επαγγελματικό έγκλημα, όπου κάθε παραβίαση νόμου που πραγματοποιείται στα πλαίσια επαγγελματικής δραστηριότητας αποτελεί παράνομη συμπεριφορά χωρίς ωστόσο να θεωρείται και αντεπαγγελματική, ιδίως δε όταν ο παρανομών είναι νομικό πρόσωπο. Στον αντίποδα βρίσκεται το φαινόμενο της επαγγελματικής παρέκκλισης όπου συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή υπάρχουν συμπεριφορές που είναι αντεπαγγελματικές χωρίς να παραβιάζουν ταυτόχρονα κάποια διάταξη νόμου. Τέλος, υπάρχει και η συνδυαστική κατηγορία της εγκληματικής επαγγελματικής παρέκκλισης που πληρούνται και τα δύο ανωτέρω κριτήρια.²⁹

1.2.4 Η θεωρία της ετικέτας «Becker».

Η θεωρία του χαρακτηρισμού ή αλλιώς της ετικέτας, αναπτύχθηκε υπό την πρίσμα της Σχολής της Κοινωνικής Αλληλόδρασης και κύριος εκπρόσωπός της κατέστη ο Howard Becker, ο οποίος καταπιάστηκε κυρίως με το διαδικαστικό τμήμα που μεσολαβεί μεταξύ της διενέργειας της πράξης – αδικήματος και του χαρακτηρισμού της ως αποκλίνουσα εγκληματική συμπεριφορά.³⁰

Το κυριότερο συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε είναι πως δεν κρίνεται a priori εκ φύσεως μια συμπεριφορά ως κακή ή καλή, αλλά η διαδικασία του χαρακτηρισμού είναι αυτή που της προσδίδει την εν λόγω ιδιότητα και συγκεκριμένα την ιδιότητα που αποδίδει το πολιτισμικό, κοινωνικό, οικονομικό περιβάλλον στο οποίο τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή παρουσιάζεται.³¹ Ουσιαστικά το έγκλημα είναι μια κατασκευή της κοινωνίας³² και

²⁸ Γρηγόρης Λάζος, «Κριτική Εγκληματολογία», (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2007), σελ.78-79.

²⁹ Richard Quinney, «*The Study of White Collar Crime: Toward A Reorientation in Theory and Research*». (Journal of Criminal Law, Criminology & Police Science, Vol. 55, 1964). pp. 208.-211. Available at:

<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5230&context=jclc/>

³⁰ Σοφία Βιδάλη και Νικόλαος Κουλούρης, ο.π. σελ. 246.

³¹ Υπονοώντας έτσι ευθέως πως το ζήτημα του χαρακτηρισμού μιας πράξης ως εγκληματικής, αποτελεί αποκύημα επιλεκτικότητας που επηρεάζεται από σωρεία παραγόντων. Βλ. Ηλίας Δασκαλάκης, ο.π. σελ 19.

³² Αθανάσιος Χουλιάρης, ο.π. σελ. 862 επ.

ορισμός μίας συμπεριφοράς ενώ ο δράστης είναι το πρόσωπο που αποκτά την ετικέτα του εγκληματία εξαιτίας του χαρακτηρισμού της πράξης του ως εγκληματικής.

Εν προκειμένω το ζήτημα της επιλεκτικότητας της δικαιοσύνης εντοπίζεται προς τους οικονομικά ανίσχυρους, τις μειονότητες φυλετικής προέλευσης, τους τοξικομανείς και αυτό διότι δεν διαθέτουν δικονομικά όπλα και εχέγγυα για να προστατευτούν σε περίπτωση παραπομπή τους και κατά συνέπεια αποτελούν τα εξιλαστήρια θύματα διάπραξης αδικημάτων ταυτόσημων με τους ισχυρούς εγκληματίες.³³

1.2.5 «Εγκλημα λευκού κολάρου» και διαφοροποιημένη αντιμετώπιση – «E. Sutherland».

Ο Edwin Sutherland είναι ένας από τους πρώτους και βασικότερους θεωρητικούς που εξέφρασαν την άποψή τους για την επιλεκτικότητα του νόμου και ο πρώτος που τα συνέδεσε ευθέως και δημόσια, ανατρέποντας κάθε μελέτη που επικρατούσε μέχρι τότε, κυρίως από τη Θετικιστική Σχολή.

Γενεσιουργός αιτία των λανθασμένων αντιλήψεων περί διαφορετικότητας του εγκληματία και της άποψης πως μόνο οι κατώτεροι κοινωνικά εγκληματούν, υπήρξε το γεγονός πως όλες οι μέχρι τότε μελέτες ήταν μονόπλευρες εξετάζοντας τα πρόδηλα παραδείγματα εγκληματικότητας των αδύναμων, αποκλείοντας κάθε δείγμα, προς μελέτη, από εγκληματίες του λευκού κολάρου.³⁴

Ο Sutherland που εισήγαγε πρώτος επομένως τον όρο, εγκλήματα του λευκού κολάρου – περιλαιμίου, ανέπτυξε τον συλλογισμό πως αυτά διαπράττονται από πρόσωπα με υψηλό status quo, κύρος, οικονομική επιφάνεια και επιρροή, στο πλαίσιο όμως της επαγγελματικής τους δραστηριότητας και όχι γενικά και αόριστα. Επί του πρακτέου τα εγκλήματα των ανωτέρω δεν διαφέρουν ως προς την ουσία και τα τυπικά τους χαρακτηριστικά από τα αντίστοιχα εγκλήματα, λόγου χάρη διαφθοράς, των κατώτερων στρωμάτων, αλλά η κυριότερη διαφορά έγκειται στον χρόνο και στον τρόπο αντίδρασης ή και καθόλου αντίδρασης από τους μηχανισμούς απονομής δικαιοσύνης.³⁵

³³ Alex Thio στο Χρήστος Τσουραμάνης (επιμ.), «Παραεκκλίνουσα Συμπεριφορά», 4^η έκδοση (Αθήνα, Εκδ. Έλλην, 2003), σελ. 82 -84.

³⁴ Edwin Sutherland, «White Collar Criminality», (American Sociological Review, Vol. 5 No1, 1940), pp. 1 – 2.

³⁵ Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, «Ποιοι είναι οι «εγκληματίες» στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου», στο Γασπαρινάτου, Μ. (επιμ.), «Εγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη», τόμος Α' (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2016), σελ. 977 – 978.

Παράλληλα εισάγει και το ζήτημα της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων καθώς τα ίδια άτομα - ισχυροί διαχειρίζονται τους πόρους προς κατανομή όπως και της επιρροής που διαθέτουν απέναντι στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τα οποία καθίστανται συνένοχοι διότι εθελotuφλούν ή βρίσκονται σε θέση εκβιαζόμενου αφού δεν δημοσιοποιούν τις πρακτικές αυτές, με αποτέλεσμα να αποτρέπεται κάθε δυνατότητα κοινωνικής αντίδρασης.³⁶

Επιπροσθέτως, παρότι για ορισμένους εγκληματολόγους το έγκλημα του λευκού κολάρου δεν θεωρείται ξεχωριστή κατηγορία εγκλήματος, ο Sutherland διαφώνησε επιχειρηματολογώντας πως είναι πραγματικό έγκλημα και η λανθασμένη οπτική των ανωτέρω οφείλεται στο γεγονός πως εστίασαν σε λάθος βάση, δηλαδή στο κριτήριο επιβολής ποινής και καταδίκης από το ποινικό δικαστήριο και όχι στην παραβίαση της νομοθεσίας.³⁷ Πράγματι, αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός πως στους εγκληματίες των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων επιβαλλόταν ποινή στερητική της ελευθερίας από το ποινικό δικαστήριο εν αντιθέσει με τα άτομα υψηλότερων στρωμάτων που τύγχαναν απλής επιβολής αστικής ή διοικητικής κύρωσης.³⁸

1.2.6 Η ευελιξία των ορίων του νόμου «Chambliss».

Σύμφωνα με τη θεώρηση του William Chambliss, ο βασικός παράγοντας που έχει αντίκτυπο στη δημιουργία κανόνων ποινικού δικαίου είναι η ταξική διαστρωμάτωση. Συγκεκριμένα, ο εκάστοτε πολίτης μίας κοινωνίας βιώνει συγκεκριμένες συνθήκες ζωής οι οποίοι δύνανται να διαφέρουν παρασάγγας από τις αντίστοιχες συνθήκες ενός πολίτη διαφορετικής κοινωνικής τάξης στην ίδια κοινωνία ή της ίδιας κοινωνικής τάξης σε άλλη κοινωνία. Πράγματι όσο πιο ψηλά ιεραρχικά βρίσκεται μία ομάδα και κατά συνέπεια έχει περισσότερες δυνατότητες να επιβάλλει τους δικούς της κανόνες, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες να κατορθώσει να τους εντάξει και στο νομικό πλαίσιο.³⁹

Με άλλα λόγια, ο ποινικός νόμος ο οποίος επηρεάζεται από την ταξική διαστρωμάτωση, ουσιαστικά αποτελεί το εργαλείο που ρυθμίζει το φαινόμενο της κοινωνικής σύγκρουσης και εν τοις πράγμασι δρα καθαρά συμφεροντολογικά υπερασπίζοντας την κοινωνική τάξη – ομάδα που κυριαρχεί αδιαφορώντας για αντιλήψεις

³⁶ Edwin Sutherland, «Is “White collar Crime?” Crime?», (American Sociological Review. Annual Meeting Papers, 10(2), 1944). Pp. 136 – 137.

³⁷ Edwin Sutherland, *ibid* pp. 5.

³⁸ Σοφία Βιδάλη, «Έγκλημα και Κοινωνία», ο.π. σελ. 4. Και Edwin Sutherland (1940), *ibid*. pp. 7 – 8.

³⁹ Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, (2014), ο.π. σελ. 125.

και αξίες περί προστασίας των υπόλοιπων και δη χαμηλών κοινωνικά τάξεων,⁴⁰ όπου καταλήγουν να αποτελούν τα μοναδικά του θύματα.⁴¹

Χαρακτηριστικός είναι ο ορισμός που έδωσε ο Chambliss για το ανωτέρω ζήτημα, αναφέροντας πως υπάρχει συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας μεταξύ των κρατικών αρχών, του πολιτικοοικονομικού συστήματος και των κυρίαρχων τάξεων και συγκεκριμένα μια σχέση «δούναι και λαβείν» μεταξύ επιχειρήσεων, αρχηγών ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος, πολιτικών προσώπων, δικαστικών και κρατικών λειτουργών.⁴² Υπάρχει δηλαδή ένα διαρθρωμένο δίκτυο «γνωριμιών» όλων των παραγόντων που αλληλοκαλύπτονται και αλληλοβοηθούνται ώστε να επιτυγχάνεται η ατιμωρησία τους, να διασφαλίζονται τα συμφέροντά τους και όλα αυτά βέβαια με τη συνειδητή σύμπραξη του ίδιου του κράτους.⁴³

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

2. Το φαινόμενο της διαφθοράς.

2.1 Εννοιολογικός αποχαρακτηρισμός της έννοιας και ποιοτικά γνωρίσματα.

Το φαινόμενο της διαφθοράς έχει εξακριβωθεί ιστορικά πως αποτελούσε ακανθώδες ζήτημα των κοινωνιών από παλαιωτάτων χρόνων χωρίς ωστόσο να είχε κριθεί σημαντικό να προσεγγιστεί επιστημονικά με συστηματικό τρόπο⁴⁴, παραμένοντας «terra incognita» για πολλούς επιστημονικούς τομείς μεταξύ των οποίων και η Εγκληματολογία. Ο όρος διαφθορά ή corruption όπως αποτυπώνεται στα Αγγλικά λεξικά (της Οξφόρδης), προσεγγίζεται από τρεις οπτικές γωνίες: α) της ηθικής διαφθοράς που εξομοιώνεται με παρακμή των ηθών, β) μιας κατάστασης διαστροφής ενός ζητήματος που παρεκκλίνει από την πρότερη ορθή κατάστασή του και γ) την βιολογική, πραγματική – φυσική διαφθορά.

⁴⁰ Αθανάσιος Χουλιάρας, (2012), ο.π. σελ . 878, 880.

⁴¹ William Chambliss, «Toward a Political Economy of Crime», (Theory and Society, Vol. 2, No. 2, Springer, 1975). pp. 158 – 162.

⁴² Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, (2014), ο.π. σελ. 128.

⁴³ William Chambliss, «On the symbiosis between criminal law and criminal behaviour», (Criminology, 42(2), 2004). pp. 241 – 243.

⁴⁴ Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα προσέγγισης και ανάλυσης στην Ελλάδα υπήρξαν μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, όπου πραγματοποιήθηκε ιστορική μελέτη και αποτύπωση της διαφθοράς στη νεότερη ιστορία της Ελλάδος. Βλ. Κλεομένης Κουτσούκης,, «Σκάνδαλα πολιτικής διαφθοράς στη νεώτερη Ελληνική κοινωνία και ιστορία (1821- 2001)», σε: «Διαφάνεια και Ανεξαρτησία στον Έλεγχο τον Δημοσίου Χρήματος», Τιμητικός Τόμος για τα 170 χρόνια τον Ελεγκτικού Συνεδρίου, 2004, σελ. 429 επ.

Κατά συνέπεια αυτή, διακρίνεται για το πολυσχιδή και πολυσύνθετο χαρακτήρα της, καθώς αποτελείται από σωρεία όψεων και υποπεριπτώσεων. Εξ ου και του λόγου αυτού παρά τις αναρίθμητες προσπάθειες αποσαφήνισής της, έκτοτε και μέχρι και σήμερα δεν έχει επιτευχθεί να αποτυπωθεί ένας παγιωμένος και οικουμενικά αναγνωρισμένος ορισμός της⁴⁵. Αυτό το πολυδαίδαλο φαινόμενο με διεθνείς, ενωσιακές και εθνικές προεκτάσεις παρομοιάζεται με πανδημία που εξαπλώνεται ραγδαία και μολύνει τα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά και οικονομικά τεκταινόμενα του εκάστοτε κράτους.⁴⁶ Εκτός αυτού, είναι έκδηλη η σύνδεση της διαφθοράς τόσο με φαινόμενα ηθικής κατάπτωσης όσο και με πρακτικές κατάχρησης εξουσίας⁴⁷ όπως επίσης και με το οργανωμένο έγκλημα, πολυδιάστατο φαινόμενο με πλημμελή μελέτη και έρευνες στην Ελλάδα, όπου παρατηρείται κυρίως σε επαγγέλματα υπαλλήλων Δημόσιων Υπηρεσιών, Υπουργείων, δικαστικών φορέων, τελωνιακών υπαλλήλων, πολιτικών προσώπων επί των οποίων το δίκτυο γνωριμιών και οι πολιτικές επιρροές έχουν δυναμική άσκησης επιρροής.⁴⁸

Κατά την προσπάθεια αποδόμησης του περιεχομένου της διαφθοράς, ακολουθήθηκε τελικά μια διαδικασία κατηγοριοποίησης, με βασικούς άξονες τη δημόσια θέση του προσώπου που διαφθείρεται, τη διαφθορά στην αγορά και ιδίως στις διατάξεις περί προσφοράς και ζήτησης καθώς και τις επιπτώσεις που αυτή έχει στο δημόσιο συμφέρον.⁴⁹ Σύμφωνα με τον πρώτο άξονα, δηλαδή, της δημόσιας θέσης του διαφθειρόμενου, η διαφθορά ορίζεται ως αποκλίνουσα συμπεριφορά που παραβιάζει κανόνες με σκοπό τον προσπορισμό ιδιωτικού οφέλους, με εργαλεία τις τακτικές κατάχρησης εξουσίας, χρηματισμού κ.λπ.⁵⁰ Η δεύτερη κατηγορία, με τον ορισμό να δίδεται από τον Van Klaveren, αποτυπώνει την πεποίθηση πως αυτός που υπηρετεί το δημόσιο προβαίνει σε

⁴⁵ Με τη Σύμβαση του ΟΗΕ απλώς να αποτυπώνει τις διάφορες περιπτώσεις και υποπεριπτώσεις διαφθοράς και μόνο.

⁴⁶ Στέργιος Αλεξιάδης, «Η διαφθορά ως κοινώς επικίνδυνο έγκλημα». Στο «Οι ποινικές επιστήμες στον 21ο αιώνα - Τιμητικός τόμος για Σπινέλλη Δ.» (Αθήνα, Τόμος Α', εκδ. Σάκκουλα, 2001), του ιδίου, «Προς μια νέα γενιά "Κοινώς επικίνδυνων εγκλημάτων"; Το παράδειγμα της διαφθοράς». Ποινική Δικαιοσύνη, σελ. 1021.

⁴⁷ Ιωάννης Γιαννακέλος, ο.π. σελ. 20.

⁴⁸ Ειρήνη Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα» σε Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαράλαμπος Χ. (επιμ.), «Τα εγκλήματα των ισχυρών, διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα», (Αθήνα, εκδ. ΕΑΠ, 2019) σελ. 227.

⁴⁹ Γρηγόρης Λάζος, «Διαφθορά και Αντιδιαφθορά», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2005), σελ. 30.

⁵⁰ Joseph Nye, «Corruption and political development: A cost- benefit analysis» Vol. 61 (USA, American Political Science Assoc, 1967). pp. 417 – 427, σε Heideheimer, A.J. & Joston M., «Political Corruption: Concepts and Contexts», (London, 2002).

κατάχρηση εξουσίας με σκοπό να προσποριστεί επιπλέον οικονομικά, θεωρώντας ότι κατέχει θέση επιχείρησης.⁵¹

Κατά μία έννοια, αν προσεγγίσουμε τη διαφθορά υπό το δικαιικό – νομικό πρίσμα, θα μπορούσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ως μια πρακτική κατάχρησης εξουσίας είτε είναι δημόσια είτε όχι, ώστε να επιτευχθεί ένα αδικαιολόγητο (για όλους τους υπόλοιπους πλην του ευνοούμενου όφελος ιδιωτικό ή καθαρά προσωπικό. Σε κάθε περίπτωση, η έννοια στον πυρήνα της⁵² υφίσταται ως μια αθέμιτη συναλλαγή με όρους αδιαφάνειας μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων,⁵³ προσβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη Δημοκρατία ως πολίτευμα, υπονομεύοντας τα έννομα αγαθά αλλά και διαταράσσοντας την εύρυθμη λειτουργία του Κράτους.

Πέραν των προαναφερθέντων, ο Μη Κυβερνητικός Οργανισμός «Διεθνής Διαφάνεια» («Transparency International»), όρισε τη διαφθορά ως πράξη κατάχρησης εξουσίας από πρόσωπο (που του έχουν ανατεθεί καθήκοντα εξουσίας) για απόκομιση ιδιωτικού – προσωπικού οφέλους⁵⁴. Σε κάθε περίπτωση τον πληρέστερο κατά πάσα πιθανότητα ορισμό τον αποτυπώνει το άρθρο 2 του Συμβουλίου της Ευρώπης – Σύμβασης Αστικού Δικαίου κατά της Διαφθοράς, διαμηνύοντας πως είναι η προσφορά ή απαίτηση, η αποδοχή ή παροχή, δωροδοκίας άμεσα ή έμμεσα, ή έτερης παράνομης ωφέλειας, που καταστρατηγεί την ισορροπημένη και ομαλή τέλεση καθήκοντος.⁵⁵

Κοινός παρονομαστής πάντως, είναι το γεγονός πως η διαφθορά δεν είναι ίδια παντού, σε όλα τα κράτη, σε όλες τις κοινωνίες αλλά υφίσταται μεταβλητότητα των ποιοτικών της χαρακτηριστικών όπως και της αντίληψης για το τι θεωρείται διαφθορά και γι' αυτόν τον λόγο απλούστατα εκτός από συγκεκριμένες υπερνομοθετικές παρεμβάσεις

⁵¹ Jacob Van Klaveren, «Corruption as a historical phenomenon», σε Heideheimer, A.J. Joston M., «Political Corruption: Concepts and Contexts», (London, 2002).

⁵² Ηλίας Αργυροηλιόπουλος, «Η ιδιωτική και δημόσια διαφθορά ως έγκλημα αθέμιτου ανταγωνισμού. Μια προσέγγιση υπό το πρίσμα των επιχειρηματικών συναλλαγών», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006). σελ. 35 επ. και Γιάννης Πανούσης, «Ποιος ο διαφθορέυς του κρατούμενού μας; Διαφθορά και Φυλακή» ΠοινΔικ. 3/2004, σελ. 316.

⁵³ Χαράλαμπος Δημόπουλος, «Η Διαφθορά», (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2005), σελ. 188.

⁵⁴ Transparency International, «What is corruption?». Διαθέσιμο στο: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption/> (Ανακτήθηκε 04-01-2024)

⁵⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύμβαση Αστικού Δικαίου για τη διαφθορά, (2000), Διαθέσιμο στο [http://www.ole.gov.cy/ole/ole.nsf/0B1118F738EBA31AC2258497002F4F40/\\$file/Simvasi%20Astiko%20Dikaiou%20gia%20ti%20Diafthora.pdf/](http://www.ole.gov.cy/ole/ole.nsf/0B1118F738EBA31AC2258497002F4F40/$file/Simvasi%20Astiko%20Dikaiou%20gia%20ti%20Diafthora.pdf/) σελ. 2. (Ανακτήθηκε 04-01-2024).

(Διεθνώς και Ενωσιακά), οι νομοθετικές προβλέψεις (επιβαλλόμενες ποινές, αντιμετώπιση και καταστολή του φαινομένου κ.λπ.) διαφέρουν ως ένα βαθμό.⁵⁶

Το φαινόμενο πάντως πέραν των θεωρητικών κατασκευών, ούτε τυποποιείται ως έγκλημα αυτοτελές στον Ποινικό Κώδικα αλλά ούτε και στους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους και αυτό διότι υπάρχει η εδραιωμένη αντίληψη και παράδοση πως η τιμωρία θα πρέπει να αφορά μια ενέργεια απτή, μία πράξη και όχι μια ιδέα – ένα φαινόμενο.⁵⁷

Ωστόσο στον πυρήνα της διαφθοράς βρίσκεται το αδίκημα της δωροδοκίας, που θα το αναλύσουμε στη συνέχεια, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό εγκλημάτων διαφθοράς πραγματοποιείται με την δωροδοκία. Εξαιτίας αυτού, κυρίως από τους υποστηρικτές της θεωρίας, προκύπτει ταύτιση των εννοιών⁵⁸, διότι στη δωροδοκία έχουν εγκλωπωθεί όλα τα γνωρίσματα της διαφθοράς όπως τα αναλύσαμε. Πάντοτε βέβαια αποτυπώνονται και διαφορετικές απόψεις με επικρατέστερη αυτή του Αλεξιάδη που ξεχωρίζει τις δύο έννοιες και προκρίνει τη διαφθορά απλώς ως έννοια «ομπρέλα» που εκτός από τη δωροδοκία, συμπεριλαμβάνει και σωρεία άλλων αδικημάτων με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα της δωροληψίας, της άσκησης επιρροής κ.α.⁵⁹

2.2 Αποτύπωση μορφών διαφθοράς.

Επικεντρώνοντας στο φαινόμενο της διαφθοράς και προσπαθώντας να αποδομήσουμε αυτή ως έννοια, θα ήταν σφάλμα εάν δεν μελετούσαμε τις διάφορες μορφές της όπως έχουν αποτυπωθεί με το πέραν των ετών.

Εν πρώτοις διάκριση από χρονικής απόψεως αποτελεί η νέα και η παλαιά διαφθορά, με την πρώτη να εμφανίζεται σε πιο πρόσφατες και φιλελεύθερες δημοκρατίες εν αντιθέσει με την παλαιά που εντοπιζόταν κυρίως σε καθεστώτα αυταρχικά.⁶⁰ Δομικά η διαφθορά διακρίνεται σε «μαύρη», «λευκή» και «γκρίζα»,⁶¹ ενώ μία από τις βασικότερες

⁵⁶ Δημήτριος Ράικος, «Δημόσια διοίκηση και διαφθορά-από τη σκοπιά του διοικητικού δικαίου» (Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, 2006), σελ. 90.

⁵⁷ Αριστοτέλης Χαραλαμπίδης, «Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό μέρος,»⁵¹ Έκδοση (Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδ. Σάκκουλα, 2003), σελ. 38 επ.

⁵⁸ Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, «Ποινική καταστολή της διαφθοράς στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα: το νομοθετικό πλαίσιο της Ε.Ε. στην ευρύτερη διεθνή σκηνή και το εθνικό μας δίκαιο», ΠοινΧρ 2010, σελ. 4 – 5.

22 Στέργιο

⁵⁹ Στέργιος Αλεξιάδης, «Προς μία νέα γενιά «Κοινώς Επικίνδυνων Εγκλημάτων»; Το παράδειγμα της διαφθοράς», ΠοινΔικ. 10/2000, σελ. 1021 επ.

⁶⁰ Χαράλαμπος Δημόπουλος, (2005), ο.π. σελ. 36.

⁶¹ Με τη λευκή να αφορά το κομμάτι των πελατειακών σχέσεων, τη μαύρη να σχετίζεται με την καταβράθρωση αξιών και θεσμών και τέλος τη γκρίζα που εκτείνεται ανάμεσα στα όρια των άλλων δύο. Βλ. Χαράλαμπος Δημόπουλος, (2005), ο.π. σελ. 189.

κατηγοριοποιήσεις είναι η ιδιωτική και η δημόσια διαφθορά που ως αδικήματα τυποποιούνται στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα.⁶² Επιπροσθέτως, ανάλογα με τη διαβάθμιση της εμπλεκόμενης κοινωνικής ομάδας (παράνομη συνδιαλλαγή πολίτη χαμηλής κοινωνικής τάξης με δημόσιο υπάλληλο χαμηλής βαθμίδας ή εμπλοκή υψηλόβαθμων στελεχών), το μέγεθος της εκδήλωσης και τον αντίκτυπο διακρίνεται σε «μεγάλη» και «μικρή». Χαρακτηριστικό παράδειγμα «μικρής» διαφθοράς είναι το «φακελάκι» και το «γρηγορόσημο»⁶³, ενώ «μεγάλης», οποιοδήποτε αδίκημα διαφθοράς συντελείται στα πλαίσια οργανωμένου εγκλήματος. Περαιτέρω διακρίσεις είναι αυτές της εταιρικής, γραφειοκρατικής και πολιτικής διαφθοράς, με την τελευταία να αποτελεί περίπτωση κατάχρησης εξουσίας από πρόσωπα (Βουλευτές, Υπουργούς) που έχουν υψηλή θέση με σκοπό είτε να παραμείνουν στην εξουσία είτε να προσπορίσουν οικονομικά οφέλη ή και τα δύο ταυτόχρονα.⁶⁴ Παράλληλα και στο χώρο του ποινικοκατασταλτικού συστήματος υφίσταται διαφθορά με κυριότερες μορφές της τη σωφρονιστική, την δικαστική και την αστυνομική οι οποίες λειτουργούν ως νομιμοποιητική βάση για όλες τις άλλες μορφές,⁶⁵ υπό το πρίσμα πως αφού η διαφθορά είναι έκδηλη ακόμα και σε τομείς που η ισότητα, η ισονομία και η δικαιοσύνη θα έπρεπε να αποτελούν το ύψιστο αγαθό, είναι λογικό να υπάρχει διαφθορά παντού. Εξίσου σημαντικές είναι η κάθετη και οριζόντια διαφθορά, με την δεύτερη να υφίσταται μεταξύ επιχειρήσεων ανταγωνιστών, άρα φαινόμενο διαπλοκής⁶⁶ και την πρώτη μεταξύ προσώπων εξουσίας και ανταγωνιστών, συνεπώς ύπαρξη πελατειακών σχέσεων⁶⁷.

Τέλος, οι σημαντικότερες μορφές διαφθοράς που τυποποιούνται και στον Ποινικό Κώδικα είναι η ενεργητική δωροδοκία⁶⁸, η παθητική δωροδοκία⁶⁹ όπως και η εμπορία

⁶² Σοφία Ακριβού, «Διαφθορά, Κακοδιοίκηση και Παράβαση της Νομιμότητας», *Crime Times*, (2020). (Ανακτήθηκε 05-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.crimetimes.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%BA%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84/>

⁶³ Δημήτρης Ράικος (2006), ό.π., 86.

⁶⁴ Όπως το αποτυπώνει ρητά και η Διεθνής Διαφάνεια. Βλ. Transparency International, «Anti-Corruption Plain Language Guide», (2009).pp. 35. (Ανακτήθηκε 05-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://knowledgehub.transparency.org/product/the-anti-corruption-plain-language-guide/>

⁶⁵ Χαράλαμπος Δημόπουλος, (2005), ό.π. σελ. 319.

⁶⁶ Γρηγόρης Λάζος (2005) ό.π., 151 επ.

⁶⁷ Χαράλαμπος Δημόπουλος, (2005), ό.π. σελ. 190

⁶⁸ Υπαλλήλου στο Δημόσιο Τομέα ά. 236 ΠΚ δικαστικού λειτουργού α. 237 ΠΚ και στον Ιδιωτικό Τομέα α. 396 ΠΚ.

⁶⁹ Η αλλιώς δωροληψία Υπαλλήλου στο Δημόσιο Τομέα α. 235 ΠΚ, η δωροληψία δικαστικών λειτουργών α. 237 ΠΚ, η δωροληψία στον Ιδιωτικό Τομέα α. 396 ΠΚ.

επιρροής⁷⁰. Η πρώτη σχετίζεται με τις ενέργειες της προσφοράς, της παροχής ή ακόμα και της υπόσχεσης για παροχή αθέμιτου ωφελήματος, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στη λήψη, την αποδοχή ή την ζήτηση υπόσχεσης για την παροχή του ωφελήματος αυτού.

Δυνάμει όλων των ανωτέρω, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι αυτή η ποικιλομορφία αποτελεί τροχοπέδη στην αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς η οποία τελικώς ξεχωρίζει λόγω της προσαρμοστικότητάς και της ραγδαίας εξελικτικής της πορείας που μεταβάλλεται συνεχώς και έχει γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας.⁷¹

Στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον του σήμερα, σύμφωνα με τον Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά για το έτος 2022, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 51^η θέση από τις 180 χώρες, με τις Σκανδιναβικές χώρες να βρίσκονται στην κορυφή του Δείκτη,⁷² γεγονός που φέρνει στην επιφάνεια το ζήτημα της επιλεκτικότητας προς την αντιμετώπιση του φαινομένου, με επικρατέστερο παράδειγμα την πολιτική διαφθορά η οποία είναι βαθιά ριζωμένη στην Ελληνική κοινωνία. Καθίσταται εναργές ότι πρακτικές εξυπηρέτησης συμφερόντων φιλικών και συγγενικών προσώπων, κατά τρόπον τινά νομιμοποιούνται λόγω των χαλαρών αναστολών, ενώ όποιος κατ' επιλογήν του δεν εκμεταλλευόταν «ρουσφέτι» ήταν δακτυλοδεικτούμενος.⁷³ Εξ ου και του λόγου αυτού η Ελλάδα κατ' έτος 2009 και εντεύθεν βίωσε μια οικονομική κρίση που πυροδότησε έτι περισσότερο ξεσπάσματα διαφθοράς, με κυριότερες μορφές τα πολιτικά σκάνδαλα⁷⁴ που θα αναλυθούν κι αυτά κατωτέρω.

2.3 Συσχετισμός της διαφθοράς με τα εγκλήματα των ισχυρών.

Τα εγκλήματα των ισχυρών όπως μνημονεύθηκαν πρωτύτερα αποτελούν ένα συνονθύλευμα πράξεων που συνδυάζουν εγκλήματα οικονομικής φύσεως και

⁷⁰ Άρθρο 237Α ΠΚ.

⁷¹ Δημήτρης Ράικος (2006), ό.π., 86-87.

⁷² Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς, «Ο δείκτης αντίληψης διαφθοράς για το 2022 αποκαλύπτει ότι οι περισσότερες χώρες αποτυγχάνουν να καταπολεμήσουν τη διαφθορά», (Αθήνα, 06 Φεβρουαρίου 2023). Ανακτήθηκε 05-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://transparency.gr/%CE%BF-%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7%CF%83-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%B1%CF%83-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-2022/>

⁷³ Αλεξάνδρα Νικολοπούλου (επιμ.), «Κράτος και Διαφθορά» (Αθήνα εκδ. Ι. Σιδέρης 1998), σελ. 97.

⁷⁴ Κλεομένης Κουτσούκης, «Διαφθορά, σκάνδαλα και σκανδαλογία στα τέλη του αιώνα: Μία συνοπτική θεώρηση», ΠοινΔικ 1/2000, σελ. 62.

οργανωμένου εγκλήματος, τα οποία με τη σειρά τους τελούν σε ευθεία σύνδεση με τη διαφθορά, που αποτελεί και το μέσο επιδίωξης και επίτευξης των σκοπών τους.⁷⁵

Παρότι η διαφθορά ως φαινόμενο όπως είπαμε δεν τιμωρείται, οι επιμέρους εκδηλώσεις της, δηλαδή οι διάφορες μορφές διαφθοράς επιδέχονται ποινής, συντελεί στην ενίσχυση και εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος, διότι ο συνδυασμός των δύο αυτών κατηγοριών εγκλήματος, καθιστά δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ παρανομίας και νομιμότητας. Απότοκο αυτό είναι η εξάπλωση του φαινομένου υπό το πέπλο της μυστικότητας και της δυσχέρειας ανίχνευσης των δραστών όπως επίσης και του αποπροσανατολισμού των πολιτών μη δυνάμενοι να κρίνουν ποια πράξη είναι νόμιμη και ποια όχι.⁷⁶

Πέραν των θεωριών οι ανωτέρω θέσεις επιρρωνύονται και από επίσημες εκθέσεις για το οργανωμένο έγκλημα, όπου διαφαίνεται πως υπάρχουν κάποιες ευνοϊκές μεταχειρίσεις από υπαλλήλους του Δημοσίου και κρατικούς υπαλλήλους κυβερνητικών υπηρεσιών⁷⁷ (Ο.Τ.Α., Υπουργεία, ΕΛ.ΑΣ., Τελωνεία, Εφορίες κ.λπ.) που διευκολύνουν τις παράνομες δραστηριότητες⁷⁸. Σε κάθε περίπτωση βέβαια οι εκθέσεις δεν αποτυπώνουν με ενάργεια το μέγεθος της εκδήλωσης πράξεων διαφθοράς και τους τρόπους που διαπλέκονται ο μηχανισμός του κράτος με το οργανωμένο έγκλημα, με αποτέλεσμα η εικόνα που αποτυπώνεται να παραμένει θολή και αδύναμη να κινητοποιήσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Όμως, θα ήταν σφάλμα αν δεν αναγνωρίζαμε την προσπάθεια βελτίωσης εικόνας των εκθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. ανά τα έτη συμπεριλαμβάνοντας περισσότερα στατιστικά στοιχεία και δεδομένα.⁷⁹

⁷⁵ Χάρης Παπαχαλαράμπους, (2019), ο.π. σελ. 139.

⁷⁶ Σοφία Βιδάλη, «Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα» (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2017), σελ. 130.

⁷⁷ Ειρήνη Σταμούλη (2019), ο.π. σελ. 226 – 228.

⁷⁸ Οι εκθέσεις αυτές ανακοινώνονται από την Ελληνική Αστυνομία. ΕΛ.Α.Σ., «Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το έτος 2017», (Οκτώβριος 2018). (Ανακτήθηκε 05-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2017-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf/

⁷⁹ Βλ. ΕΛ.ΑΣ., «Έκθεση για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το έτος 2019, Νοέμβριος 2020» (Ανακτήθηκε 05-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.astynomia.gr/images/stories/2020/prokirkseis20/2019-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf.pdf/, όπως και ΕΛ.ΑΣ. «Έκθεση για το σοβαρό & οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το έτος 2021», (Αθήνα Δεκέμβριος 2022), σελ. 15. (Ανακτήθηκε 05-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.astynomia.gr/file/2022/12/05122022ekthesiorganomenou2021.pdf/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

3. Ο κύριος άξονας της αξιόποινης πράξης της «Διαφθοράς» σύμφωνα με το Ελληνικό Δίκαιο και οι διάφορες νομοτυπικές μορφές του πριν τις σημαντικές αλλαγές που επέφερε ο Ν. 4254/2014.

3.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις της σωρείας τυποποιήσεων των εγκλημάτων δωροδοκίας (ενεργητικής και παθητικής).

Αναμφίβολα την κεντρικότερη θέση στον άξονα της ποινικής αντιμετώπισης της αξιόποινης «διαφθοράς», καταλαμβάνουν τα «παραδοσιακά» αδικήματα, μνεία των οποίων πραγματοποιήθηκε ανωτέρω, ήτοι η δωροδοκία υπαλλήλου Δημόσιου Τομέα (ά. 236 ΠΚ) και Ιδιωτικού (α. 396 ΠΚ), η δωροληψία υπαλλήλου Δημόσιου Τομέα (ή αλλιώς παθητική δωροδοκία α. 235 ΠΚ) και Ιδιωτικού (α. 396 ΠΚ), η δωροδοκία και δωροληψία δικαστικών λειτουργών (α. 237 ΠΚ) και το νεότευκτο συγκριτικά με τα υπόλοιπα άρθρο της εμπορίας επιρροής – μεσάζοντες (α. 237Α ΠΚ).

Η δωροδοκία προκρίνεται αφ' ενός ως σχέση ανταλλαγής μεταξύ πολίτη και φορέα εξουσίας, περιλαμβάνοντας κατά κύριο λόγο χαρακτηριστικά αδιαφάνειας, ιδιοτέλειας και αθέμιτης συναλλαγής. Αποτελεί επομένως το κύριο έγκλημα που εκφυλίζει, αποδιαρθρώνει και αλλοιώνει τις σχέσεις που αναφέραμε επηρεάζοντας έτσι τον κοινωνικό και δημόσιο βίο και τις εν γένει αρχές της δημοκρατίας υπό ουσιαστικό πρίσμα και όχι απλώς θεσμικό.

3.2 Το αδίκημα της δωροδοκίας (ενεργητικής και παθητικής) υπαλλήλου άρθρα 235 και 236 ΠΚ, η διάστασή τους σε βάθος χρόνου και οι νομοθετικές ρυθμίσεις.

Εν πρώτοις, αναγκαίο να πραγματοποιηθεί μια τυπική νομοθετική ιστορική των άρθρων αυτών, ούτως ώστε να καταστεί ευκρινές το νομοθετικό άλμα που πραγματοποιήθηκε με το Ν. 4254/2014 και εντεύθεν καθώς και να τεθούν ορισμένες απόψεις που εξηγούν τις προβληματικές της επιλεκτικότητας στην αντιμετώπιση του φαινομένου από νομοθετικής πλευράς.

Ο Εθνικός νομοθέτης καθ' όλη τη διάρκεια των ετών, προβαίνει σε συστηματική και συνεχή ενασχόληση με τις διατάξεις περί δωροδοκίας, οι οποίες κατά καιρούς αναδιαμορφώνονται και επανατυποποιούνται προσδιορίζοντας την αντικειμενική τους υπόσταση. Εξ ου και τα δογματικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή τους, κρίνεται θεμιτό να αναδειχθούν κατόπιν εξέτασης και αναφοράς δυνάμει της χρονικής διάστασης που έχουν λάβει.

Στην πρωταρχική τους μορφή το ά. 235 και το α. 236 ΠΚ, η δωροδοκία διαχωριζόταν σε αυτή που πραγματοποιείται για την επίτευξη παράνομων πράξεων και σε αυτή που είναι μέσο νόμιμων πράξεων. Η πρώτη νομοθετική ρύθμιση πραγματοποιήθηκε δυνάμει του άρθρου 1 του ΝΔ 1234/1972⁸⁰, διάκριση που καταργήθηκε ως άστοχη, καθώς τα ερμηνευτικά κενά και εμπόδια που προκαλούνταν από το διαχωρισμό νόμιμης και παράνομης πράξης ήταν περισσότερα από τα προσδοκώμενα θετικά αποτελέσματα και αυτό διότι δεν μπορούσαν εύκολα να δικαιολογήσουν ποινική μεταχείριση και των δύο δραστών.⁸¹ Πέραν τούτου, παραβιαζόταν ευθαρσώς και οιοδήποτε ψήγμα της αρχής αναλογικότητας.⁸² Εν προκειμένω, δυνάμει του Ν.Δ. αυξήθηκε μεν το ύψος της επιβαλλόμενης σε φυλάκιση ποινής σε τουλάχιστον ένα έτος για τους παρανομούντες του κοινού αδικήματος της δωροδοκίας, ωστόσο, παρέμειναν ανέπαφες οι ποινές για τη δωροδοκία δικαστών προκρίνοντάς την ως ελαφρύτερη από την κοινή δωροδοκία, γεγονός που οδήγησε σε μια αξιολογική αντινομία άνευ προηγουμένου.

Εν συνεχεία, αυξημένη δυνατότητα επιβαρυντικής περιστάσης της δωροδοκίας προσέφερε ο Ν. 1738/1987⁸³ καθώς την υπήγαγε στο νόμο περί καταχραστών του Δημοσίου⁸⁴ δίδοντας μια διαφορετική προσέγγιση επί της νοσηματοδότησης και προσέγγισης του φαινομένου. Μέχρι και τις αρχές του έτους 2000 δεν υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις επί του ζητήματος εξαιτίας και της έλλειψης διεθνοποίησής τους.

⁸⁰ Δικτατορικό Ν.Δ. 1234/1972/ ΦΕΚ Α' 162/13.09.1972 «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως των άρθρων 235, 236 και 263 του Ποινικού Κώδικος».

⁸¹ Δ. Ντζιώρας, «Αι δια του ΝΔ 1234/1972 επελθούσαι τροποποιήσεις εις τον Ποινικόν Κώδικα. Ζητήματα εκ της εφαρμογής αυτού», ΠοινΧρ. 1972, σελ. 648 σε Ιάκωβο Ζαγκαρόλα,(επιμ.), «Η δια του ΝΔ 1234/1972 επελθούσα τροποποίησης των περί δωροδοκίας διατάξεων του Ποινικού Κώδικος», ΠοινΧρ 1973, σελ. 157 επ.

⁸² Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, «Οικονομικό έγκλημα & διαφθορά στο δημόσιο τομέα» (Αθήνα,εκδ. Σάκουλα, 2014), σελ. 589.

⁸³ ΦΕΚ Α' 200/20.11.1987. Βλ. Νικόλαος Μπιτζιλέκης, (2010), ο.π. σελ. 599.

⁸⁴ Ν. 1608/1950.

Με το άρθρο 2 του Ν. 2802/2000⁸⁵, τα άρθρα υπέστησαν ορισμένες αναδιαμορφώσεις. Ορίζεται ότι η προβλεπόμενη ποινή φυλάκισης παραμένει τουλάχιστον ενός έτους και τιμωρούνται οι υπαίτιοι μόνον όταν αυτά ελάμβαναν χώρα μόνο κατά το χρόνο άσκησης και παράβασης των καθηκόντων του δημοσίου υπαλλήλου. Χαρακτηριστικό είναι βέβαια πως προστίθενται στον κατάλογο των υπαλλήλων – δραστών και οι κοινοτικοί υπάλληλοι αλλά και γενικά υπάλληλοι άλλων κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ακολούθως, επόμενη τροποποίηση απετέλεσε αυτή του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 3666/2008 όπου προστίθεται η επιβαρυντική περίπτωση της παραγράφου 2, σύμφωνα με την οποία, εφόσον η αξία των ωφελημάτων υπερβαίνει τα 73.000 ευρώ, δεν επιβάλλεται πλέον φυλάκιση αλλά κάθειρξη έως δέκα έτη. Διαπιστώνουμε ότι ο εθνικός νομοθέτης επιλέγει να εισάγει επιβαρυντικές περιστάσεις, υιοθετώντας της τακτική της αποτροπής και της καλλιέργειας αισθήματος φόβου προς τους εν δυνάμει παρανομούντες και εμπλεκόμενους, οι οποίες συνεχονται με αδικήματα που διαπράττονται έμμεσα ή άμεσα από ομάδα ατόμων ή εταιρείες και ζημιώνουν σημαντικά το Δημόσιο.

Για το αδίκημα της δωροληψίας, το άρθρο 2 της παρ. 1 του προαναφερθέντος νόμου αντικατέστησε το στοιχείο α' της παρ. 4 του άρθρου 3 του Ν. 3943/2011⁸⁶ και στην αντίστοιχη παράγραφο 2, προστέθηκε η φράση «ή αν ο δράστης έχει την ιδιότητα του υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών» χωρίς να απαιτείται η αξία των ωφελημάτων να ξεπερνάει το ποσό των 73.000 ευρώ.⁸⁷ Παράλληλα, για το αδίκημα της δωροδοκίας η παράγραφος 3 καταργήθηκε με το άρθρο 22 στοιχείο γ' του Ν. 3849/2010.⁸⁸ Συγκεκριμένα μέχρι τότε η παράγραφος 3 του άρθρου 236 ΠΚ αποτελούσε την ειδική περίπτωση εξάλειψης του αξιοποίνου, ως οιονεί έμπρακτη μεταμέλεια.

Το πλαφόν των 73.000 ευρώ διαδέχθηκε το ποσό των 120.000 ευρώ σε αξία ωφελήματος δυνάμει του άρθρου 25 παρ. 1 στοιχείο γ' του Ν. 4055/2012⁸⁹, ενώ με το

⁸⁵ ΦΕΚ Α' 47/03.03.2000 με τίτλο: «Κύρωση της Σύμβασης περί καταπολέμησης της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

⁸⁶ ΦΕΚ Α' 66/31.03.2011, «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών».

⁸⁷ Γεγονός που συνιστά επιβαρυντική περίπτωση εξαιτίας της ιδιάζουσας ιδιότητας των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών.

⁸⁸ ΦΕΚ Α' 80/26.05.2010 «Τροποποίηση του Ν. 3213/2003, διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που αφορούν εγκλήματα σχετικά με την Υπηρεσία και άλλες διατάξεις».

⁸⁹ ΦΕΚ Α' 51/12.03.2012, «Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής». Βλ. Γιώργος Δημήτριντας, «Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα στο σχέδιο νόμου «για τη δίκαιη δίκη και την αντιμετώπιση φαινομένων αρνησιδικίας», ΠοινΧρ 2012, σελ. 138 επ.

άρθρο 68 του Ν. 4139/2013 εκτός από την ποινή φυλάκισης, προστέθηκε και η επιβολή χρηματική ποινής ως τιμωρητικό στοιχείο, η οποία θα πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ του πεντηκονταπλασίου της αξίας ωφελήματος και μέγιστη ποινή του ποσού των 150.000 ευρώ, ενώ παράλληλα προβλέφθηκε και ποινή σε περίπτωση που το ωφέλημα δεν αποτιμάται σε χρήμα (γεγονός που μέχρι τότε αποτελούσε κενό νόμου) με εύρος ποσού ποινής από 10.000 έως 150.000 ευρώ.

Όπως καθίσταται σαφές με την πάροδο των ετών, ο Έλληνας νομοθέτης διαπιστώνοντας την ραγδαία εξελικτική πορεία του φαινομένου της διαφθοράς και της ιδιαίτερης μορφής της, της δωροδοκίας, θέλησε να θέσει φραγμούς και όρια στην εξάπλωσή του τόσο με τη διαδικασία της πρόληψης όσο και της καταστολής κατόπιν της συνεχούς αύξησης των επιβαρυντικών παραγόντων του άρθρου 235 ΠΚ.

3.3 Οι αξιόποινες πράξεις της δωροδοκίας και δωροληψίας δικαστικών λειτουργών α. 237 ΠΚ. Διαχρονική διάσταση του άρθρου και παρατηρήσεις.

Αδιαμφισβήτητα, η προς ανάλυση μορφή αδικημάτων ανήκει στον σκληρό πυρήνα της διαφθοράς, καθώς δεν πρόκειται για έναν απλό υπάλληλο που προβαίνει σε κατάχρηση δικαιώματος και εξουσίας αλλά για τον δικαστικό λειτουργό – έναν από τους βασικούς πυλώνες έκφρασης του δημοκρατικού πολιτεύματος, των θεμελιωδών αρχών της δικαιοσύνης, της ισονομίας και γενικά της ισότητας όπως επίσης και της δικαστικής εξουσίας που διασφαλίζεται όπως και όλα τα ανωτέρω από τις διατάξεις του Συνταγματικού Δικαίου.

Το άρθρο 237 ΠΚ κατά την πάροδο των ετών έχει υποστεί αλλεπάλληλες νομοθετικές τροποποιήσεις, άλλες αποτελεσματικές και άλλες όχι με στόχο πάντοτε την προσπάθεια διεύρυνσης του αξιοποίνου.⁹⁰ Τα τελευταία έτη όπως θα παρατηρήσουμε και στη συνέχεια, έχει δοθεί ιδιαίτερο βάρος στη συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη εν αντιθέσει με την πλημμελή ενασχόληση του παρελθόντος. Αποκύημα αυτής της «ζέσης» από το νομοθέτη, αποτελούν οι πλείστες και πολύκροτες υποθέσεις χρηματισμού δικαστικών λειτουργών.⁹¹

⁹⁰ Νικόλαος Μπιτζιλέκης, «Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα», ΠoinXp 2009, σελ. 97 επ.

⁹¹ Γρηγόριος Καλφάκης, «ΜΜΕ και κρίση θεσμών (Η διαφθορά στη δικαιοσύνη)», ΠoinΔικ. 2005, σελ. 878.

Κατά την αρχική του μορφή το εν λόγω άρθρο, επέσυρε στο πρόσωπο που εκτελεί δικαστικά καθήκοντα ή καθήκοντα διαιτητή, ποινή τουλάχιστον δύο ετών σε περίπτωση δωροληψίας ή δώρου που δεν δικαιούνται ώστε να επιταχύνουν τον χρόνο διεξαγωγής μιας υπόθεσης ή το αντίθετο και να μεταβάλλουν το αποτέλεσμα της απόφασης. Ως κατά συνέπεια το αδίκημα αυτό κατηγοριοποιούνταν στα πλημμελήματα.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 7 του Ν. 3327/2005⁹² καθώς και την αντίστοιχη Εισηγητική Έκθεση, το έγκλημα της δωροδοκίας δικαστή αναβαθμίστηκε σε κακούργημα με ποινή κάθειρξης πλέον μέχρι δέκα έτη και σωρευτικά χρηματική ποινή ύψους από 100.000 ευρώ έως 1.000.000 ευρώ. Αντίστοιχη τιμωρία προβλέπεται και σε όποιον υπόσχεται ή προσφέρει χρήματα, τελεί ρόλο διαμεσολαβητή – μεσάζοντα και παραδίδει χρήματα σε δικαστικό λειτουργό. Ο λόγος ήταν προφανής, καθώς έστω και τα λίγα παραδείγματα επίορκων δικαστών είναι αρκετά για να στηλιτεύσουν τον θεσμό της Δικαιοσύνης αποθαρρύνοντας ακόμα και τους πολίτες της κοινωνίας να τηρούν και να σέβονται τους νόμους.

Η παλινωδία των νομοθετημάτων δεν άργησε να επέλθει και εδώ καθώς το άρθρο 237 ΠΚ αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 παράγραφος 1 του Ν. 3666/2008, προβλέποντας διακρίσεις επί των ποινών σε συσχετισμό με το χρηματικό ύψος των ωφελημάτων που λαμβάνουν οι δικαστικές. Με άλλα λόγια ετέθη ένα ποσοτικό χαρακτηριστικό που μετέτρεψε το κακούργημα σε πλημμέλημα εάν και εφόσον η αξία του δώρου ή ωφελήματος δεν ξεπερνάει τις 73.000 ευρώ.⁹³ Κάτι τέτοιο όπως γίνεται αντιληπτό εξέπεμψε σήματα ανησυχίας καθώς θα υιοθετούνταν στρατηγικές χρηματισμού με διάφορους τρόπους ώστε το κάθε αθέμιτο ωφέλημα να μην υπερβαίνει το ποσό των 73.000 ευρώ για αποφυγή της μέγιστης επισυρόμενης ποινής.

Κατά τα λοιπά επήλθαν οι αντίστοιχες αναπροσαρμογές στο ύψος του ποσού των ωφελημάτων – δώρων δυνάμει των αντίστοιχων νομοθετικών προβλέψεων. Συνεπώς επιγραμματικά αναφέρουμε ότι με το άρθρο 25 παρ. 1 στοιχεία ε' και στ' του Ν. 4055/2012 οι παρ. 2 και 3 στοιχείο β' του προηγούμενου νόμου αντικαταστάθηκαν και το ποσό των 73.000 ευρώ αναπροσαρμόσθηκε με αυτό των 120.000 ευρώ. Με το άρθρο 70 του Ν. 4139/2013 προστέθηκε και η χρηματική ποινή ιδίου ύψους όπως στα άρθρα 235 και 236

⁹² ΦΕΚ Α' 70/11.03.2005, «Μέτρα ενίσχυσης του εσωτερικού ελέγχου και της Διαφάνειας στη Δικαιοσύνη».

⁹³ Η επισυρόμενη ποινή μέχρι τις 73.000 ευρώ ετέθη σε φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους ενώ άνω των 73.000 επιβλητέα είναι η κάθειρξη μέχρι δέκα έτη. Παρ. 1 και 2 αντίστοιχα.

ΠΚ όπως και τα αντίστοιχα ποσά σε περίπτωση που το ωφέλημα δεν αποτιμάται χρηματικά.

3.4 Η πράξη της δωροδοκίας χάριν «καλλιέργειας κλίματος» (trading in influence) α. 237Α ΠΚ. Διαφοροποιήσεις και αντιστοιχίες με τις παραδοσιακές διατάξεις του ΠΚ.

Όπως θα αναλυθεί μετέπειτα, το εν λόγω αδίκημα τυποποιήθηκε ρητά, ευθέως και συγκεκριμένα δυνάμει του Ν. 4254/2014 προσθέτοντας στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 237Α. Μέχρι και πριν τον προρρηθέντα Νόμο, η τυποποίηση του άρθρου πραγματοποιούνταν διάσπαρτα σε διάφορους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους και συγκεκριμένα στα άρθρα 11 και 12 του Ν. 5227/1931⁹⁴, στο άρθρο 5 του Ν. 3213/2003⁹⁵ και στο άρθρο 6 του Ν. 3560/2007.⁹⁶

Όπως καθίσταται δήλον όμως, είτε προ είτε μετά της ειδικής τυποποίησης του άρθρου 237Α ΠΚ, δεν έχει μεταβληθεί η εννοιολογική και ουσιαστική προσέγγισή του. Έτσι, ως εμπορία επιρροής ορίζεται ως η συμπεριφορά προσώπου που βρίσκεται πολύ κοντά στην εξουσία και προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τη θέση του για να επωφεληθεί, συνήθως οικονομικά, διαμορφώνοντας ένα κλίμα διαφθοράς. Πέραν της εμφανούς διαφθοράς, υφίσταται και η «παρασκηνιακή», καθώς τα πρόσωπα αυτά που αναφέραμε εμπλέκονται εμμέσως σε αθέμιτες συναλλαγές χρησιμοποιώντας ως δράστες άτομα υπεράνω πάσης υποψίας (λευκό ποινικό μητρώο, απουσία συσχετισμού του επαγγέλματός τους με τη δράση τους, μεσαίας ή χαμηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης κ.λπ.).⁹⁷

Ως απόρροια των άνωθεν, κρίθηκε η επιτακτική ανάγκη αυτοτελούς ποινικοποίησης του αδικήματος, ώστε να ενισχύεται στους πολίτες το αίσθημα εμπιστοσύνης στους κρατικούς μηχανισμούς και στην ανεμπόδιστη λειτουργία τους, χωρίς να αποτελούν

⁹⁴ ΦΕΚ Α' 292/26.08.1931. «Μεσάζοντες». Βλ. Θωμάς Σάμιος και Στέφανος Παύλου, «Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι. Ερμηνεία κατ' άρθρον». Τόμος II, (Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα 2012). Και Νέστωρ Κουράκης, Ειρήνη Αθανασίου και Νικόλαος Πατεράκης, «Το έγκλημα της απάτης: Θεωρία - Νομολογία – Υποδείγματα», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2001) σελ. 245 επ.

⁹⁵ ΦΕΚ Α' 309/31.12.2003. «Δήλωση και έλεγχος περιουσιακής κατάστασης βουλευτών, δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και άλλων κατηγοριών προσώπων». Βλ. Αλέξανδρος Δημάκης, «Η Ποινική διαχείριση της δωροδοκίας. Δυνατότητες και όρια.» (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013). σελ. 215 επ.

⁹⁶ ΦΕΚ Α' 103/14.05.2007. «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης ποινικού δικαίου για τη διαφθορά και του Πρόσθετου σ' αυτήν Πρωτοκόλλου.»

⁹⁷ Κώστας. Χατζηκώστας, σε Ζαχαριάδης Α., Καζανάς Α.-Τ., Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (επιμ.): «Οικονομικό έγκλημα & Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα», Τόμος 1, (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2014). σελ. 653 επ.

έρμαιοι φαινομένων αδιαφάνειας και μεροληψίας, εκμαυλίζοντας κάθε δείγμα εύρυθμης λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης.

3.5 Η διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα.

Ο εθνικός νομοθέτης, στην προσπάθειά του να προσεγγίσει το φαινόμενο της διαφθοράς από κάθε δυνατό σημείο, με στόχο την πάταξή της προφανώς, προέβη σε μία δογματική εκτροπή για πολλούς, τυποποιώντας και τη δωροδοκία και δωροληψία στον ιδιωτικό τομέα. Πράγματι για πρώτη φορά ποινικοποιήθηκε το αδίκημα δυνάμει του Ν. 3560/2007⁹⁸, εξισώνοντας τον δημόσιο με τον ιδιωτικό τομέα γεγονός που προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις όπως καταγράφηκαν ακόμα και στην Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου νόμου «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά».⁹⁹

Εν συνεχεία υπήρξε αντικατάσταση με το άρθρο 2 παρ. 5 του Ν. 3666/2008, εισάγοντας τον τίτλο της Παθητικής και Ενεργητικής Δωροδοκίας στον Ιδιωτικό Τομέα. Ως προς τις επισυρόμενες ποινές του νόμου δεν παρατηρείται διαφοροποίηση από τις αντίστοιχες ποινές των αντίστοιχων προηγούμενων άρθρων. Τέλος, μέχρι και το 2014 δεν υπήρξε καμία διαφοροποίηση όπου τελικώς και καταργήθηκε το άνωθεν άρθρο με το άρθρο 1 υποπαρ. ΙΕ. 20 περ. 11 του Ν. 4254/2014¹⁰⁰ και προστέθηκε πλέον στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 237B με τίτλο «Δωροληψία και Δωροδοκία στον Ιδιωτικό Τομέα».

Στο επόμενο Κεφάλαιο θα αναλυθεί η ιστορική αναδρομή των νομοθετικών προβλέψεων από το Ν. 4254/2014 που αποτελεί την απαρχή μιας νέας Νομοθετικής αντιμετώπισης.

⁹⁸ Άρθρο 5 του οικείου νόμου.

⁹⁹ Και ιδίως αναφέρεται ρητά πως η αδιαφάνεια στις παράνομες συναλλαγές του ιδιωτικού τομέα προσβάλλει το δημόσιο συμφέρον και την κοινωνία.

¹⁰⁰ ΦΕΚ Α' 85/07.04.2014, «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

4. Οι νομοθετικές προβλέψεις αντιμετώπισης της Διαφθοράς και οι τροποποιήσεις τους την τελευταία δεκαπενταετία.

4.1 Νομοθετικές προβλέψεις και τροποποιήσεις για την αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ελλάδα αρχής γενομένης της οικονομικής κρίσης έως το Ν. 4619/2019.

Όπως κατέστη σαφές, πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, ήτοι πριν από το έτος 2009, και βάσει της ιστορικής εξέλιξης της νομοθεσίας, το φαινόμενο της διαφθοράς ήταν κομιστής της ανοχής της κοινωνίας και του συστήματος δικαιοσύνης σε λογικά βέβαια πλαίσια. Κατόπιν διεξαγωγής ερευνών το έτος 2001 επί παραδείγματι σχεδόν το 90% των ερωτωμένων διεμήνυε πως υφίσταται ανάγκη ελέγχου οικονομικής φύσεως περί των πεπραγμένων των πολιτικών κομμάτων από Ανεξάρτητες Αρχές ώστε να διασφαλιστεί η αδιαφάνεια και η αμεροληψία.¹⁰¹ Επιπροσθέτως, σε αντίστοιχη έρευνα το 75% δήλωσε πως το «επάγγελμα» της πολιτικής αποτελεί μέσο πλουτισμού, ενώ σχεδόν το 100% θεώρησε ότι η πλειοψηφία αυτών που κυβερνούν είναι διεφθαρμένοι.¹⁰²

Μετά την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης και μέχρι και το έτος 2015 υπήρξε ένας πρωτοφανής καταγισμός από θεσπίσεις νομοθετημάτων με σκοπό την καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς που απετέλεσε και έναν από τους βασικότερους λόγους εμφάνισης της κρίσης. Η προσπάθεια κάλυψης των νομοθετικών κενών, έγινε με τη θέσπιση 12 νόμων που σχετίζονταν με τα πολιτικά πρόσωπα, με πειθαρχικές διαδικασίες, με το σώμα των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος κ.λπ. Επιπροσθέτως, αυτή η ενοχική εικόνα που εξέπεμπε το κράτος με τις νομοθετικές ρυθμίσεις επισφραγίζεται με την υιοθέτηση συστήματος «Διαύγεια» που υποχρεώνει κάθε διοικητική πράξη και δημόσια σύμβαση να αναρτάται στο διαδίκτυο.¹⁰³

¹⁰¹ Χριστόφορος Βερναρδάκης, (επιμ.), «Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2003. Έρευνες – Δημοσκοπήσεις.» (Αθήνα, Εκδ. VPRS, 2003). σελ. 270.

¹⁰² Χριστόφορος Βερναρδάκης, (επιμ.), «Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2002, Έρευνες – Δημοσκοπήσεις.» (Αθήνα, Εκδ. VPRS, 2002). σελ. 368.

¹⁰³ Ν. 3861/2010 ΦΕΚ Α' 112.13.7.2010 «Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο «Πρόγραμμα Διαύγεια» και άλλες διατάξεις.» Βλ. επίσης European Commission, «First Anti-Corruption Report, Annex: Greece», (Βρυξέλλες, 2014), σελ. 5.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε επιγραμματικά στους 12 αυτούς νόμους, αρχίζοντας από το έτος 2011 και καταλήγοντας στο έτος 2015. Ανάμεσα σε αυτούς υπάρχουν και ορισμένοι όπως ο Ν. 4254/2014 που θα τύχουν διεξοδικής ανάλυσης στη συνέχεια λόγω της σπουδαιότητάς του. Συγκεκριμένα, έχουμε τους Νόμους: i) Ν. 3932/2011¹⁰⁴ ii) Ν. 3943/2011¹⁰⁵, iii) 3961/2011¹⁰⁶, iv) Ν. 4013/2011¹⁰⁷, v) Ν. 4022/2011¹⁰⁸, vi) Ν. 4057/2012¹⁰⁹, vii) Ν. 4152/2013¹¹⁰, viii) Ν. 4170/2013¹¹¹, ix) 4254/2014¹¹², x) Ν. 4304/2014¹¹³, xi) Ν. 4312/2014¹¹⁴, xii) Ν. 4320/2015¹¹⁵.

Η πρώτη σπουδαία, συστηματική και ολοκληρωμένη πρόβλεψη καταπολέμησης της διαφθοράς έλαβε χώρα με το Ν. 4254/2014, επιφέροντας σωρεία αλλαγών, μεταβάλλοντας άρδην αυτόν τον σκληρό πυρήνα αξιών του Ποινικού Δικαίου.

Σε επίπεδο γλωσσικό καταργήθηκε η «αδόκιμη» ορολογία της ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας και εισήχθη η δωροληψία και η δωροδοκία.

¹⁰⁴ ΦΕΚ Α' 49/10.03.2011. «Σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης.»

¹⁰⁵ ΦΕΚ Α' 66/31.03.2011. Και πλέον Κωδικοποιημένος με το Ν. 5073/2023. «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών.» Γίνεται αναφορά και στο αξίωμα των Οικονομικών Εισαγγελέων και της θέσης στους στην απονομή της δικαιοσύνης.

¹⁰⁶ ΦΕΚ Α' 97/29.04.2011. «Τροποποίηση του ν. 3126/2003 για την ποινική ευθύνη των Υπουργών και άλλες διατάξεις.»

¹⁰⁷ ΦΕΚ Α' 204.15.09.2011. «Σύσταση ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων και Κεντρικού Ηλεκτρονικού Μητρώου Δημοσίων Συμβάσεων - Αντικατάσταση του έκτου κεφαλαίου του Ν. 3588/2007 (πτωχευτικός κώδικας) - Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης και άλλες διατάξεις.»

¹⁰⁸ ΦΕΚ Α' 219/3.10.2011. «Εκδίκαση πράξεων διαφθοράς Πολιτικών και Κρατικών Αξιωματούχων, υποθέσεων μεγάλου κοινωνικού ενδιαφέροντος και μείζονος Δημοσίου Συμφέροντος και άλλες διατάξεις.», ήτοι Εισαγγελίες κατά της διαφθοράς.

¹⁰⁹ ΦΕΚ Α' 54/14.3.2012. «Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου.» Κατ' ουσίαν ανασυστάθηκαν τα πειθαρχικά συμβούλια για τους δημόσιους υπαλλήλους τα οποία τα διαρθρώνουν για λόγους αμεροληψίας οι δικαστές.

¹¹⁰ ΦΕΚ Α' 107/9.5.2013. «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013.» Κύρια σημεία είναι το σώμα του Εθνικού Συντονιστή καθώς και η επιτάχυνση των πειθαρχικών διαδικασιών αφορώσες τους υπαλλήλους του Δημοσίου.

¹¹¹ ΦΕΚ Α' 163/12-07-2013. Κωδικοποιημένος με το Ν. 5047/2023. «Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/16/ΕΕ, ρύθμιση θεμάτων της Ε.Α.Τ.Ε., αναμόρφωση Οργανισμού του Ν.Σ.Κ. και άλλες διατάξεις.» Αναφέρεται στην ενίσχυση του ελέγχου των προσώπων που εκτίθενται πολιτικά.

¹¹² ΦΕΚ Α' 85/07.04.2014. «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις.» Με θεματολογία το φαινόμενο των δωροδοκιών, της εμπορίας επιρροής και των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.

¹¹³ ΦΕΚ Α' 234/23.10.2014. Πλέον Κωδικοποιημένος με το Ν. 4710/2020. «Έλεγχος των οικονομικών και πολιτικών κομμάτων και των αιρετών αντιπροσώπων Βουλής και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και άλλες διατάξεις.»

¹¹⁴ ΦΕΚ Α' 260/12.12.2014. «Ρύθμιση δεσμευμένων ή κατασχεμένων χρηματικών απαιτήσεων και μετρητών και άλλες διατάξεις.» Δηλαδή επιβαλλόμενες ποινές για οικονομικά εγκλήματα.

¹¹⁵ ΦΕΚ Α' 29/19.3.2015. «Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών οργάνων και λοιπές διατάξεις.» Σημαντικό ρόλο ανέλαβε η Γενική Γραμματεία για την καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς.

Το βασικότερο στοιχείο των αδικημάτων είτε τελούνται δια παραλείψεως είτε με νόμιμη ενέργεια του υπαλλήλου, είναι πως η παράνομη πράξη της εξαγοράς δεν είναι απαραίτητο να εμπίπτει με τα καθήκοντά του.¹¹⁶ Η ενέργεια υπό εξαγορά θα πρέπει τουλάχιστον να βρίσκεται σε συσχετισμό με τα καθήκοντά του και όχι κατ' ανάγκη να υφίσταται ευθεία υπαγωγή σε αυτά.¹¹⁷ Ωστόσο, σε αντίθετη κατεύθυνση μας οδηγούν τα άρθρα 159 και 237 ΠΚ όπου η ενέργεια ή η παράλειψη εμπίπτει ή όπως αναγράφουν ρητά «ανάγεται στην εκτέλεση των καθηκόντων του».

Εν συνεχεία τυποποιείται η παθητική δωροδοκία «χάριν καλλιέργειας κλίματος»¹¹⁸, όπου και εδώ δεν είναι αναγκαίο να συνδέεται η παράνομη συναλλαγή με συγκεκριμένα ενέργεια ή παράλειψη που άπτεται στα καθήκοντα του υπαλλήλου.

Ως προς το σκέλος της ποινής, τόσο η ενεργητική όσο και η παθητική δωροδοκία διαθέτουν διαβαθμίσεις ποινικής μεταχείρισης και τιμώρησης. Συγκεκριμένα ορίζονται ως κακουργήματα στην περίπτωση που το αντικείμενο της αθέμιτης συναλλαγής αποτελεί παράνομη υπηρεσιακή ενέργεια του υπαλλήλου¹¹⁹, τακτική αποτροπής πρακτικών κατάχρησης εξουσίας, καθηκόντων και δικαιωμάτων που απορρέουν από τη συγκεκριμένη θέση του. Μια διαφορά ως προς το αξιόποινο των δύο αδικημάτων διακρίνεται στην περίπτωση διακεκριμένων μορφών εγκλήματος. Συγκεκριμένα μόνο στην περίπτωση της δωροληψίας υπαλλήλου (παρ. 1 και 2 του α. 235 ΠΚ), προβλέπεται η διακεκριμένη μορφή της τέλεσης των πράξεων αν έγινε καθ' ἑξιν ή κατ' επάγγελμα ή αν το ποσό του ωφελήματος είχε πολύ μεγάλη αξία. Αντίθετα δεν συμβαίνει το ίδιο με τη δωροδοκία υπαλλήλου, επιλογή που κρίθηκε, από μερίδα Νομολογίας και Θεωρίας, αμφιλεγόμενη με την αιτιολογία ότι η πρόβλεψη ενός χρηματικού ποσού με συγκεκριμένο όριο ενέχει φόβο κατάλυσης της ασφάλειας δικαίου. Γενικά τα ποσοτικά κριτήρια συνήθως, όπως κρίνεται εκ του αποτελέσματος, δεν είναι αποτελεσματικά για την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων¹²⁰.

Όσον αφορά την δωροδοκία και δωροληψία δικαστών μετατράπηκε και ακόμα μια φορά σε κακούργημα, ύστερα από τις νομοθετικές παλινωδίες του παρελθόντος, απεμπολώντας κάθε ψήγμα υπόνοιας για ευνοϊκή μεταχείριση των θεματοφυλάκων της

¹¹⁶ Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις», σελ. 55-56.

¹¹⁷ Άρθρο 235 παρ. 1 και ά. 236 παρ. 1 ΠΚ.

¹¹⁸ Άρθρο 235 παρ. 3 ΠΚ.

¹¹⁹ Άρθρο 235 παρ. 2 και ά. 236 παρ. 2 ΠΚ αντίστοιχα.

¹²⁰ Δημήτριος Κιούπης, «Διατίμηση και κακουργήματα», *ΠοινΧρ* 1999, σελ. 621.

Δικαιοσύνης. Επίσης, προστέθηκαν πλέον και τα αδικήματα της παθητικής δωροδοκίας πολιτικών προσώπων¹²¹, που ανάγονται σε κακουργήματα.

Μια από τις σημαντικότερες αλλαγές όπως προαναφέρθηκε είναι η κατάργηση του άρθρου 5 του Ν. 3560/2007 και η προσθήκη στον Ποινικό Κώδικα του άρθρου 237B για πράξεις δωροδοκίας και δωροληψίας που διενεργούνται στον Ιδιωτικό Τομέα. Όπως κατέστη σαφές από την πορεία της ενιαίας αντιμετώπισης των αδικημάτων αυτών, ήταν λανθασμένη διότι υπάρχει διαφοροποίηση επί των προσβαλλομένων εννόμων αγαθών και συμφερόντων ανάμεσα σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Συγκεκριμένα το έννομο αγαθό στον δημόσιο τομέα είναι η αμερόληπτη, απρόσκοπτη και εύρυθμη λειτουργία της εκάστοτε δημόσιας υπηρεσίας, ενώ στον ιδιωτικό η ύπαρξη υγιούς λειτουργίας μιας επιχείρησης που συμβάλλει και στην εδραίωση υγιούς και όχι αθέμιτου ανταγωνισμού.¹²²

Εκτός των άλλων, στις καινοτομίες του νεοεισαχθέντος νόμου κατατάσσεται και η προσθήκη περιπτώσεων που η παροχή ωφελήματος έχει μελλοντική επενέργεια και όχι άμεση, ήτοι προσβλέπει σε δημιουργία σχέσης εξάρτησης και όπως είπαμε στην καλλιέργεια ενός κλίματος συνεχούς διαφθοράς. Ωστόσο, τελικώς τα αποτελέσματα που επήλθαν δεν ήταν τα προσδοκώμενα αφήνοντας την πολιτεία εκτεθειμένη σε τέτοιου είδους παράνομες ενέργειες.

Ακολούθως, διαφοροποίηση προς τη βέλτιστη πορεία υπήρξε με την τροποποίηση του άρθρου 159 ΠΚ όπως ίσχυε πριν από τον υπό μελέτη Νόμο, το οποίο προέβλεπε περιπτώσεις δωροληψίας και δωροδοκίας βουλευτών με στόχο την επενέργεια σε διαδικασία εκλογής ή ψηφοφορίας και τον επηρεασμό του αποτελέσματος. Με το Ν. 4254/2014 πραγματοποιήθηκε τροποποίηση στην παράγραφο 1 της ανωτέρω διάταξης, εισάγοντας πλέον διακεκριμένη μορφή δωροληψίας πολιτικών προσώπων και η δωροληψία όπως οριζόταν προ του Νόμου μετατοπίστηκε στην παράγραφο 2. Τέλος, προστέθηκε επιπλέον και το άρθρο 159Α ΠΚ ώστε να αντιμετωπιστεί και η ενεργητική μορφή των αδικημάτων. Και τα δύο αυτά άρθρα αποτελούν κακουργηματικές παραλλαγές των οικείων εγκλημάτων.

Η παράνομη πράξη της εμπορίας επιρροής που αναφέρθηκε σε προηγούμενο Κεφάλαιο πως τυποποιούνταν διάσπαρτα στον Ποινικό Κώδικα και σε Ειδικούς Ποινικούς Νόμους, ομαδοποιήθηκε πλέον στο άρθρο 237Α ΠΚ, καταλύοντας την επιγενόμενη σύγχυση που είχε προκληθεί τα προηγούμενα έτη. Επιπροσθέτως, το αξιόποινο της

¹²¹ Υπουργών, Μελών της Κυβέρνησης, ακόμα και του ίδιου του Πρωθυπουργού.

¹²² Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2014), ό.π., σελ. 593.

δωροδοκίας επεκτάθηκε και σε άτομα που δεν έχουν το στοιχείο της εντοπιότητας ήτοι σε αλλοδαπούς δημόσιους υπαλλήλους αλλά σε όσους εργάζονται σε διεθνείς οργανισμούς τακτική συμμόρφωσης με τα Διεθνή και Ενωσιακά πρότυπα.

Η γενική παρατήρηση που εξάγεται από όσα αναλύθηκαν και ιδίως αναφορικά με τις επισυρόμενες ποινές είναι πως ο νόμος και κατ' επέκταση ο Εθνικός νομοθέτης διαπνέεται από ένα υπερβάλλον αίσθημα δικαιοσύνης, ζήλου και μία διάθεση διατήρησης τιμωρητικής στάσης απέναντι στους παρανομούντες. Ωστόσο παραβλέπονται εν πολλοίς τόσο τα ποικίλα και ιδιαίτερα γνωρίσματα της εκάστοτε μορφής διαφθοράς αλλά και του δράστη όσο και η ηθική απαξία τους γεγονός που έρχεται σε αντίφαση και αντίκρουση με την θεμελιώδη αρχή της αναλογικότητας.¹²³ Επί παραδείγματι η εξίσωση ποινής για όλες τις πράξεις δωροληψίας ή δωροδοκίας χωρίς την ιεράρχηση της σημαντικότητας των καθηκόντων του υπαλλήλου αυτού αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας και αυτό γιατί καθίσταται παράδοξο μία πράξη παράνομη μεν αλλά ήσσονος σημασίας δε να τιμωρείται το ίδιο βαριά με μια πράξη ύψιστης σπουδαιότητας.¹²⁴

4.2 Νομοθετικές προβλέψεις και τροποποιήσεις για την αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ελλάδα από το Ν. 4619/2019 έως και σήμερα.

4.2.1 Ν. 4619/2019

Εμφορούμενοι από ένα αίσθημα δικαιοσύνης, μπορούμε να καταθέσουμε την άποψη πως ο Ν. 4254/2014 παρότι είχε κάποιες αστοχίες, απετέλεσε ορόσημο στην ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς. Εξ ου και του λόγου αυτού μέχρι και σήμερα οι νομοθετικές τροποποιήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί είναι ελάχιστες γεγονός που προσυπογράφει την επιτυχή θεσμοθέτησή του.

Η αμέσως επόμενη αξιοσημείωτη νομοθετική παρέμβαση ήταν αυτή του Ν. 4619/2019 και των τροποποιητικών διατάξεων αυτού με το Ν. 4855/2021.

Ο νέος πλέον Ποινικός Κώδικας¹²⁵, αφού διατήρησε όλες τις νομοτυπικές υποστάσεις του Ν. 4254/2014 και συγκεκριμένα του άρθρου 3, έθεσε ως πρωταρχικό στόχο να επαναδιαμορφώσει το πλαίσιο των ποινών καθώς θεωρήθηκαν υπέρμετρα εξοντωτικές σε ορισμένες περιπτώσεις, σε βαθμό που ξέφευγαν του σωφρονιστικού χαρακτήρα τους.

¹²³ Άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος.

¹²⁴ Κώστας Χατζηκώστας σε Μαρία Καϊάφα-Γκιμπάντι, (2014), ό.π., σελ. 649. Και Κώστας Χατζηκώστας, «Η καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα με τα μέσα του ποινικού δικαίου, με έμφαση στη δωροδοκία ως κύρια μορφή διαφθοράς στην Ελλάδα-Οι σημαντικότερες αλλαγές που έφερε ο Ν 4254/2014», (ΠοινΔικ., 2016).

¹²⁵ Διαμορφωθείς δυνάμει του Ν. 4619/2019 ΦΕΚ Α' 95/11.06.2019. «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα».

Κατά πρώτον, στην 12^η ενότητα του Ποινικού Κώδικα με τίτλο «χρήση της υπηρεσίας για ίδιον όφελος», ήτοι εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία περιλαμβάνονται όλα τα υπό ανάλυση αδικήματα δωροδοκίας, δωροληψίας και εμπορίας επιρροής πλην της δωροληψίας και δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα που μέχρι τότε προβλεπόταν από το άρθρο 237B ΠΚ. Πλέον το άρθρο αυτό καταργήθηκε και τα οικεία αδικήματα του Ιδιωτικού Τομέα προβλέπονται στο άρθρο 396 ΠΚ, που βρίσκεται στο 23^ο Κεφάλαιο, δηλαδή στα «εγκλήματα κατά της περιουσίας.» Τούτο συνέβη διότι εκρίθη προβληματική η συγκέντρωση στην ίδια ενότητα εγκλημάτων που προσβάλλουν διαφορετικά έννομα αγαθά¹²⁶. Όπως καταγράφεται και στην οικεία Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4619/2019¹²⁷, τα έννομα αγαθά που προστατεύονται είναι η ύπαρξη εμπιστοσύνης επί των ιδιωτικών συναλλαγών όπως και ο υγιής και θεμιτός ανταγωνισμός. Επί του ζητήματος των προσβαλλομένων εννόμων αγαθών και εξαιτίας της μειωμένης απαξίας των εν λόγω αδικημάτων, αφού οι πράξεις του ιδιώτη κατατάσσονται στη διακινδύνευση του εννόμου αγαθού¹²⁸ η τιμωρία των παρανομούντων επέρχεται μόνο εφόσον προέβησαν σε παράβαση των καθηκόντων τους, ενώ υπάρχει απουσία πρόβλεψης διακεκριμένων παραλλαγών του βασικού εγκλήματος άρα εκλείπουν και οι ανάλογες επιβαρυντικές περιστάσεις. Κατά συνέπεια μία από τις διαφορές του νεοεισαχθέντος νόμου αποτελεί η ηπιότερη αντιμετώπιση αυτών των δραστών του ιδιωτικού τομέα.

Στον τομέα των ποινών, καταργήθηκε και η επιβολή ποινής στον δράστη που τελεί το έγκλημα κατά συνήθεια, μία ρηξικέλευθη θα λέγαμε πρωτοβουλία με θετικό πρόσημο διότι όπως ορίζει και η Αιτιολογική Έκθεση είναι σφάλμα να τη συσχετίζουμε με την κατ' επάγγελμα τέλεση καθώς η πρώτη υποδεικνύει μία σταθερή ροπή του δράστη προς την κατεύθυνση της τέλεσης που αδυνατεί να ελέγξει και να αντισταθεί, γεγονός που θα όφειλε να εμπίπτει στις διατάξεις περί μείωσης της ποινής.¹²⁹

Αυτή η τακτική χαλαρότητας των ποινών ενισχύθηκε και με την κατάργηση του άρθρου 263Α ΠΚ, επί του οποίου καταγράφονταν όλες οι κατηγορίες προσώπων που

¹²⁶ Τα μεν αγαθά δημοσίου συμφέροντος τα δε ιδιωτικά έννομα αγαθά. Βλ. Κωνσταντίνος Χατζηκώστας, (2016), ό.π., σελ. 373.

¹²⁷ Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», (2019). Σελ. 73. Ανακτήθηκε 05-01-2024. Διαθέσιμο στο: https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=053d3a90-ef5a-4d18-a335-aa610111664b/

¹²⁸ Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», (2019). ο.π. Σελ. 49. Βλ. Ελισάβετ Συμεωνίδου Καστανίδου, «Δωροδοκία υπαλλήλου (άρθρα 235-236 ΠΚ)» σε Διοικητική Εγκυκλοπαίδεια, (1988), σελ. 13 επ.

¹²⁹ Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», (2019). ο.π. Σελ. 4.

θεωρούνται υπάλληλοι συνυφασμένοι με τις μορφές διαφθοράς και εν δυνάμει εγκληματίες, με την εξήγηση πως η έννοια του «Υπαλλήλου» διευρυνόταν υπέρ του δέοντος.¹³⁰ Μερικές από αυτές τις κατηγορίες όπως οι υπάλληλοι της Ε.Ε και οργανισμών Διεθνούς εμβέλειας εντάχθηκαν στο οικείο άρθρο 236 παρ. 4 ΠΚ. Εκτός αυτού, υπήρξε πρόβλεψη πως για το αδίκημα της δωροδοκίας ως υπάλληλος θεωρείται ο έχων τα γνωρίσματα που ορίζονται στο άρθρο 13 περίπτωση α' ΠΚ και μόνον, γεγονός που προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις. Η παράγραφος 2 του άρθρου 236 ΠΚ μετατράπηκε σε πλημμέλημα γεγονός που προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις.

Εκτός των άλλων, διαφοροποιήσεις στα εγκλήματα δωροδοκίας υπήρξαν αναφορικά με τους αποδέκτες των ωφελημάτων και τα υποκείμενα των πράξεων δωροληψίας, για τις οποίες ευθύνεται η κατάργηση της παρ. 1 του άρθρου 263Α όπως τυποποιούνταν στον Παλαιό Ποινικό Κώδικα. Ως αιτιολογία υπήρξε προφανώς το γεγονός ότι εφόσον υπάρχει πλέον σχετική πρόβλεψη στο νεοεισαχθέν άρθρο 396 ΠΚ αυτό αποτελεί πλεονασμό.

Αναφορικά με το άρθρο 237 ΠΚ, προβλέφθηκαν αλλαγές στη μείωση του πλαισίου ποινής για όσους δωροδοκούν δικαστές¹³¹, με το νέο πλαίσιο να τους επιβάλλει ποινή κάθειρξης έως δέκα έτη και χρηματικό πρόστιμο ενώ για τους δικαστές που λαμβάνουν αθέμιτο ωφέλημα¹³² η ποινή παραμένει στα 15 έτη. Το εν λόγω μέτρο εισάγει ποιοτικό και ουσιαστικό διαχωρισμό μεταξύ των δύο κατηγοριών, καθώς η θέση των δικαστών ad hoc δημιουργεί στο αίσθημα της κοινωνίας περισσότερες απαιτήσεις και προσδοκίες τήρησης των νόμων και συνεπώς κάθε παραβίαση εξ αυτών κλονίζει έτι περισσότερο το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Επίσης, στο οικείο άρθρο προστέθηκε και η παράγραφος 4 διευρύνοντας τον κύκλο των υπαιτίων συμπεριλαμβάνοντας και εγκληματίες που δραστηριοποιούνται εκτός Ελλάδος¹³³. Συνυφασμένο με το άρθρο αυτό είναι επίσης το άρθρο 167Α ΠΚ (που προστέθηκε με τον ίδιο νόμο) και ποινικοποιεί την αθέμιτη επιρροή των δικαστικών ως πλημμέλημα.

Στο αδίκημα της εμπορίας επιρροής του άρθρου 237Α ΠΚ, δυνάμει του Ν. 4619/2019, το πλαίσιο ποινής και εδώ μειώθηκε σε κάποιες περιπτώσεις.¹³⁴ Συγκεκριμένα η διάταξη στην παράγραφο 1 αναφέρει ρητά πως ο δράστης «τιμωρείται με φυλάκιση και χρηματική ποινή» χωρίς να προβλέπεται κάποιο κατώτερο όριο, ενώ στην 2^η παράγραφο

¹³⁰ Αριστοτέλης Χαραλαμπάκης, *Ο νέος Ποινικός Κώδικας. Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4619/2019*, (Αθήνα:Νομική Βιβλιοθήκη, 2020), 1567-1568.

¹³¹ Παρ. 2 του άρθρου 237 ΠΚ.

¹³² Παρ. 1 του άρθρου 237 ΠΚ.

¹³³ Μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Ε.Ε., από δικαστικούς λειτουργούς ή διαιτητές διεθνώς δικαστηρίων κ.λπ.

¹³⁴ Αριστοτέλης Χαραλαμπάκης, (2020), ο.π. σελ. 1694.

η ποινή εμφανώς επιεικέστερη επιβάλλει διαζευκτικά ή χρηματική ποινή ή φυλάκιση με ανώτατο όριο τα τρία έτη που πιστοποιεί πως το έγκλημα αντιμετωπίζεται ως πλημμέλημα. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση, η παράνομη πράξη της εμπορίας επιρροής, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί καθώς μπορεί να μην επηρεάζει ευθέως και άμεσα την πολιτεία, αλλά ως «δηλητήριο» μολύνει υπογείως το κοινωνικό – πολιτικό – οικονομικό σύστημα σε βάθος χρόνου.¹³⁵

Θετικό είναι και το πρόσημο των διατάξεων 159 και 159Α ΠΚ, αναφορικά με τα αδικήματα της δωροδοκίας και δωροληψίας πολιτικών προσώπων. Μέχρι και πριν τον οικείο νόμο ο τίτλος των άρθρων αναφερόταν σε πολιτικούς αξιωματούχους περιορίζοντας σημαντικά τα πρόσωπα που θα μπορούσαν να πληρούν τα χαρακτηριστικά αυτών των προσώπων. Εντούτοις πλέον διευρύνθηκε αυτός ο κύκλος εστιάζοντας όχι στα αξιώματα αλλά στην ουσία – στην πράξη της άσκησης δημόσιας εξουσίας. Επειδή το συγκεκριμένο άρθρο όπως είδαμε είχε σημαντικό αντίκτυπο στην εξάπλωση του φαινομένου της διαφθοράς παλαιόθεν, ο Εθνικός νομοθέτης ορθά εισήγαγε και την παράγραφο 3, όπου εκτός από την καταδίκη του, πολιτικό πρόσωπο αυτοδικαίως εκπίπτει και του αξιώματός του. Τέλος, η αφαίρεση της λέξης «αθέμιτου» που συνόδευε τη λέξη «ωφελήματος», καθώς λόγω της ιδιομορφίας του επαγγέλματος, το πολιτικό όφελος είναι αδύνατον να μην εννοηθεί.¹³⁶

4.2.2 Ν. 4637/2019 και παρεπόμενοι Νόμοι.

Αξία αναφοράς είναι η τροποποιητική ρύθμιση του Ν. 4619/2019 με το Ν. 4637/2019 πέντε μήνες αργότερα, η οποία υποδηλώνει, εμμέσως πλην σαφώς, την ύπαρξη νομοθετικών κενών και αδυναμιών.

Συγκεκριμένα για το άρθρο 159 και 159Α ΠΚ, υπήρξε επέκταση των κατηγοριών των πολιτικών προσώπων με αυτά των Βουλευτών και των Υφυπουργών ενώ και πάλι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας βρίσκεται στο απυρόβλητο χωρίς να έχει καμία ποινική ευθύνη δυνάμει νομοθετικής πρόβλεψης.

Η παλινωδία δεν απετέλεσε προνόμιο των προηγούμενων νομοθετημάτων, καθώς με το Ν. 4619/2019 το άρθρο 236 παρ. 2 ΠΚ μετατράπηκε σε πλημμέλημα και λόγω αντιδράσεων διεθνώς αλλά και εθνικά¹³⁷ με το Ν. 4637/2019 η παράγραφος 2 του οικείου

¹³⁵ Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2014), ό.π., σελ. 654.

¹³⁶ Αιτιολογική Έκθεση, (2019), ό.π., σελ. 37-38.

¹³⁷ GRECO, «Έκθεση Παρακολούθησης της Έκθεσης ad hoc για την Ελλάδα (Κανόνας 34)», (2019). Ανακτήθηκε 05-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.coe.int/en/web/greco/ad-hoc-procedure-rule-34/>

άρθρου¹³⁸, κρίθηκε ξανά κακουργηματικού χαρακτήρα, με ποινή κάθειρξης πέντε έως οκτώ έτη. Κατόπιν τούτου, διευρύνθηκε μεν η έννοια του «υπαλλήλου» ξανά, αλλά τα νομοθετικά κενά που δημιουργήθηκαν δεν καλύφθηκαν καθώς σε περιπτώσεις εκκρεμών υποθέσεων η αναδρομική ισχύς του ηπιότερου νόμου¹³⁹, ήτοι η αρχή της μη χειροτέρευσης της θέσης του κατηγορουμένου (*nullum crimen nulla poena sine lege*) εφαρμοζόταν και οι δράστες παρέμειναν ατιμώρητοι λόγω παραγραφής.¹⁴⁰

Το νεοπαγές άρθρο 237B ΠΚ, κατ' ουσίαν σε μία προσπάθεια ενδεδειγμένης αντιμετώπισης του φαινομένου της διαφθοράς, διεύρυνε για ακόμα μία φορά την έννοια του «υπαλλήλου», συμπληρώνοντας τη λίστα με άτομα που εργάζονται σε επιχειρήσεις ή οργανισμούς των οποίων η διοίκηση ορίζεται είτε από Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είτε από το Κράτος είτε από Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Η αιτιολογική βάση πίσω από αυτήν την πρόβλεψη είναι ανάγκη σύμπλευσης της Εθνικής νομοθεσίας με τη Σύμβαση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης για την καταπολέμηση της διαφθοράς.¹⁴¹

Ακολούθως, με το Ν. 4689/2020¹⁴², που απετέλεσε απόρροια των Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θεσμοθετήθηκε η αντιμετώπιση αδικημάτων απάτη κατά των Ενωσιακών συμφερόντων και κατά συνέπεια οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 236 ΠΚ, εμπλουτίστηκαν, διευρύνοντας την έδρα που θα έπρεπε να διαθέτει η εκάστοτε εταιρεία – υπηρεσία, ενέργεια υπαλλήλου που τη ζημιώνει. Συνεπώς, το όργανο ή ο Οργανισμός οπουδήποτε και να έχει έδρα, εάν η πράξη που τελείται είναι προς υπάλληλο της Ε.Ε. υφίσταται αρμοδιότητα των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων. Όπως είναι δεδομένο δημιουργήθηκε μια σύγχυση εν προκειμένω, καθώς τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια φαίνονται να έχουν το «μονοπώλιο» καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδιότητας για όλες τις πράξεις δωροδοκίας ημεδαπού υπαλλήλου, παραγκωνίζοντας ζωτικής

¹³⁸ Όπου η παράλειψη ή ενέργεια του προσώπου – δράστη βρίσκεται σε ευθεία αντίκρουση με τα καθήκοντά του ως υπάλληλος.

¹³⁹ Άρθρο 2 ΠΚ.

¹⁴⁰ Αριστοτέλης Χαραλαμπίδης, (2020), ό.π., σελ. 1661.

¹⁴¹ Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις», (2019). Άρθρο 3 Σελ. 4. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/poinikos-kodikas-synolo.pdf/>

¹⁴² ΦΕΚ Α' 103/27.05.2020 «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών (ΕΕ) 2016/800, 2017/1371, 2017/541, 2016/1919, 2014/57/ΕΕ, κύρωση του Μνημονίου Διοικητικής Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, τροποποιήσεις του ν. 3663/2008 (Α'99) προς εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727 και άλλες διατάξεις.»

σημασίας παράγοντες, που στα υπόλοιπα άρθρα ελήφθησαν υπόψιν, όπως του περιουσιακού κριτηρίου, της επιφερόμενης ζημίας ή έστω της διακινδύνευσής της.

4.2.3 Ν. 4855/2021 και μέχρι σήμερα.

Το ζήτημα της ποινικής μεταχείρισης και αρμοδιότητας Ελληνικών ποινικών νόμων και δικαστηρίων στην αλλοδαπή, επανήλθε με τον τροποποιητικό Ν. 4855/2021. Συγκεκριμένα στο άρθρο 159 ΠΚ στο 2^ο εδάφιο της παραγράφου 4, καθίσταται σαφές πως αν ο δράστης στην αλλοδαπή ήταν ημεδαπός τίθενται σε εφαρμογή οι ελληνικοί νόμοι.

Σχετικά με το άρθρο 235 ΠΚ, τροποποιήθηκε η παράγραφος 5 εισάγοντας την εφαρμογή των διατάξεων και σε αλλοδαπούς υπαλλήλους, πρακτική αναγκαία για να συμβαδίζει με τη Σύμβαση Ποινικού Δικαίου για τη διαφθορά.¹⁴³

Καίριας σημασία αποτελεί η τροποποίηση των διατάξεων περί δωροληψίας και δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα, ήτοι του άρθρου 263Α ΠΚ, με το άρθρο 96 του Ν. 4855/2021, όπου δυνάμει της προσθήκης της παραγράφου 2^α, προβλέπεται πλέον μη τιμωρητική ποινή για τον υπαίτιο που αναγγείλει τα αδικήματά του στον Εισαγγελέα προτού εξεταστεί είτε ως ύποπτος είτε ως κατηγορούμενος. Αντιλαμβανόμαστε ότι η διάταξη αυτή προσομοιάζει με την έμπρακτη μεταμέλεια του δράστη της παραγράφου 3 του άρθρου 236 ΠΚ πριν από τη θέσπιση του Ν. 4254/2014. Διακρίνεται επομένως η τάση επιλεκτικής επιεικέστερης ποινικής μεταχείρισης επί ορισμένων περιπτώσεων για τα εγκλήματα στον ιδιωτικό τομέα. Η άποψη αυτή επισφραγίζεται και με τις εξαγγελίες της GRECO¹⁴⁴, καθώς η Ελλάδα με την ρύθμιση αυτή έκανε βήματα πίσω (Νομοθετικά) επανεισάγοντας ένα σύστημα ειδικής μεταχείρισης και υπεράσπισης, το οποίο δυνητικά θα μπορούσε να γίνει προϊόν εκμετάλλευσης και κατάχρησης από επίδοξους εγκληματίες. Κάθε ρύθμιση έχει σκοπό να συμμορφώνεται με την αρχή της αναλογικότητας, όχι μόνο όμως ως προς την κατεύθυνση της απουσίας υπέρμετρης σκληρότητας των ποινών αλλά και προς την απουσία ελευθεριότητας και ελαστικότητας σε τέτοιο βαθμό.

Παρ' όλα αυτά η GRECO έκρινε τις τροποποιήσεις του νόμου σε μεγάλο βαθμό ως ικανοποιητικές και βελτιωτικές¹⁴⁵ για την αντιμετώπιση της διαφθοράς σε αντίθεση με τις επιγενόμενες αντιρρήσεις και προβληματισμούς που έθεσαν αρμόδιοι Ελληνικοί φορείς,

¹⁴³ Ιδίως με τα άρθρα 5 και 6.

¹⁴⁴ GRECO, (2019), ο.π. σελ. 17 επ.

¹⁴⁵ GRECO, «Εκθεση Αξιολόγησης της Ελλάδας από την Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς (GRECO) του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πλαίσιο του 5ου κύκλου αξιολόγησης», (2021). Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://rm.coe.int/-greco-89-29-3-2021-/1680a5ad1d/>

σχετικά με τη μη τήρηση της ασφάλειας δικαίου και αρχών όπως νομιμότητας και αναλογικότητας.¹⁴⁶

Οι τελευταίες προσπάθειες επιτυχούς αντιμετώπισης, δια της προλήψεως και καταστολής, του φαινομένου της διαφθοράς παρατηρήθηκαν εν έτει 2022 με το Εθνικό Σχέδιο Καταπολέμησης της Διαφθοράς το οποίο ουσιαστικά αποτελεί αναγκαίο απότοκο της προσπάθειας καταπολέμησης της διαφθοράς μέσω της ίδρυσης της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.¹⁴⁷ Η ανωτέρω πρόβλεψη πραγματοποιήθηκε με το Ν. 4915/2022¹⁴⁸ και παρέχει ουσιαστικά ένα βέλος στη νομοθετική φαρέτρα μέσω ενεργειών όπως η εξέλιξη του προσωπικού των Ο.Τ.Α. καθώς και η δημιουργία Τμήματος Ελέγχου τους, καθώς και πρακτικών ευαισθητοποίησης των πολιτών για τα αδικήματα της διαφθοράς ώστε η διαφάνεια να διαπνέει κάθε διαδικασία και συναλλαγή.

4.3 Ο αντίκτυπος της κατάργησης του νόμου περί καταχραστών του Δημοσίου.

Όπως διατυπώθηκε πρωτύτερα, ο περιβόητος Ν. 1608/1950 «Περί καταχραστών του δημόσιου χρήματος», απετέλεσε την απαρχή της ποινικής στελέχωσης διατάξεων κατά της διαφθοράς καθώς σε αυτόν συμπεριλαμβάνονταν στο κεφάλαιο με τίτλο «Περιουσιακά αδικήματα», οι πράξεις δωροδοκίας, δωροληψίας υπαλλήλων και δικαστικών λειτουργών, η ψευδής βεβαίωση¹⁴⁹, η απάτη¹⁵⁰, η πλαστογραφία¹⁵¹ κ.λπ. Δυνάμει του άρθρου 1 του Ν. 4619/2019 προστέθηκε στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 462¹⁵² όπου και κατήργησε τον άνω νόμο. Επί των αδικημάτων αυτών μέχρι τότε προβλεπόταν κατά κανόνα η ποινή της καθειρήξεως ενώ υπό συγκεκριμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις η ποινή της ισόβιας κάθειρξης¹⁵³.

¹⁴⁶ Χριστιάννα Στυλιανίδου, «Ο Ν. 4855/2021, οι αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και η κριτική που ασκήθηκε», «GovWatch». Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://govwatch.gr/o-nomos-4855-2021-oi-allages-ston-poiniko-kodika-kai-ton-kodika-poinikis-dikonomias-kai-i-kritiki-poy-askithike/>

¹⁴⁷ Με το άρθρο 82 του Ν. 4622/2019.

¹⁴⁸ Βουλή των Ελλήνων, «Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4915/2022». Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11899703.pdf/>

¹⁴⁹ Άρθρο 242 παρ. 1 ΠΚ.

¹⁵⁰ Άρθρο 386 ΠΚ.

¹⁵¹ Άρθρο 216 ΠΚ.

¹⁵² Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» (Ν. 4619/2019), όπ. Σελ. 132.

¹⁵³ Αν στρέφονταν και έβλαπταν τον Δημόσιο Τομέα, ΝΠΔΔ, Νομικά πρόσωπα διεξοδικώς αναφερόμενα στο άρθρο 263^Α ΠΚ και το αθέμιτο ωφέλημα θα έπρεπε να είναι άνω των 150.000 ευρώ.

Ευθύς εξαρχής της υιοθέτησης του Ν. 1608/1950 και καθ' όλη τη διάρκεια της ισχύος του, κατά καιρούς διατυπώνονταν αντιρρήσεις επί της ορθής και εύρυθμης εφαρμογής του με το πρόσχημα της προσβολής της αρχής της αναλογικότητας. Ο λόγος αφ' ενός ήταν οι επονείδιστες και υπέρ του δέοντος αυστηρές ποινές που κατ' ουσίαν εξίσωσαν το υπό προστασία έννομο αγαθό της περιουσίας με αυτό της ζωής, αφ' ετέρου δε της ασάφειας επί της ποινής ισόβιας καθείρξεως. Επιπροσθέτως, λόγος που συνέτεινε στις έντονες ενστάσεις ήταν η απουσία δυνατότητας άσκησης ενδίκων μέσων¹⁵⁴ κατά το στάδιο της προδικασίας, γεγονός που ερχόταν σε αντίκρουση με το τεκμήριο της αθωότητας^{155, 156}. Στον αντίποδα δε, καθώς νομολογία και θεωρία είναι διαχωρισμένη, κατά κανόνα, εκφράστηκε και ο άποψη πως ο καταργηθείς νόμος λειτουργούσε ως μέσο πρόληψης αδικημάτων μέσω της αποτροπής εξαιτίας αυτής του της αυστηρότητας. Σε αυτό συνεπικουρεί και η λογική πως παρότι οι ποινές ήταν τόσο αυστηρές συνέχιζαν να διαπράττονται αδικήματα κατά του Δημοσίου, πόσο μάλλον τώρα που με το νέο Νόμο το αξιόποινο μειώθηκε, το λογικό και επόμενο είναι τα αδικήματα αυτά να εκτοξευθούν αριθμητικά.¹⁵⁷ Ωστόσο από τη μέχρι τώρα πορεία και την επέλευση 5 ετών δεν γίνεται να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα επ' αυτού. Το μόνο συμπέρασμα που προκύπτει εκ των πραγμάτων είναι πως δυνάμει της κατάργησης του Ν. 1608/1950 καθώς και του άρθρου 263^A ΠΚ, τα ΝΠΙΔ και ο τραπεζικός τομέας δεν νοούνται πλέον ως «Δημόσιο» παρότι ανήκουν σε αυτό με αποτέλεσμα να επιβάλλονται περιορισμένα ποινές κακουργηματικού αλλά και πλημμεληματικού χαρακτήρα, όπως και να οδηγούνται σε παραγραφή και σε αποφυλακίσεις, πολύ πριν τον αναμενόμενο χρόνο, υποθέσεις που ταλανίζουν το δημόσιο βίο για συναπτά έτη.¹⁵⁸ Σύμφωνα πάντως με τα δεδομένα που ανακοίνωσε το

¹⁵⁴ Άρθρο 380 παρ. 1 ΚΠΔ.

¹⁵⁵ Άρθρο 71 ΚΠΔ και άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

¹⁵⁶ Ιωάννα Μάνδρου, «Καταργείται για πρώτη φορά μετά από 70 χρόνια ο νόμος περί καταχραστών του Δημοσίου, "Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ", (2019). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1013779/katargeitai-gia-proti-fora-meta-apo-70-chronia-o-nomos-peri-katachraston-toy-dimosioy/> και Θεόδωρος Μαντάς, «Ο Νόμος 1608/1950 περί καταχραστών δημοσίου χρήματος», (2009). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://mantas-law.gr/nomos1608-1950-peri-kataxraston-dimosiou/>

¹⁵⁷ Χαράλαμπος Μαυρίδης και Σταματίας Γκάρα – Δημουλέα, «Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του ΠΚ και του ΚΠΔ», (2019). "Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων". (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο:

<https://ende.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BA-%CE%BA/>

¹⁵⁸ Χρήστος Νάστας «Απόψεις επί των νέων σχεδίων Ποινικού Κώδικα και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», "Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων". (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://ende.gr/%ce%b1%cf%80%cf%8c%cf%88%ce%b5%ce%b9%cf%82-%>

Ευρωβαρόμετρο, εν έτει 2022 η Ελλάδα κατείχε την πρωτιά, δυστυχώς, για τις πιο διεφθαρμένες Ευρωπαϊκές χώρες.¹⁵⁹

4.4 Πως επηρέασε η εφαρμογή του επιεικέστερου νόμου (άρθρο 2 ΠΚ) τις εκκρεμείς ποινικές υποθέσεις.

Μία από τις βασικότερες αρχές του Ποινικού Δικαίου, δεν είναι άλλη από αυτήν της αναδρομικής εφαρμογής του ηπιότερου νόμου «lex mitior», γεγονός που συνεπάγεται την ευνοϊκότερη μεταχείριση του κατηγορουμένου, όπως αυτό τυποποιείται ρητά στο άρθρο 2 παρ. 1 του ΠΚ. Συγκεκριμένα το εύρος ισχύος της διάταξης αφορά το διάστημα από την αρχή τέλεσης της πράξης έως ότου οριστεί αυτή αμετάκλητη. Κατόπιν τούτου και εξαιτίας της υπερνομοθετικής ισχύος της, η ανωτέρω διάταξη εφαρμόζεται με κύριο στόχο τον σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας. Προς επίρρωση του ως άνω ισχυρισμού αναφέρουμε την υπ' αριθμ. 4/2021 Απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, όπου κατόπιν εξαντλητικής αιτιολογίας αποκλείει την εφαρμογή του lex mitior εφόσον υφίσταται πρότερη αμετάκλητη καταδίκη, με μοναδική εξαίρεση πράξη που είναι ανέγκλητη.

Μια ρηξικέλευθη και καινοτόμα πρόβλεψη του Ν. 4619/2019 ήταν η αναζήτηση όχι του ευνοϊκότερου νόμου εν συνόλω αλλά της επιεικέστερης διάταξης, ήτοι της κατ' επιλογήν εφαρμογής ευνοϊκότερων διατάξεων ακόμα και αν αυτές τυποποιούνται σε διαφορετικό νόμο¹⁶⁰, γεγονός που επιρρωνύεται και από την Αιτιολογική Έκθεση του ως άνω νόμου^{161, 162}.

Το μοναδικό χρονικό όριο για την εφαρμογή ή μη της αρχής, που ωστόσο δεν αποβαίνει σε πλήρη αποχαρακτηρισμό της συμπεριφοράς ως αξιόποινης, όπως προείπαμε είναι η έκδοση αμετάκλητης απόφασης για λόγους που σχετίζονται με την εδραίωση της «ασφάλειας του δικαίου»¹⁶³ και ιδίως για την προστασία του «δεδικασμένου» επί των

[%ce%b5%cf%80%ce%af-%cf%84%cf%89%ce%bd-%ce%bd%ce%ad%cf%89%ce%bd-%cf%83%cf%87%ce%b5%ce%b4%ce%af%cf%89%ce%bd-%cf%80%ce%bf%ce%b9%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%8d/](#)

¹⁵⁹ “20/20 Magazine”, «Τραγική πρωτιά: Πρωταθλήτρια η Ελλάδα στη διαφθορά εντός ΕΕ», (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.2020mag.gr/themata/5625-tragiki-protia-protathlitria-i-ellada-sti-diafthora-entos-ee/>

¹⁶⁰ ΑΠ 1352/2016.

¹⁶¹ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου για την «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» Ν 4619/2019. Σελ. 8. (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>

¹⁶² Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2020), ο.π. σελ. 168.

¹⁶³ Αντίστοιχη λογική έχει και το άρθρο 7 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.

δικαστικών αποφάσεων. Σύμφωνα με απόφαση του Ακυρωτικού Δικαστηρίου ύστερα από αμετάκλητη εκδίκαση υπόθεσης δε νοείται επανακαθορισμός της συνολικής ποινής, σεβόμενο την αρχή του δεδικασμένου.¹⁶⁴

Πέραν αυτού, ένα επίσης αναγκαίο διακριτό όριο επί της συνδυαστικής εφαρμογής ευμενέστερων διατάξεων από έτερους νόμους θα πρέπει να αποτελεί και ο σεβασμός επί της αρχής διάκρισης των λειτουργιών¹⁶⁵. Οι τρεις επιμέρους αρχές εξουσιών που ουσιαστικά διαφυλάσσουν το κράτος δικαίου και συγκροτούν από κοινού την κρατική εξουσία επιβάλλεται να έχουν συμπαγή θεμέλια. Αναφορικά επομένως με το πλαίσιο αυτό, η ενεργή αξίωση εκ μέρους της δικαστικής εξουσίας να επιβληθεί τιμωρία στον δράστη για πράξη όπου η νομοθετική εξουσία προκρίνει ως μη υπαίτια προσβολής εννόμου αγαθού, δημιουργεί δια της ατόπου απαγωγής «*Reductio ad absurdum*», χάσμα των εξουσιών¹⁶⁶. Κατά συνέπεια, βασικός στόχος είναι να αποτραπεί η «δημιουργία» *ad hoc* νομοθετικών διατάξεων εκ μέρους της δικαστικής εξουσίας γεγονός, με αντίκτυπο την αλλοτρίωση του πνεύματος των νόμων, που θα προκαλούσε ενδεχομένως μία περαιτέρω σύγχυση.¹⁶⁷

Επιπροσθέτως, κριτική ασκήθηκε στην ανωτέρω καινοτομία της συνδυαστικής εφαρμογής, διότι εντοπίζεται πρακτικό ζήτημα προσβολής της συνταγματικής κατοχυρωμένης αρχής της ίσης μεταχείρισης των κατηγορουμένων¹⁶⁸ καθώς για υποθέσεις ομοειδούς αντικειμένου και συναφών πραγματικών περιστατικών, το εκάστοτε δικάζον δικαστήριο δύναται να εφαρμόζει διαφορετικούς κανόνες.¹⁶⁹

Αμέτοχοι δεν έμειναν προφανώς οι Εισαγγελείς της χώρας, όπου συνασπισμένοι υπό την αιγίδα της «Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος», αποτυπώνοντας την ανησυχία τους για τη μείωση των ορίων των απειλούμενων ποινών και την περιβόητη «πλημμεληματοποίηση» σωρείας κακουργημάτων, με κύρια συνέπεια την ατιμωρησία τελικώς των κατηγορουμένων των εκκρεμών υποθέσεων λόγω παραγραφής και την

¹⁶⁴ Βλ. απόφαση ΑΠ 933/2020 ΤΝΠ. Στη συγκεκριμένη υπόθεση ο κατηγορούμενος και καταδικασθείς εξέτιε ποινή έντεκα ετών.

¹⁶⁵ Συνταγματικός κατοχυρωμένη στο άρθρο 93.

¹⁶⁶ Αριστόβουλος Μάνεσης, «Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, Τόμος Α'», (Αθήνα, Εκδ. Σάκουλα, 2007), σελ. 24 επ.

¹⁶⁷ Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2020), ο.π. σελ. 169.

¹⁶⁸ Άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος.

¹⁶⁹ Ιωάννης Ναζίρης, (2020). «Ζητήματα διαχρονικού δικαίου που απορρέουν από την εφαρμογή των διατάξεων του νέου Ποινικού Κώδικα» (Μέρος Α', ΠοινΔικ, Vol 23 (No 1), σελ. 11.

αποφυλάκιση των υπολοίπων, αποτέλεσμα που θίγει ευθέως τη δημόσια ασφάλεια και καλλιεργεί αίσθημα πλήρους ατιμωρησίας στα θύματα των εγκλημάτων.¹⁷⁰

Άξια αναφοράς, εν προκειμένω, αποτελεί και η παρατήρηση της διαφορετικής αντιμετώπισης, από το Σύνταγμα, μεταξύ δυσμενέστερου και ευνοϊκότερου νόμου. Για να καταστεί εναργές, αναφέρουμε πως παρότι υφίσταται υποχρέωση αναδρομικότητας για τον ευμενέστερο νόμο, αυτή δεν κατοχυρώνεται ρητά και επί του Συντάγματος εν αντιθέσει με τη ρητή απαγόρευση περί αναδρομικότητας του δυσμενέστερου νόμου. Όπως ήταν λογικό μια τέτοια επιλεκτική αναφορά, παρότι προκύπτει *a contrario* η υποχρεωτικότητα¹⁷¹, οδήγησε μία μερίδα θεωρίας και νομολογίας, ήτοι ελληνικών δικαστηρίων¹⁷², να αποτυπώσει την άποψη πως δεν υφίσταται τελικώς συνταγματικό έρεισμα του ευμενέστερου νόμου και συνεπώς δυνητικά να αποτελεί προϊόν παράκαμψης από τον εθνικό νομοθέτη.

Επί του θέματος της εργασίας, ήτοι των αδικημάτων της διαφθοράς, η ανωτέρω θέσπιση του άρθρου 2 ΠΚ επέφερε αντίστοιχα αποτελέσματα και ευρύτατες αντιδράσεις.

Εν προκειμένω, θα μας απασχολήσει το αδίκημα της δωροδοκίας υπαλλήλου μεταξύ του Ν. 4619/2019 και του Ν. 4637/2019. Παρότι οι νομοθετικές τροποποιήσεις του πρώτου νόμου με τον δεύτερο πραγματοποιήθηκαν αρκετά σύντομα, εντός τεσσάρων μηνών από την έναρξη ισχύος του, τέθηκαν σε πολλές περιπτώσεις ζητήματα εφαρμογής και «ενδιάμεσων» διατάξεων. Συγκεκριμένα στις 18/11/2019 θεσπίστηκε ο Ν. 4637/2019¹⁷³, με σειρά μεταρρυθμίσεων και στον Ποινικό Κώδικα και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Όπως εκτέθηκε αναλυτικά και στο αντίστοιχο κεφάλαιο ο Ν. 4619/2019 εισήγαγε επιεικέστερες ρυθμίσεις από το προηγούμενο καθεστώς, οι οποίες όμως δεν κράτησαν για πολύ, και συνεπώς η ενδιάμεση διάταξη *lex mitior* του Ν. 4619/2019 να είναι τελικώς και η εφαρμοστέα. Στο παράδειγμα της δωροδοκίας υπαλλήλου και συγκεκριμένα της παραγράφου 2 του άρθρου 236 ΠΚ, όπου η πράξη του αυτή αντίκειται στα καθήκοντά του προκύπτει ένα παράδοξο σχήμα αναφορικά με την επ' απειλούμενη στερητική της ελευθερίας ποινή. Συγκεκριμένα, εάν ο δράστης διέπραξε το εν λόγω αδίκημα πριν την εφαρμογή του Ν. 4619/2019 ήτοι πριν την 01/07/2019, θα του επιβαλλόταν ποινή

¹⁷⁰ Δελτίο Τύπου της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος. Υπ' αριθμ. 33/4-6-2019. (Ανακτήθηκε 19-01-2024). Διαθέσιμο στο <https://enosieisaggeleon.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-462019/>

¹⁷¹ Άρθρο 7 παρ. 1 του Συντάγματος: «Ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης»

¹⁷² Ι. Μανωλεδάκης, «Ποινικό Δίκαιο – Γενική Θεωρία», (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2004) σελ. 121· όπως και του ιδίου, «Παρατηρήσεις στην ΑΠ 739/1993», (Υπερ 1993), σελ. 1111 επ.

¹⁷³ Συνεπώς ο Ν. 4619/2019 είχε διάστημα ισχύος από 01/07/2019 έως και 18/11/2019.

καθείρξεως από πέντε μέχρι δέκα έτη. Δηλαδή κακούργημα. Όμως εάν το έγκλημα ελάμβανε χώρα μεταξύ 01/07/2019 και 17/11/2019, θα χαρακτηριζόταν ως πλημμέλημα με επισυρόμενη ποινή από τρία έως πέντε έτη. Από την έναρξη ισχύος όμως του τελευταίου χρονικά νόμου, η πράξη μετατράπηκε πάλι σε κακούργημα με ποινή καθείρξεως έως οκτώ έτη και κατά συνέπεια ο εν λόγω παρανομών θα επωφεληθεί της ενδιάμεσης διάταξης του Ν. 4619/2019. Παρότι η νομοθετική αυτή πλημμέλεια διήρκησε σύντομο χρονικό διάστημα ουκ ολίγοι παρανομούντες επωφελήθηκαν γεγονός που δημιουργήσε πλήγμα στην αξιοπιστία των νομοθετικών διατάξεων και του συστήματος δικαιοσύνης εν γένει.

Όπως επισημάνθηκε και από τη θεωρία, το τροποποιημένο άρθρο 236 ΠΚ που αφορά τη «δωροδοκία υπαλλήλου στο δημόσιο τομέα» πλέον αντιμετωπίζεται ως πλημμέλημα, έχει συνεπώς σύντομη παραγραφή, ήτοι το όριο της πενταετίας, εν αντιθέσει με την δεκαπενταετία που οριζόταν στον προ του Ν. 4619/2019 ή με την εικοσαετία δυνάμει του καταργηθέντος Ν. 1608/1950 όπου και το έγκλημα και στις δύο περιπτώσεις αντιμετωπιζόταν ως κακούργημα. Όπως αντιλαμβανόμαστε ακολουθείται μια φθίνουσα πορεία ποινικού χαρακτηρισμού του εγκλήματος, που οδηγεί και στην ποινική του απαξία για λόγους που άπτονται, καθ' ομολογίαν του εθνικού νομοθέτη, στην αυστηρότατη μέχρι πρότινος αντιμετώπισή του σε βαθμό που να εμφανίζει σημάδια εκδικητικής φύσεως και όχι σωφρονιστικού χαρακτήρα.¹⁷⁴

Αναφορικά με το αδίκημα της απιστίας κατά του Δημοσίου με τον προΐσχύσαντα ΠΚ, εφόσον η οικονομική ζημία υπερέβαινε τα 150.000 ευρώ, ο ένοχος τιμωρούταν με ποινή καθείρξεως από πέντε έως είκοσι έτη, δυνάμει του άρθρου 386 παρ. 3 ΠΚ. Κατόπιν της ψήφισης του Ν. 4619/2019, το πλαίσιο ποινής μετατοπίστηκε προς τα πάνω αναφορικά με το ελάχιστο όριο ποινής αλλά και παράλληλα προς τα κάτω αναφορικά με το μέγιστο όριο ποινής, ήτοι από δέκα έως δεκαπέντε έτη και επιπρόσθετη χρηματική ποινή. Εν προκειμένω, βάσει της Αιτιολογικής Εκθέσεως του Ν. 4619/2019 η πιο πρόσφορη προς εφαρμογή διάταξη θα έπρεπε να είναι αυτή του άρθρου 386 παρ. 3 στοιχείο β' ΠΚ όπως τυποποιούνταν στον προγενέστερο Ποινικό Κώδικα λόγω άρθρου 2 ΠΚ. Ωστόσο, εν προκειμένω και παραβιάζεται η αρχή της διάκρισης των εξουσιών και ουσιαστικά εκφυλίζεται η ποινική καταπολέμηση των περιουσιακών βλαβών του δημοσίου σε επίπεδο δικαιοπολιτικό. Πέραν της ανωτέρω προβληματικής, ζήτημα εντοπίζεται και σε επίπεδο

¹⁷⁴ Τριανταφύλλου, Γ. (2020). «Τα εγκλήματα διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα». “novacriminalia”, (No. 8, 2020), σελ 8-9. (Ανακτήθηκε 19-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://hcba.gr/novacriminalia-%cf%84%ce%b5%cf%85%cf%87%ce%bf%cf%83-%ce%bd%ce%bf-8-%ce%b9%ce%b1%ce%bd%ce%bf%cf%85%ce%ac%cf%81%ce%b9%ce%bf%cf%82-2020/>

αναλογικότητας στα εγκλήματα που στρέφονται κατά της περιουσίας του δημοσίου, με την νομοθετική επιλογή της εικοσαετούς παραγραφής. Εν αντιθέσει με την ανωτέρω χαλαρότητα του ορίου παραγραφής στη δωροδοκία, εδώ η αυστηροποίηση αυτής, έχει ως επακόλουθο και την αυστηρότερη μεταχείριση της πράξης ποινικά.¹⁷⁵

Εξ όσων προηγήθηκαν αντιλαμβανόμαστε πως ο νομοθέτης κατανοεί πως η εφαρμογή του *lex mitior* δεν αποτελεί «δώρο» ατιμωρησίας, πλην ορισμένων εξαιρέσεων εξ ολοκλήρου απαλλαγής του κατηγορουένου, απλώς μειώνει το επαχθές κατά την κρίση του πλήγμα που υφίστατο αυτός από την ποινική διαδικασία.

4.5 Διατάξεις δικονομικής φύσεως για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Στο ποινικό οπλοστάσιο (ουσιαστικό και δικονομικό) για την καταπολέμηση της διαφθοράς, εγκολπώνονται ποικίλες μέθοδοι – μέσα που συντείνουν στην προσπάθεια του Εθνικού νομοθέτη να γεμίσει κάθε νομοθετικό κενό και να εφοπλίσει τους θεματοφύλακες επιβολής του νόμου με δυνατότητες αντιμετώπισης τέτοιων αδικημάτων.

Πρώτη σημαντική προσπάθεια – ρύθμιση, μετά την έξαρση της Οικονομικής Κρίσης, σε επίπεδο δικονομικό, επήλθε δυνάμει του άρθρου 2 του Ν. 4022/2011 που εισήγαγε την «εκδίκαση εγκλημάτων διαφθοράς πολιτικών προσώπων με μεγάλο κοινωνικό ενδιαφέρον και μείζον Δημόσιο Συμφέρον» όπως και του Ν. 4139/2013.¹⁷⁶ Οι δύο αυτοί νόμοι ήταν το έρεισμα για την δημιουργία του θεσμού του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, όπου σύμφωνα τις αντίστοιχες αιτιολογικές εκθέσεις, η διαφθορά ως φαινόμενο πολυσχιδές και πολυεπίπεδο, εκτείνεται αρχίζοντας από μια πράξη πληρωμής αντίθετη με το νόμο μέχρι την καταβάρθρωση του κοινωνικού, οικονομικού, πολιτικού συστήματος.¹⁷⁷ Είναι φανερό ότι υφίσταται μια προσπάθεια ιδεολογικής νομιμοποίησης για τη δημιουργία ενός θεσμού ικανού να πατάξει τη σύγχρονη λαίλαπα, με την δημιουργία, που να έχει στοιχεία ισοβιότητας όπως ο κάθε δικαστικός λειτουργός λαμβάνοντας παράλληλα τα δικαιώματα της προσωπικής και λειτουργικής του ανεξαρτησίας.¹⁷⁸ Πέραν τούτου, εκτός όμως από το θεσμό του ως άνω Εισαγγελέα, με το Ν. 4022/2011 εισάγεται ο όρος Ανακριτές για τα συγκεκριμένα εγκλήματα διαφθοράς, περιλαμβάνοντας τον Πρόεδρο των Πρωτοδικών ως βασικό ανακριτικό υπάλληλο.¹⁷⁹ Ως

¹⁷⁵ Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2020), ο.π. σελ. 173.

¹⁷⁶ ΦΕΚ Α' 74/20.03. 2013 «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις».

¹⁷⁷ Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση «Νόμος περί Ναρκωτικών και άλλες διατάξεις». (2013) Άρθρο 75 σελ. 18. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/n-nard-eis.pdf>

¹⁷⁸ Άρθρο 87 παρ. 1 του Συντάγματος.

¹⁷⁹ Άρθρο 1 και άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 4022/2011.

προνόμια πέραν την λειτουργικής ανεξαρτησίας του, απαντώνται τα ευρύτατα όρια κατά την διεξαγωγή έρευνας χωρίς να υπόκεινται σε νομοθετικούς περιορισμούς τηλεφωνικού, τραπεζικού, φορολογικού απορρήτου. Η αυξημένη εξουσία που λαμβάνει βέβαια ο Ανακριτής μπορεί να χαρακτηριστεί ως «δίκικοπο» μαχαίρι γιατί αφ' ενός διαθέτει κάθε μέσο για την επιτυχή καταπολέμηση της διαφθοράς αφ' ετέρου δε αυτή η υπερβάλλουσα ελευθερία κινήσεων δημιουργεί εύφορο έδαφος για κατάχρηση δικαιωμάτων, εξουσίας και επιλεκτική αντιμετώπιση προσώπων αφού ο Ανακριτής δεν υπόκειται σε εποπτεία.

Συνεχίζοντας με το Ν. 4254/2014 και ιδίως δυνάμει του άρθρου 1 υποπαράγραφος ΙΕ. 16, στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστέθηκε το άρθρο 253B,¹⁸⁰ με φερόμενο τίτλο «Ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς». Εν προκειμένω διαχωρίστηκε η βάση κάτω από την οποία διαπράττονται τα εν λόγω εγκλήματα και συνεπώς εάν διαπράττονται στο πλαίσιο τρομοκρατικής ή εγκληματικής οργάνωσης ειδικότερη διάταξη αποτελεί αυτή του 253Α ΚΠΔ, ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση ισχύει το νεοεισαχθέν άρθρο. Αυτό προβλέπει συγκεκριμένες ειδικές πράξεις έρευνας: α) της άρσης απορρήτου και καταγραφής κάθε δραστηριότητας του υπόπτου εκτός οικίας πάντοτε σε αντιστοιχία με τα προσωπικά δεδομένα όπως αυτά ορίζονται ρητά στην παράγραφο 1 στοιχεία γ', δ' και ε' του άρθρου 253Α ΚΠΔ.¹⁸¹ β) της συγκαλυμμένης έρευνας, διενεργούμενης από ανακριτικό υπάλληλο ύστερα από εισαγγελική παραγγελία και κατόπιν ενημέρωσης του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, τον οποίον ελέγχει και συντονίζει ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς. Χαρακτηριστικό είναι ότι η παραγγελία αυτή δίδεται κάτω από ειδικές περιστάσεις και μόνο αν υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις τέλεσης αξιόποινων πράξεων σχετικών με τα αναφερόμενα. Πέραν αυτών, οι υπόλοιπες ανακριτικές πράξεις που προβλέπονται και σε άλλα αδικήματα, τυποποιούνται πλέον στο άρθρο 254 ΚΠΔ¹⁸² και κατηγοριοποιούνται στην ανακριτική διείσδυση, στην οπτικοακουστική καταγραφή υλικού του δράστη, στις ελεγχόμενες μεταφορές κ.λπ.

Πέραν των επαχθών δικονομικών μέτρων, στην αντιμετώπιση της διαφθοράς συμπεριλαμβάνονται και μέτρα «επιείκειας» όπως τυποποιούνται στο άρθρο 263Α παρ. 2 ΠΚ, που αφορούν τα πρόσωπα – υπαιτίους αδικημάτων διαφθοράς ή συμμετόχους¹⁸³ που

¹⁸⁰ Πλέον προβλέπεται στο άρθρο 255 ΚΠΔ δυνάμει του Ν. 4619/2019.

¹⁸¹ Αντώνης Βαθρακοκύλης, «Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής», (ΠοινΔικ 2006), σελ. 1052 επ.

¹⁸² Ν. 4620/2019 ΦΕΚ Α' 96/11.06.2019. «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.»

¹⁸³ Συγκεκριμένα των παρ. 1,2 και 3 του ά. 236 ΠΚ, των παρ. 2 και 3 του ά. 237 ΠΚ ή πράξεων συμμετοχής στα ίδια άρθρα όπως και στα α. 239 – 260 ΠΚ και τέλος του α. 390 ΠΚ.

τελικώς ανέλαβαν να συμβάλουν έμπρακτα και ουσιαστικά στην αποκάλυψη αδικήματος. Αυτοί ονομάζονται «μάρτυρες του στέμματος» και διαφέρουν από τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) που υπάγονται στο α. 47 ΚΠΔ.¹⁸⁴

Τροποποιήσεις επήλθαν και με το Ν. 4745/2020 στα άρθρα 33 – 36 του ΚΠΔ, όπου και προβλέπονταν οι Εισαγγελίες ειδικών καθηκόντων. Συγκεκριμένα ο θεσμός του Εισαγγελέα Διαφθοράς που εισήχθη με το Ν. 4139/2013 καταργήθηκε και οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντά του συμπεριλήφθηκαν σε αυτές του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Αυτή η πρακτική τακτικισμού, όπως κρίθηκε από πολλούς, είχε ως στόχο την πάταξη φαινομένων επιλεκτικότητας που όπως καταστήσαμε σαφές προηγουμένως θα μπορούσαν να πηγάζουν από την ασύδοτη ελευθερία που εδόθη στο συγκεκριμένο σώμα. Πέραν αυτού, όπως καταγράφηκε ρητά και στο Σχέδιο Νόμου, είχαν καταγραφεί φαινόμενα σύγχυσης στην εφαρμογή του ποινικοκατασταλτικού συστήματος και η λύση θα μπορούσε να δοθεί μόνο με την ενοποίηση και την ενιαία καταπολέμηση της διαφθοράς από όλους τους Εισαγγελείς εν γένει.¹⁸⁵ Επιπρόσθετες τροποποιήσεις συνυφασμένες με τα Εισαγγελικά δικαιώματα και καθήκοντα του ά. 35 ΚΠΔ, έλαβαν χώρα με το άρθρο 29 του Ν. 4800/2021¹⁸⁶, όπως και με προνόμια με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα του α. 43 του Ν. 4640/2019 σχετικά με τη απόρρητο των τηλεπικοινωνιών στο οποίο δεν εμπίπτουν οι Εισαγγελείς του οικονομικού εγκλήματος του ά. 34 ΚΠΔ. Συγκεκριμένα σε περιπτώσεις όπου αποδεικνύεται η τέλεση κακουργήματος διαφθοράς, ο Οικονομικός Εισαγγελέας δύναται να έχει πρόσβαση και να καταγράφει οποιαδήποτε πληροφορία προκύψει από την άρση του τηλεφωνικού απορρήτου.

¹⁸⁴ Πρόκειται για πρόσωπα που δεν έχουν καμία εμπλοκή στο υπό τέλεση αδίκημα αλλά συμβάλουν στην αποκάλυψή του, για ποικίλους λόγους με τον κυριότερο να είναι αυτόπτες μάρτυρες κατά τη διάπραξη του εγκλήματος. Βλ. Άγγελος Κωνσταντινίδης, «Προστατευόμενοι μάρτυρες και Μάρτυρες Δημοσίου Συμφέροντος», (Αθήνα, Τεύχος 4) ΠοινΧρ. 2019. Σελ. 241 επ.

¹⁸⁵ Βουλή των Ελλήνων, «Σχέδιο Νόμου «Ρυθμίσεις για την επιτάχυνση της εκδίκασης εκκρεμών υποθέσεων του ν. 3869/2010 σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 6 § 1 ΕΣΔΑ ως προς την εύλογη διάρκεια της πολιτικής δίκης, τροποποιήσεις του Κώδικα Δικηγόρων και άλλες διατάξεις», (2020), σελ. 99, 100 και 105. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11593387.pdf/>

¹⁸⁶ ΦΕΚ Α 81/21.5.2021 «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων, άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου και λοιπές επείγουσες διατάξεις.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

5. Επιλεκτικότητα επί του πρακτέου στην Ελλάδα.

5.1 Ποινικοκατασταλτικό σύστημα και επιλεκτικότητα μεταχείρισης

αναφορικά με την καταπολέμηση της διαφθοράς και κριτική αποτίμηση.

5.1.1 Ανισότητα και επαγόμενες διακρίσεις αναφορικά με την άσκηση της ποινικής δίωξης.

Η άσκηση ή μη της ποινικής δίωξης όπως καθίσταται σαφές και λογικό, αποτελεί την βασικότερη και πρωταρχική ανάληψη ευθύνης και διαδικασίας που ακολουθείται, για την τυχόν αντιμετώπιση ενός εγκλήματος διαφθοράς πάντοτε υπό την προϋπόθεση ότι θα συντρέξουν στο μέλλον όλοι οι επιβαρυντικοί λόγοι εκδίκασης στο ακροατήριο.¹⁸⁷

Στο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο το σώμα των Εισαγγελέων καθίσταται αρμόδιο της εκκίνησης της ποινικής δίωξης, πάντοτε υπό την αιγίδα της αρχή νομιμότητας, υπό την έννοια πως είναι υποχρεωτική η άσκησή της σε περίπτωση τέλεσης του αδικήματος και δεν υπόκειται απλώς στη διακριτική ευχέρεια του δικαστικού λειτουργού. Δια της απόπου απαγωγής στην προκείμενη θα λέγαμε εν αρχή πως είναι πρακτικά αδύνατον να εφαρμόζονται πρακτικές επιλεκτικότητας, ωστόσο η εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα είναι η δυνατότητα αρχειοθέτησης μια υπόθεσης εάν στα μάτια του Εισαγγελέα δεν υπάρχουν οι αποχρώσεις ενδείξεις ενοχής που στοιχειοθετούνται νομικά και πραγματικά.¹⁸⁸ Βέβαια, δεν μπορούμε να κρίνουμε αψηφιστα και τόσο επιφανειακά πως μία τέτοια εξαίρεση, θα πρέπει απαραίτητα να αποτελεί προϊόν εκμετάλλευσης ενός «διαφθαρμένου» Εισαγγελέα, ιδίως αν λάβουμε υπόψιν ότι πέραν από το έμφυτο φρόνημα που οφείλουν να διαθέτουν για εφαρμογή της δικαιοσύνης, εκπαιδεύονται¹⁸⁹ προς την ανάπτυξη αμερόληπτης κρίσης¹⁹⁰. Αντιθέτως, η επιλεκτικότητα στην προκείμενη μπορεί να προσδιορισθεί ως μια πρακτική αποσυμφόρησης του συστήματος δικαιοσύνης αν αναλογιστεί κανείς πως ο όγκος των καθημερινών νέων δικαστικών υποθέσεων είναι γιγαντιαίος.¹⁹¹

¹⁸⁷ Χριστίνα Ζαραφονίτου, «Εμπειρική Εγκληματολογία, 2η Έκδοση. (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2004», σελ. 171 – 178.

¹⁸⁸ Θωμάς Σάμιος, (επιμ.), «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Κώδικας τσέπης 4, 21η Έκδοση». (Αθήνα, Εκδ. Σάκουλας, 2019).

¹⁸⁹ Στη Σχολή Εθνικών Δικαστικών Λειτουργών με έτος ίδρυσης το 1994.

¹⁹⁰ Σοφία Βιδάλη, «Ο Εισαγγελέας στο ακροατήριο», (*The art of Crime*, τεύχος 9/2020), σελ. 76 – 77.

¹⁹¹ Ηλίας Δασκαλάκης, (1985), ο.π. σελ. 119 – 120.

Η ιεράρχηση των κριτηρίων βάσει των οποίων γίνεται αξιολόγηση για το αν θα ασκηθεί ή όχι ποινική δίωξη είναι η βαρύτητα του εγκλήματος, αυτονόητο είναι δε πως τα κακουργήματα βρίσκονται σε προτεραιότητα, το μέγεθος της προκληθείσας ζημίας, τα αποδεικτικά στοιχεία, το ποινικό μητρώο του υπόπτου – δράστη και τα εν γένει κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του. Το άμεσο αποτέλεσμα είναι πως στο ακροατήριο παραπέμπονται με μεγαλύτερη ευκολία δράστες που ανήκουν στα χαμηλομεσαία κοινωνικά στρώματα λόγω της οικονομικής δυσπραγίας τους που «δικαιολογεί» και τη διάπραξη του εγκλήματος.¹⁹² Επίσης, το ποινικό μητρώο όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί έναν από τους βασικούς εξωνομικούς λόγους άσκησης της δίωξης καθώς δηλώνεται κατά τρόπον τινά η ροπή τους στην παρανομία. Αναντίρρητο είναι συνεπώς το γεγονός πως υιοθετούνται πρακτικές επιλεκτικής αντιμετώπισης των κατηγορουμένων αυτών σε σχέση αδικήματα οικονομικής φύσεως που συνήθως διαπράττονται από άτομα ανώτερων στρωμάτων που μπορούν να «κινήσουν τα νήματα» σε περίπτωση εισαγωγής της υπόθεσης στο ακροατήριο.

5.1.2 Επιλεκτικότητα στο στάδιο της προδικασίας.

Εκτός από την άσκηση ή μη της ποινικής δίωξης, σημαίνουσας βαρύτητας αποτελεί και η πράξη προφυλάκισης, στο στάδιο της προδικασίας, κατηγορουμένου – υπόπτου, κυρίως για λόγους που αναφέρονται στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας¹⁹³ και αφορούν την ύπαρξη κινδύνου τέλεσης νέων αδικημάτων, την εν γένει επικινδυνότητα του δράστη¹⁹⁴ καθώς και την υποψία διαφυγής στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικά που συντελούν στην εφαρμογή ή μη της διάταξης είναι αν ο δράστης έχει μόνιμη κατοικία στην Ελλάδα, αν είναι οικονομικά εύρωστος και ο χαρακτήρας που επέδειξε κατά τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων (εάν υπήρξαν).

Επομένως, ιδίως οι λόγοι που άπτονται του χαρακτήρα του, επιβεβαιώνουν τα βαθιά ριζωμένα στερεότυπα των εγκληματολογικών θεωριών και των αρχών που αποδεικνύεται και με απτά στοιχεία ερευνών, καθώς πάνω από το 90% των προφυλακιστέων ανήκει στις χαμηλότερες κοινωνικά τάξεις.¹⁹⁵ Επιπροσθέτως, γεννάται εδώ το απλούστατο λογικό άλμα της προφυλάκισης δράστη χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου για λόγους

¹⁹² Έφη Λαμπροπούλου, (2012), ο.π. σελ. 151.

¹⁹³ Άρθρο 282 ΚΠΔ «Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι».

¹⁹⁴ Κυρίως σχετίζεται με τη βαρύτητα του εγκλήματος, την ψυχρόσυνθεσή του, το ποινικό του μητρώο που είναι επιβαρυντικός παράγοντας.

¹⁹⁵ Δήμητρα Σορβατζιώτη, «Η "φτώχεια" της δικαιοσύνης.» (Αθήνα, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2011), σελ.112.

φυγής, ενώ αυτό καθίσταται συνήθως πρακτικά αδύνατον λόγω των οικονομικών δυσχερειών που κατά πάσα πιθανότητα τον οδήγησαν και στην τέλεση του αδικήματος.¹⁹⁶

Η προφυλάκιση ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, εάν δεν εφαρμοστεί σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας και της αναλογικότητας, ενέχει την πιθανότητα να προβεί μοιραίο για τον κατηγορούμενο ιδίως στην περίπτωση που τελικά κριθεί αθώος τελεσίδικα. Το κυριότερο πρόβλημα, πέραν του οικονομικού καθώς σε περίπτωση αθώωσης ο προφυλακισθείς αποζημιώνεται, είναι το ζήτημα του κοινωνικού στιγματισμού και της ηθικής μετάπτωσης της συγκεκριμένης οντότητας αποτελέσματα που ορισμένες φορές είναι μη αναστρέψιμα.¹⁹⁷

Στην άλλη μεριά της σημερινής επιλεκτικότητας, τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου, όπου οι δράστες αποτελούν πρόσωπα με κύρος και υψηλό κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό status, που εν τοις πράγμασι ζημιώνουν οικονομικά το κράτος αλλά και επιφέρουν βλάβες στις ζωές των ανθρώπων, παρότι οι επιβλεπόμενες από το νόμο ποινές παραμένουν αυστηρές, η ποινική μεταχείριση πως συνήθως λαμβάνουν από τα όργανα επιβολής του νόμου είναι σαφώς ευνοϊκότερη¹⁹⁸ και σε αυτό συντελεί το επίπεδο ασάφειας και πολυπλοκότητας ορισμένων νόμων¹⁹⁹ που εκμεταλλεύονται οι δικαστές και επιλέγουν ερμηνεία τους κατ' επιλογήν και κατά συμφέρον²⁰⁰.

5.1.3 Διαχωρισμοί κατά το στάδιο απονομής δικαιοσύνης.

Κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία, όπως είναι δεδομένο, οι δικαστές και ο Εισαγγελέας καλούνται να αναζητήσουν την ουσιαστική αλήθεια των γεγονότων, να σταθμίσουν όλους τους ισχυρισμούς των συνηγόρων των δύο πλευρών, να ελέγξουν αν δικαιολογούνται μέτρα επιείκειας ή επιβαρυντικών περιστάσεων και να αποφανθούν τελικώς επί του ζητήματος της αθωότητας ή της ενοχής. Είναι αναγκαίο να τηρηθούν όλες οι αρχές της δίκης όπως ορίζονται στο Σύνταγμα και στον ΚΠΔ καθώς και να ερευνηθεί να πληρούνται τόσο η αντικειμενική όσο και η υποκειμενική υπόσταση του εκάστοτε εγκλήματος.²⁰¹

¹⁹⁶ Δήμητρα Σορβατζιώτη, (2011), ο.π. σελ. 105 – 106.

¹⁹⁷ Δήμητρα Σορβατζιώτη, (2011), ο.π. σελ. 113-114.

¹⁹⁸ Δήμητρα Σορβατζιώτη, (2011), ο.π. σελ. 125.

¹⁹⁹ Κωνσταντίνος Κοσμάτος και Χρήστος Λαμπάκης, «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαράλάμπους, Χ. (επιμ.), «Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα» (Αθήνα, Εκδ. ΕΑΠ, 2019), σελ. 188 – 209.

²⁰⁰ Μαρία Καϊάφα – Γκμπάντι, (επιμ.), «Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιας και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας» (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018), σελ. 147.

²⁰¹ Δήμητρα Σορβατζιώτη, (2011), ο.π. σελ. 128.

Ωστόσο η δικαστική κρίση όπως προαναφέραμε δεν διαπνέεται πάντοτε από αμεροληψία, καθώς οι δικαστές όντας άνθρωποι πολλές φορές διακατέχονται από στερεοτυπικά στεγανά και για το είδος του εγκλήματος και για τον εγκληματία και τους λόγους να αναλύσαμε προηγουμένως. Κρίνεται θεμιτό να αναλύσουμε εκτενέστερα το χαρακτηριστικό του κριτηρίου της κοινωνικής ένταξης του ατόμου – δράστη καθώς εκπέμπει και τη γενικότερη εικόνα του. Παραδείγματος χάριν, αν εργάζεται μόνιμα και οι απολαβές του είναι ικανοποιητικές ή όχι, αν έχει δημιουργήσει δική του οικογένεια, την γενικότερη στάση ζωής που έχει υιοθετήσει και τέλος αν αποτελεί δυνητικά κίνδυνο για την κοινωνία.²⁰² Κατόπιν πολυάριθμων ερευνών παρότι η θεωρία δεν τάσσεται ομόφωνα υπέρ αυτής της προσέγγισης, υπάρχει μεγάλο ποσοστό δικαστικών αποφάσεων που υποδηλώνει η χαμηλή κοινωνική θέση έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή βαρύτερης ποινής²⁰³.

Ακολούθως, κατόπιν διενεργηθεισών ελληνικών ερευνών, οι πολίτες κατά γενική ομολογία εισάγουν το στοιχείο των πελατειακών σχέσεων, των πολιτικών συμφερόντων και πιέσεων και των οικονομικό χρηματισμό ως βασικούς λόγους επιλεκτικότητας στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα των δικαστικών εν προκειμένω.²⁰⁴ Στο ίδιο συμπέρασμα αλλά πιο μετριάσμένο καταλήγει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δυνάμει της Έκθεσης του έτους 2021, υπό το πρίσμα πως πράγματι τα νομοθετικά κενά και η ύπαρξη ατελειών στο πρόσωπο των θεματοφυλάκων του ποινικοκατασταλτικού συστήματος παρουσιάζουν ορισμένες ατέλειες αλλά η ανεξαρτησία της Ελληνικής δικαιοσύνης καθίσταται μέτρια, υπονοώντας εμμέσως πλην σαφώς πως υπάρχουν πράγματι περιπτώσεις ορθού χειρισμού ποινικών υποθέσεων διαφθοράς χάριν σε δικαστές και εισαγγελείς αμερόληπτους και δίκαιους.²⁰⁵

5.1.4 Επιλεκτικότητα ακόμα και κατά το στάδιο έκτισης της ποινής στα

Σωφρονιστικά Καταστήματα.

Ύστερα από το στάδιο της επ' ακροατηρίω διαδικασίας, και στην περίπτωση που το δικαστήριο κρίνει τον κατηγορούμενο ένοχο, επιβάλλεται ποινή στερητική της ελευθερίας

²⁰² Νέστωρ Κουράκης, «Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες», (Αθήνα, εκδ. Σάκουλα, 2017). σελ. 240-242

²⁰³ Ηλίας Δασκαλάκης, (1985), ο.π. σελ. 129.

²⁰⁴ Χριστίνα Ζαραφονίτου, «Η ορθολογικοποίηση των ποινικών κυρώσεων ως απάντηση στον ποινικό λαϊκισμό» (2013), σελ. 8. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://criminology.panteion.gr/files/307/zarafonit.pdf>

²⁰⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου – Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ελλάδα», σελ. 2 – 7. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0709&from=EL/>

χωρίς δικαίωμα αναστολής και κατά συνέπεια οδηγείται στο εκάστοτε σωφρονιστικό κατάστημα κράτησης.

Ωστόσο σε αυτό το στάδιο, εξαιτίας της επιλεκτικής λειτουργίας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, ο αριθμός των δραστών που θα έπρεπε να τους επιβληθεί εγκλεισμός δεν αντιστοιχεί στον τελικό αριθμό των πραγματικά εγκλεισμένων που είναι πολύ μικρότερος. Όπως είναι φανερό, λοιπόν, κατόπιν των στατιστικών μελετών και ερευνών εξάγεται ο αριθμός των προσώπων που τελικώς εισήχθησαν στις φυλακές και στιγματίστηκαν ως εγκληματίες και όχι ο συνολικός αριθμός αυτών που τελικά εγκλημάτησαν. Όπως κατέδειξε και ο Sutherland, το μεγαλύτερο ποσοστό των φυλακισμένων ανήκει στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα διότι καταδικάζονται με μεγαλύτερη ευκολία από τους δράστες των υψηλών στρωμάτων και όχι γιατί εγκληματούν περισσότερο.²⁰⁶ Αυτή η ειδοποιός διαφορά είναι που επιβεβαιώνει και το φαινόμενο της επιλεκτικότητας των οργάνων που διαμορφώνουν τον κοινωνικό έλεγχο.²⁰⁷ Παρόλο που ο σωφρονιστικός κώδικας προβλέπει ρητά την υποχρεωτική χορήγηση αδειών σε όλους τους κρατούμενους²⁰⁸ εφόσον τηρούνται τα πρωτόκολλα ασφαλείας και η συμπεριφορά αυτών είναι η ενδεδειγμένη, στην πράξη πολλές φορές αυτό δεν εφαρμόζεται. Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι εξεγείρουν αυτούς με σκοπό να χάσουν την ψυχραιμία τους, να αντιδράσουν και έτσι να κριθούν αναξιόπιστοι για χορήγηση αδείας.²⁰⁹

Η επιλεκτικότητα βεβαίως δεν ανταποκρίνεται μόνο στην επιβολή ή μη ποινής τελικώς στους δράστες με κύρος και κοινωνικό – οικονομικό status, αλλά και στην ευνοϊκότερη αντιμετώπιση που δέχονται εντός σωφρονιστικού καταστήματος. Πράγματι, οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι είτε κατ' επιλογήν είτε κατόπιν πιέσεων ανώτερων ιεραρχικά στελεχών, κρατούν τους δράστες αυτούς σε διαφορετικές πτέρυγες από τους υπόλοιπους και τους μεταχειρίζονται με πολύ ευνοϊκότερο τρόπο και οι σχέσεις τους είναι καλές. Κομιστές στήριξης ψυχολογικής και οικονομικής, τυγχάνουν και από την οικογένειά τους γεγονός που συμβάλλει στην ομαλότερη διαβίωση εντός φυλακής²¹⁰ σε συνδυασμό βέβαια με το γεγονός αντί για 15 έτη επί παραδείγματι που είναι η επιβληθείσα ποινή θα εκτίσουν κατά μέσο όρο 3 με 4 έτη.

²⁰⁶ Edwin Sutherland (1940), *ibid.* pp.5.

²⁰⁷ ²⁰⁷ Ηλίας Δασκαλάκης, (1985), *ο.π.* σελ. 140.

²⁰⁸ Άρθρα 52 – 55. Προβλέπονται τόσο οι τακτικές όσο και οι έκτακτες άδειες των κατηγορουμένων.

²⁰⁹ Δήμητρα Σορβατζιώτη, (2011), *ο.π.* σελ. 128

²¹⁰ Γιώργος Παπανικολάου, (επιμ.) (2018), «Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker “Whose Side Are We On?”». Συμβολές στο πρώτο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου». (Αθήνα, ΕΕΜΕΚΕ, 2018), σελ.. 695.

5.2 Περιπτώσιολογία συνθήκων και παραγόντων που ευθύνονται για την επιλεκτικότητα κατά την απονομή της δικαιοσύνης.

5.2.1 Εδραίωση του φαινομένου της διαφθοράς ακόμα και στους κύκλους των δικαστικών λειτουργιών.

Η διαφθορά ως φαινόμενο εν γένει, τελεί σε ευθεία σχέση με την κατάχρηση δημόσιας εξουσίας όπως προελέχθη για επίτευξη ιδιωτικού συμφέροντος, δυνάμει διαδικασίας συναλλαγής ανάμεσα σε ένα τρίτο πρόσωπο και στον εκάστοτε λειτουργό που έχει οριστεί από το κράτος και διαθέτει δημόσια εξουσία.²¹¹ Πέραν όμως του περιουσιακού – οικονομικού ανταλλάγματος, υφίστανται και περιπτώσεις, ιδίως στον κύκλο των δικαστικών λειτουργιών, που ο στόχος δεν είναι το αντικατάλλαγμα οικονομικής φύσεως αλλά της μεταχείρισης αδικημάτων με τρόπο προνομιακό, μιας ομάδας προσώπων που δύνανται να ασκήσουν την απαιτούμενη επιρροή και πίεση ώστε να επιτεχθεί αυτό. Οι κυριότερες εκφάνσεις αυτού του φαινομένου είναι οι εξής κατά σειρά χρονικής προτεραιότητας: i) η νομοθέτηση διατάξεων με τρόπο προνομιακό για τα πρόσωπα που ανήκουν στα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα, και κυρίως δραστηριοποιούνται στον τομέα των επιχειρήσεων ή έχουν ρόλο στην πολιτική εξουσία της χώρας ii) η διαφθορά στο στάδιο της ποινικής δίωξης και η αυστηρότητα ή η χαλαρότητα με την οποία αυτή ασκείται ανάλογα με το έγκλημα και τον εγκληματία και iii) η εκμετάλλευση νομοθετικών κενών και γενικά αδυναμιών σε όλο το φάσμα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος.²¹²

Ο σημαντικότερος λόγος που ευδοκιμούν στην προκείμενη τέτοια φαινόμενα διαφθοράς, αποτελεί η δυνατότητα που διαθέτουν οι «ισχυροί» να προσεγγίσουν απευθείας τους δικαστικούς λειτουργούς, να συγχρωτιστούν μαζί τους, να αναπτύξουν κοινωνικές σχέσεις και να δημιουργήσουν δεσμούς αλληλεξάρτησης χωρίς να χρειάζεται η ύπαρξη μεσάζοντα, εν αντιθέσει με το οργανωμένο έγκλημα που συνήθως κρίνεται επιτακτικό ο «αρχηγός» να βρίσκεται στην αφάνεια ώστε να εκμηδενίσει τις πιθανότητες σύλληψής του.²¹³

Στην Ελλάδα τα τελευταία δεκαπέντε έτη περίπου, αποκαλύφθηκε πως έχουν λάβει χώρα πλείστα σκάνδαλα διαφθοράς. Εν προκειμένω, θα μας απασχολήσουν τα λεγόμενα παραδικαστικά κυκλώματα όπου εμπλέκονται άτομα από κάθε χώρο του συστήματος

²¹¹ Δημήτρης Ράικος, (2006), ο.π. σελ. 73, 101.

²¹² Κωνσταντίνος Κοσμάτος & Χρήστος Λαμπάκης (2019), ο.π. σελ. 187.

²¹³ Tihomir Bezlov, & Philip Gounev, «Organised Crime, corruption and public bodies». In Gunev, Ph., Ruggiero, V. «Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership», (London and New York, Ed. Routledge, Talyor and Francis Group, 2012), pp 51-52.

απονομής της δικαιοσύνης, με στόχο την επιλεκτική αντιμετώπιση συγκεκριμένων εγκληματιών. Τα τρίτα πρόσωπα – μεσάζοντες που εμπλέκονται σε τέτοιες υποθέσεις, καταρτίζονται κυρίως από δικηγόρους, δημοσίους και ιδιωτικούς υπαλλήλους, αστυνομικούς και πολιτικούς αξιωματούχους, δημιουργώντας ένα δίκτυο σχέσεων και δράσεων βασισμένα σε πελατειακές σχέσεις, οικογενειοκρατία αλλά και στοιχεία κοινής εντοπιότητας μεταξύ δραστών.²¹⁴

Δυστυχώς, οι λόγοι που ευνοούν την ανάπτυξη του φαινομένου είναι πολλοί, δυσχεραίνοντας έτι περισσότερο την όποια προσπάθεια πραγματοποιείται για καταπολέμηση του φαινομένου. Συγκεκριμένα, οι πιο σημαντικοί παράγοντες σχετίζονται με α) το βασικότερο, πως πράγματι υπάρχουν διεφθαρμένοι εισαγγελείς και δικαστές που απαιτούν να λάβουν αθέμιτα ωφελήματα διαπράττοντας δωροληψία²¹⁵, β) την απουσία φορέα δημοσιοποίησης εγκλημάτων διαφθοράς, εξαιτίας αδυναμίας ανεξαρτησίας των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Επιπροσθέτως, γ) πλειοψηφία πολιτών που ανήκουν στην κατηγορία των χαμηλόμισθων, γεγονός που τους προτρέπει στην απόκτηση επιπλέον προσόδων, δ) την παρουσία εκβιαστικών πρακτικών ιδίως σε περιπτώσεις που οι εν δυνάμει παρανομούντες έχουν επιβαρυνμένο παρελθόν. Εκτός των άλλων, ε) η πολιτική διαφθορά που επεκτείνεται στον τομέα της δικαιοσύνης είναι ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα, καθώς η εποπτεία των δικαστικών λειτουργιών πραγματοποιείται από την εκτελεστική εξουσία δημιουργία μια σχέση αλληλεπίδρασης που τελικά μόνο ανεξαρτησία δεν υποδηλώνει.

Εξαιτίας όλων των ανωτέρω λόγων, αντιλαμβανόμαστε ότι το κράτος δικαίου βρίσκεται μόνιμα υπό απειλή, η κοινωνική δικαιοσύνη οδηγείται στην κατ' επίφαση κοινωνική δικαιοσύνη και τέλος και σημαντικότερο, όλα οδηγούν στην διακινδύνευση ακόμα και του ίδιου του δημοκρατικού πολιτεύματος, εφόσον καταλύονται θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος.²¹⁶

5.2.2 Αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση μεταξύ εισαγγελικών και δημόσιων υπηρεσιών.

Το ποινικό σύστημα ως βάση δεν μπορεί από μόνο του να επωμιστεί το βάρος της αποτελεσματικότητας, αλλά το αποτέλεσμα θα πρέπει να κριθεί βάσει της αλληλεπίδρασης αυτού με τη Δημόσια Διοίκηση, καθώς οι παθογένειες της τελευταίας συνήθως αποβαίνουν

²¹⁴ Center for the Study of Democracy, «Examining the Links between Organised Crime and Corruption», (2010) p.p. 241-243

²¹⁵ Timohir Bezlov, Philip Gounev, (2012), *ibid.* pp. 52-53.

²¹⁶ Νέστωρ Κουράκης, «Η διαφθορά ως πρόβλημα της ελληνικής αντεγκληματικής πολιτικής», (Ποινικός Λόγος 1/2002), σελ. 3.

μοιραίες. Συγκεκριμένα, ευθύνονται για αποπροσανατολισμό της δικαστικής κρίσης, καθυστέρηση των ανακριτικών διαδικασιών ακόμα και λαθεμένη έκβαση της υπόθεσης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της άνωθεν αλληλεξάρτησης αποτελεί το ζήτημα της δικαστικής απόφασης περί υφ' όρον απόλυσης κρατουμένου που διαθέτει υψηλό – μόνιμο ποσοστό αναπηρίας²¹⁷. Η εν λόγω απόλυση για να καταστεί δεκτή, θα πρέπει το ποσοστό αναπηρίας να πιστοποιηθεί από το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ)²¹⁸. Κατά συνέπεια η απόλυση κρατουμένου βρίσκεται πρακτικά στα χέρια του Δημόσιου αυτού Φορέα, όπου σε περιπτώσεις διαφθοράς ή πλημμελούς λειτουργίας του κέντρου, υπάρχει δυνατότητα ακόμα και αν δεν πληροί τα κριτήρια της αναπηρίας να λάβει αυτό το ποσοστό γεγονός που πρακτικά είναι αδύνατον να ελεγχθεί από το εκάστοτε αρμόδιο δικαστήριο.²¹⁹

Παρόμοιας περίπτωσης παράδειγμα υφίσταται και στις δικαστικές υποθέσεις που είναι αναγκαία η συνδρομή πραγματογνώμονα ή τεχνικού συμβούλου²²⁰, η οποία παραγγέλλεται είτε κατόπιν αιτήματος του συνηγόρου υπεράσπισης είτε από τους ανακριτικούς υπαλλήλους είτε από το δικάζον δικαστήριο. Ιδίως σε εγκλήματα διαφθοράς και στα οικονομικά αδικήματα, πέραν της σκοπιμότητας του εξειδικευμένου συμβούλου ή πραγματογνώμονα για συγκάλυψη του ενόχου και του εγκλήματος, πράγματι σε πολλές περιπτώσεις επειδή πρόκειται για ιδιόμορφα και «δύστροπα» στην ανάλυση εγκλήματα, υπάρχει έλλειμα γνώσεων και κατάρτισης.²²¹

Το ζήτημα της αλληλεπίδρασης άπτεται και ενός ευρύτερου ορίζοντα ιδίως σε περιοχές εκτός του μεγάλο αστικού κύκλου, όπου υφίσταται μια πιο χαλαρή διαπροσωπική σχέση των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών με τις δημόσιες υπηρεσίες, τον δήμαρχο και τους κατοίκους. Οι τοπικές αρχές εκμεταλλευόμενοι το δίκτυο των γνωριμιών τους δύνανται, παρότι θεωρείται ανάρμοστο και ανήθικο, δύνανται να ασκήσουν πιέσεις και να μεταβάλλουν τη δικαστική κρίση. Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με την δυνατότητα επιλογής του εκάστοτε δικαστικού λειτουργού που θα εκδικάσει την υπόθεση, από τον προϊστάμενο του δικαστηρίου – εφόσον μιλάμε για επαρχία –, συνιστά το δίκτυο διαφθοράς, επιλεκτικότητας και μεροληπτικής τακτικής.²²²

²¹⁷ 67% και άνω

²¹⁸ Άρθρο 6 παρ. 4 εδάφιο β' στοιχείο γ' του Ν. 4322/2015 (ΦΕΚ Α' 42/27.04.2015) «Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ' τύπου και άλλες διατάξεις.»

²¹⁹ Κωνσταντίνος Κοσμάτος & Χρήστος Λαμπάκης, (2019), όπ., σελ. 202.

²²⁰ Άρθρο 186 και Άρθρο 204 του ΚΠΔ αντίστοιχα.

²²¹ Κωνσταντίνος Κοσμάτος & Χρήστος Λαμπάκης, (2019), όπ., σελ. 203.

²²² Κωνσταντίνος Κοσμάτος & Χρήστος Λαμπάκης, (2019), όπ., σελ. 204, 205.

5.2.3 Έλλειψη κονδυλίων και χρηματοδοτήσεων.

Όπως εκτέθηκε σε όλη την πορεία της εργασίας, το φαινόμενο της διαφθοράς καθώς και όλες οι μορφές του, αποτελούν μια συστάδα πολυπλοκότητας και ιδιομορφίας, που χαρακτηρίζονται από μια ραγδαία εξελικτική πορεία και προσαρμοστικότητα στο εκάστοτε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό σύστημα. Όπως είναι σαφές, αυτή την ιδιομορφία για να κληθεί να την αντιμετωπίσει το δυναμικό του ποινικοκατασταλτικού συστήματος απαιτείται ακόμη μεγαλύτερη προσπάθεια και ενεργοποίηση από την ήδη πραγματοποιηθείσα. Βέβαια, πέραν την θεωρίας, στην πράξη αυτό απαιτεί τη συμβολή ανθρώπινου δυναμικού καθώς και υλικών πόρων για τον εξοπλισμό των διαδικασιών έρευνας και άσκησης ποινικής διώξεων με τα κατάλληλα εφόδια. Στην πράξη το δυναμικό των δικαστικών λειτουργών (Εισαγγελείς, δικαστές, ανακριτικοί υπάλληλοι) είναι κατακερματισμένο, γεγονός που ιδίως οι δράστες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων λόγω της συναναστροφής τους με τους κύκλους αυτούς, το γνωρίζουν και προβαίνουν στις απαραίτητες πράξεις ώστε να δυσχεραίνουν περαιτέρω το έργο τους, βάζοντάς τους εμπόδια, προσέχοντας την κάθε τους κίνηση και συναλλαγή, καταστρέφοντας ακόμα και αποδεικτικά στοιχεία, οδηγώντας έτσι την υπόθεσή τους σε αρχειοθέτηση.²²³

Πέραν των υλικών πόρων, το ελληνικό ποινικό σύστημα διαπνέεται από έλλειψη εμπειρισματομένης γνώσης και εκπαίδευσης εκ μέρους των υπαλλήλων του. Στο ανωτέρω γεγονός συμβάλλει τόσο ο πενιχρός κατά τα λεγόμενά τους μισθός σε συνάρτηση με τις υπηρεσίες που προσφέρουν, όσο και η παγιωμένη αντίληψη της έλλειψης στόχου για βελτίωση και αντίστοιχων κινήτρων που θα έπρεπε να θέτει το σύστημα σε συνεργασία με το κράτος. Είναι πολύ συχνό φαινόμενο οι έρευνες που διεξάγονται να μην είναι ουσιαστικές, με συνέπεια να σχηματίζονται δικογραφίες με ελλείψεις και επομένως απουσία νομιμοποιητικής βάσης και αποδεικτικών στοιχείων τα οποία στοιχεία βέβαια είναι και δύσκολο να ανακτηθούν διότι οι βάσεις δεδομένων έτερων υπηρεσιών βρίσκονται σε πολύ πιο πρώιμο στάδιο για ηλεκτρονική αναζήτηση και ανάκτηση στοιχείων.

Τέλος, πέραν των αντικειμενικών δυσχερειών που αντιμετωπίζει το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, οι εγκληματίες του λευκού κολάρου, επιτείνουν αυτές ασκώντας πιέσεις οι ίδιοι προσωπικά ή μέσω τρίτων – πολιτικών, συνήθως, προσώπων για μείωση των πόρων. Προέκταση αυτής της κωλυσιεργίας αποτελεί η παθητικοποίηση των

²²³ Σοφία Βιδάλη, (2019), ο.π. σελ. 328.

αρχών καθώς αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στο φόρτο εργασίας που όλο και γιγαντώνεται.²²⁴

5.2.4 Παρακώλυση επί της απονομής της δικαιοσύνης.

Μείζονος σημασίας προβληματική καθίσταται και η κωλυσιεργία στο στάδιο απονομής της δικαιοσύνης, λόγω σωρείας παραγόντων που θα αναλυθούν προσεχώς και που έχουν αντίκτυπο στην παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης «ne bis in idem»²²⁵. Εξ ου και του λόγου αυτού κατά καιρούς η Ελλάδα ήλθε αντιμέτωπη με κυρώσεις που επιβλήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «ΕΔΔΑ» για παράβαση της ανωτέρω αρχής, προκρίνοντας μια ροπή στην «παραβατικότητα» και διάθεση μη συμμόρφωσης προς τις Ευρωπαϊκές επιταγές εκ μέρους της χώρας μας και ιδίως του μηχανισμού απονομής της δικαιοσύνης.

Το εύρος των λόγων που καθυστερεί η απονομή της δικαιοσύνης εκτείνεται τόσο από εξωγενείς όσο και από ενδογενείς παράγοντες, αποτυπώνοντας και την πεποίθηση πως η τιμώρηση ή μη των δραστών αποτελεί τόσο ζήτημα συγκυριών όσο και επιλογής.

Εν πρώτοις, τα εξωνομικά εμπόδια δεν περιορίζονται στο δικαστικό σύστημα αλλά σε όλη την πορεία από τη σύλληψη του υπόπτου δράστη μέχρι και την τελεσίδικη καταδίκη του. Συνεπώς, η πρώτη βαθμίδα επιλεκτικότητας άρχεται από την Ελληνική Αστυνομία, όπου και λόγω της σταδιακής αύξησης των προσλήψεων στο σώμα αυτό, αυξάνονται και οι πιθανότητες να υπάρχει μεγάλο ποσοστό με έλλειψη παιδείας, μόρφωσης αλλά ιδίως πλημμελούς εκπαίδευσής τους. Αυτοί είναι μερικοί από τους λόγους που η μεταχείριση εγκληματιών κοινών αδικημάτων εν συγκρίσει με αυτών της διαφθοράς, είναι διαφοροποιημένη.²²⁶ Αν κα παράδοξο, τα στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. σε πολλές περιπτώσεις συμβάλλουν στην ευόδωση αδικημάτων διαφθοράς καθώς αποτελούν τους συνδεδετικούς κρίκους αποσιώπησης τέτοιων περιστατικών^{227, 228}.

²²⁴ Σοφία Βιδάλη, (2019), ο.π. σελ. 329.

²²⁵ Όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ

²²⁶ Σοφία Βιδάλη, (2017), ο.π. σελ. 79 – 82.

²²⁷ Σκάνδαλο κυκλώματος λαθρεμπορίας καυσίμων. Βλ. The Toc Team, «*Διαφθορά στην Αστυνομία: Πώς οι μαφιόζοι κανόνιζαν... μεταθέσεις ανώτατων αξιωματικών - Οι απίστευτοι διάλογοι*», “The Toc”. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/diafthora-stin-astunomia-pos-oi-mafiozoi-kanonizan-metatheseis-anotaton-axiomatikon---kukloma-lathremporias-kausimon/>

²²⁸ Συνεργασία αστυνομικών με εγκληματικές οργανώσεις είτε έχουν συλληφθεί για εγκλήματα δωροδοκίας και απόκρυψη Ένορκων Διοικητικών Εξετάσεων «ΕΔΕ». Βλ. Η Αυγή Newsroom, «*Αποκάλυψη για ΕΛΑΣ / «Εθαψαν» εκατοντάδες ΕΔΕ για διαφθορά αστυνομικών– Μηχανισμός συγκάλυψης*», “Η ΑΥΓΗ”. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.avgi.gr/politiki/446378_ethapsan-ekatonrades-ed-e-gia-diafthora-astynomikon-mihanismos-syggalypsis/

Στη ροπή προς ζητήματα επιλεκτικότητας όπου το προαπαιτούμενο είναι συνήθως τα αδικήματα δωροληψίας – δωροδοκίας, εμπίπτουν οι διοικητικοί υπάλληλοι και οι αστυνομικοί λόγω των χαμηλών μισθών που λαμβάνουν. Χαρακτηριστικό είναι πως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης «ΟΟΣΑ»²²⁹ σε αντίστοιχη Έκθεσή του, διεμήνυσε πως οι δημόσιοι υπάλληλοι παρακωλύουν τη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης, καθώς καθυστερούν την υποβολή υποθέσεων διαφθοράς στις εισαγγελικές αρχές χωρίς να υφίστανται κάποια αρνητική συνέπεια κυρωτικής φύσεως.²³⁰

Μείζονος σημασίας στο αποτέλεσμα απονομής της δικαιοσύνης αποτελεί και ο τομέας των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης «ΜΜΕ», όπου υιοθετούν το ρόλο ανακριτικού υπαλλήλου για λόγους δημοσιότητας²³¹, διενεργώντας κατά τρόπον τινά μια διαδικασία με τα χαρακτηριστικά της ανάκρισης, εξάγοντας και πορίσματα. Τόσο τα πορίσματα όσο και όλη η διαδικασία καθίσταται έωλη, καταφανώς παράνομη και παραβιάζει ευθαρσώς την αρχή της αναλογικότητας, της μυστικότητας και παρεμποδίζει την όποια προσπάθεια επιτελούν οι ανακριτικές αρχές.

Στον αντίποδα των ήδη προρρηθέντων, βρίσκονται οι ενδογενείς παράγοντες και καταλαμβάνουν πράξεις ή παραλείψεις εκ μέρους των συνηγόνων υπεράσπισης, των δικαστικών υπαλλήλων, των δικαστών και των εισαγγελέων. Ένας από τους πιο ανασταλτικούς παράγοντες αποτελεί ο συνδυασμός όλο και αυξανόμενου όγκου εργασίας σε συνάρτηση με τον συγκεκριμένο αριθμό δικαστών. Σε αυτό συντείνει και η δια νόμου επιβολή της εμπεριστατωμένης και αιτιολογημένης θέσης – ισχυρισμού του εκάστοτε δικαστική και επομένως της δικαστικής απόφασης²³² περιλαμβάνοντας σε αυτή βιβλιογραφία και αντίστοιχη νομολογία ώστε να καθίσταται πλήρης και εδραία, κατ' εφαρμογή του επιμετρητικού κανόνα ποινικής δίκης όπως ορίζεται στο άρθρο 79 ΠΚ.

Πέραν τούτου, η πολυπλοκότητα που διαπνέει τις διατάξεις του νόμου καθώς και οι επιγενόμενες ασάφειες και τα κενά που ανακύπτουν από την παλινωδία συνεχών νομοθετήσεων,²³³ επηρεάζει και την ορθολογικότητα της υπό έκδοση απόφασης²³⁴, με την

²²⁹ ΟΟΣΑ, «*Ανάπτυξη Ικανοτήτων και Κινητοποίηση των Αρχών Επιβολής του Νόμου*», (2018). Σελ. 17 και 22. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://web.archive.oecd.org/2018-09-19/493818-OECD-Greece-Building-Capacity-Law-Enforcement-EL.pdf/>

²³⁰ Όπως αυτές τυποποιούνται ρητά στο άρθρο 259 ΠΚ και στο άρθρο 37 ΚΠΔ.

²³¹ Νικόλαος Τσιρώνης, «*Τεχνικές ανίχνευσης των ύποπτων χρηματοοικονομικών ροών στο πλαίσιο της ανάκρισης*», σε Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους (επιμ.). «*Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*» (σφ. 361-377) (Αθήνα, Εκδ. ΕΑΠ, 2019), σελ. 362, 363.

²³² Άρθρο 93 παρ. 3 του Συντάγματος.

²³³ Ιωάννης Σπυριδάκης, σε Μαργαρίτα Γασπαρινάτου επιμ.), «*Εγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, Τιμ. Τόμος στον καθηγητή Ν. Κουράκη*», (Αθήνα: Εκδ. Σάκουλας, 2016) σελ. 327 – 331.

²³⁴ Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2018), ο.π. σελ. 108.

αιτιολογία πως ουδέποτε υπάρχει η σαφήνεια ώστε να ακολουθηθεί η πεπατημένη οδός. Η δικαστική ύλη αυξάνεται επίσης και από τη λανθασμένη νοοτροπία των Ελλήνων πολιτών που ανενδοίαστα απευθύνονται στα δικαστήρια για πάσης φύσεως ζήτημα, πολλές φορές ήσσονος βαρύτητας, με τους δικηγόρους λόγω του κορεσμού του επαγγέλματος και των οικονομικών αναγκών να τους προτρέπουν σε αυτό.²³⁵

Μολονότι το πλαίσιο ποινών ανά τα έτη γίνεται πιο σκληρό, με τα περισσότερα αδικήματα διαφθοράς να αποτελούν πλέον κακουργήματα ακόμα και η θέσπιση ειδικής παραγραφής ώστε να αποφευχθεί κάθε προσπάθεια παρεμπόδισης του έργου της δικαιοσύνης, οι ποινές τελικώς δεν εκτίονται συνήθως στο σύνολό τους. Στο αποτέλεσμα αυτό «συνεισφέρει» η υπερφόρτωση των φυλακών με εγκληματίες κοινών αδικημάτων, κυρίως κατώτερων στρωμάτων.²³⁶ Όμως ακόμα και την πρόβλεψη μακρόπνοων παραγραφών 15ετίας και 20ετίας, τορπιλίζουν και οι ίδιοι οι δικαστικοί λειτουργοί μαζί με τους συνηγόρους υπεράσπισης, παρέχοντας συνεχείς αναβολές εκδίκασης των υποθέσεων, προσμένοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την οιαδήποτε μεταβολή στη νομοθεσία που θα καταστεί ευνοϊκότερη από την προηγούμενη^{237, 238}.

5.2.5 Κωλύματα νομικής φύσεως

Στο φαινόμενο της ατιμωρησίας μεγάλου ποσοστού δραστών υπαίτιων για εγκλήματα διαφθοράς, δεν θα μπορούσαν να μην διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο τα νομοθετικά κενά, η κακονομία και η πολυνομία δύο έννοιες συμπορευόμενες και βαθιά ριζωμένες στο δημόσιο βίο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα το νομικό άλμα από το Ν. 4254/2014 στο Ν. 4619/2019 αναφορικά με την δωροδοκία που αντίκειται στα καθήκοντα του υπαλλήλου και η μετατροπή της από κακούργημα σε πλημμέλημα. Καθίσταται δήλον πως μία τέτοια νομοθετική πρόβλεψη θα επέφερε σωρεία συνεπειών και αντιδράσεων, καθώς προετοιμάστηκε το εύφορο έδαφος για να μείνουν αδίκαστες πλείστες υποθέσεις διαφθοράς, λόγω παραγραφής του αδικήματος και οι οποίες είχαν χρόνο τέλεσης έως και

²³⁵ Ιωάννης Σπυριδάκης, (2016), «Ταχεία απονομή δικαιοσύνης», “Crime in Crisis”, (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <http://crime-in-crisis.com/%CF%84%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%82/>

²³⁶ Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, (2018), ο.π. σελ. 110, 111.

²³⁷ Εξαίρεση αυτή του άρθρου 2 παρ. 1 ΠΚ, καθώς η γενική αρχή του Δικαίου υιοθετεί την αρχή «nullum crimen, nulla poena sine lege» εκ της οποίας συνάγεται και το συμπέρασμα της απαγόρευσης αναδρομικότητας στις ποινικές διατάξεις.

²³⁸ Κωνσταντίνος Κοσμάτος & Χρήστος Λαμπάκης, (2019), ο.π. σελ. 208.

την ψήφιση του Ν. 4637/2019. Δυστυχώς από όποια πλευρά και να εξετάσουμε την εν λόγω επιλογή του νομοθέτη, μεταθέτοντας όλο το βάρος της ευθύνης λόγω δόλιας τακτικής είτε ακούσιου λάθους του, το αποτέλεσμα παραμένει το ίδιο ευεργετώντας εγκληματίες του φαινομένου.

Όπως απέδειξε η ιστορική αναδρομή στη νομοθεσία καθώς και στην εγκληματολογική θεωρία, πάντοτε ο νόμος αποτελούσε προϊόν χειραγώγησης είτε λίγο είτε πολύ, διότι να μην λησμονούμε πως και η νομοθέτηση διατάξεων πραγματοποιείται από ανθρώπινα όντα που δυνητικά μπορούν να αποτελέσουν θύματα ή θύτες πράξεων διαφθοράς. Η τραγική ειρωνεία εν προκειμένω έγκειται στο γεγονός πως παρότι συμπεριφορές τυποποιούνται στο νόμο, στην πράξη δεν καθίσταται εφικτή η δίωξη των παρανομούμενων λόγω εμπλοκής οικονομικών και πολιτικών επιρροών που ποδηγετούν το σύστημα.²³⁹

Αγκάθι όπως θα δούμε και στη συνέχεια, αποτελεί και η κατάργηση σημαντικών θεσμών όπως του Εισαγγελέα κατά της Διαφθοράς και η ενοποίησή του με τον Οικονομικό Εισαγγελέα, που όπως είναι επόμενο οδηγεί σε τεράστιες καθυστερήσεις ερευνών, ελέγχων και δίωξης εγκλημάτων διαφθοράς. Σε συνέχεια αυτής της ανεπάρκειας, βρίσκεται και η ανεπάρκεια ελέγχου των πολιτικών αξιωματούχων και δη των βουλευτών, οι οποίοι παρότι το επιβάλλει η θέση τους δεν προβαίνουν σε ουσιαστικό έλεγχο των προς ψήφιση νομοσχεδίων είτε δολίως είτε λόγω αδιαφορίας – απειρίας.

Κοινώς αποδεκτό προκρίνεται το συμπέρασμα πως οι λόγοι επιλεκτικότητας σε όλα τα στάδια αντιμετώπισης της διαφθοράς, αρχής γενομένης από τη νομοθέτηση έως και την έκτιση, στο πιο αισιόδοξο σενάριο, τμήματος επιβληθείσης ποινής σε σωφρονιστικό κατάστημα, τελούν υπό δυνητική επιρροή εξωγενών και ενδογενών παραγόντων που εμμέσως πλην σαφώς προσβάλλουν την λειτουργία των ποινικοκατασταλτικών μηχανισμών και τελικώς την αποδυναμώνουν σημαντικά.

5.2.6 Ζητήματα διαφθοράς και επιλεκτικότητας επί του συστήματος επιμέτρησης ποινής και αιτιολογίας δικαστικών αποφάσεων

Δεν χωρά αμφιβολία, πως το σημαντικότερο στάδιο της ποινικής διαδικασίας είναι αυτό της επιμέτρησης της προς επιβολή ποινής, η οποία και αναλογεί στο κάθε έγκλημα, όπως ορίζεται ρητά στο άρθρο 79 ΠΚ. Χαρακτηριστικό είναι πως, ο στιγματισμός με τον χαρακτηρισμό ενός δράστη ως ενόχου παρότι είναι καίριας σημασίας, άπτεται του θεωρητικού πλαισίου και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να συγκριθεί με την πραγματική

²³⁹ Κωνσταντίνος Κοσμάτος & Χρήστος Λαμπάκης, (2019), ο.π. σελ. 191, 192.

επιβολή ποινής που καθορίζει το ύψος, το είδος της ποινής και τον εγκλεισμό του ή μη σε κατάσταση κράτησης. Εξ ου και του λόγου αυτού είναι απολύτως αναγκαίο, η επιμέτρηση ποινής να επέρχεται κατόπιν πλήρους, και αιτιολογημένης κρίσης του Δικαστηρίου και κατά συνέπεια να τελεί υπό αυστηρό έλεγχο από τον Άρειο Πάγο.²⁴⁰

Βέβαια η προς έκτιση ποινή, κατά μία έννοια καθορίζεται από τον δικαστή και επομένως υπόκειται στη δική του διακριτική ευχέρεια αν και στην πράξη κάτι τέτοιο δεν είναι απόλυτα ακριβές. Ο δικαστής αποτελεί κατ' ουσίαν τον δεύτερο βαθμό επιμέτρησης με τον πρώτο προφανώς να είναι ο νομοθέτης, άρα υφίσταται μία σχέση συνεργασίας με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Πράγματι και από τις Εισηγητικές Εκθέσεις των Υπουργών Δικαιοσύνης, η φράση που υιοθετείται αναφέρει πως δύο παράγοντες επηρεάζουν την επιμέτρηση ποινής, από τη μία η βαρύτητα του εγκλήματος που ετελέσθη και από την άλλη η προσωπικότητα του εν λόγω εγκληματία.²⁴¹

Παρ' όλα αυτά όπως είπαμε κάθε δικαστική απόφαση υπόκειται και σε δυνητικό έλεγχο από τον Άρειο Πάγο δυνάμει της άσκησης των ενδίκων μέσων της αναίρεσης²⁴², γεγονός που ωστόσο δεν απέτρεψε τα Δικαστήρια να εκδίδουν ποινές όπου είναι έκδηλη η ανομοιομορφία τους και να συμμορφώνονται τόσο με τις επιταγές των ως άνω διατάξεων και του Συντάγματος αλλά και να τηρούν τις αρχές της δικαιοσύνης, της ισότητας, της ασφάλειας δικαίου και της αναλογικότητας. Όπως διαπίστωσε και διατύπωσε ανά τα έτη ο αείμνηστος Αρεοπαγίτης Ευάγγελος Κρουσταλάκης, ο δικαστής κατά τη διάρκεια απαγγελίας της κατηγορία ενοχής ως επί το πλείστον έχει ήδη αποφασίσει το ύψος της ποινής και πως αυτή η πλευρά της υπόθεσης είναι και η αμελητέα με σημαντικότερη την αναγκαία και πειστική αιτιολόγηση της κρίσης του σε σχέση με την ποινή αυτή. Αυτός είναι και ο μόνος λόγος που «χαλιναγωγεί» κάπως την δυνητικά ανεξέλεγκτη δικαστική κρίση. Την παθογένεια αυτή εντόπισε και ο αείμνηστος καθηγητής Νικόλαος Ανδρουλάκης, αναφέροντας πως η ανεπάρκεια εντοπίζεται τόσο στην επιμέτρηση της όσο και τελικά στην αιτιολογία αυτής παραβιάζοντας έτσι το άρθρο 79 ΠΚ. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός πως τα έντυπα των αποφάσεων αποτελούνται από ένα φασόν διατάξεων και λόγων αναφορικά με τους λόγους που συνέβαλλαν στην επιμέτρηση της ποινής που

²⁴⁰ Θέση που εξάγεται από το συνδυασμό των άρθρων 79 ΠΚ, 139 ΚΠΔ και 93 του Συντάγματος. Βλ. Νέστωρ Κουράκης, «Το πρόβλημα της ανεπαρκούς αιτιολογίας κατά την επιμέτρηση της ποινής», ΠοινΛογ2007, σελ. 545.

²⁴¹ Σπεντζόπουλος Π., «Αιτιολογία των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων», ΝοΒ 2000, σελ. 913.

²⁴² Άρθρο 510 – 512 ΚΠΔ

παρατίθενται αυτολεξεί σε όλες τις αποφάσεις αντί να αναφέρονται οι συγκεκριμένοι λόγοι που κάθε φορά δικαιολογούν την εκάστοτε ποινή.²⁴³

Το ανωτέρω γεγονός επομένως δεν μπορεί να θεωρηθεί ειδική αιτιολογία κατά περίπτωση, με την ποινή να μην αποτελεί ζήτημα επιστημονικής εκτίμησης καθώς δεν αποτελούν προϊόν εξειδίκευσης ούτε η προσωπικότητα του δράστη ούτε η βαρύτητα της πράξης του.²⁴⁴ Το πόρισμα που εξάγεται προφανώς είναι πως το ζήτημα της επιλεκτικότητας άπτεται και της δικαστικής επιμέτρησης και της αιτιολογίας με τις οποίες, ως είθισται, όφειλαν να συμμορφώνονται οι δικαστές. Τουναντίον, στην Ελλάδα οι αποφάσεις που προβαίνουν στη διεκπεραίωση της δικαστικής επιμέτρησης είναι ο τομέας της ποινικής δικαιοδοτικής λειτουργίας, που προκρίνεται ως περισσότερος έκθετος στη διαφθορά και σε μεροληπτικές πρακτικές εξαιτίας της απουσίας αιτιολογίας. Η ομοιομορφία των αιτιολογιών των αποφάσεων, σύμφωνα με τη Θεωρία επομένως, δίδει στα δικαστήρια την δυνατότητα να επιβάλλουν όποια ποινή κρίνουν, γεγονός που ενθαρρύνει και δημιουργεί προσοδοφόρο έδαφος για εφαρμογή πρακτικών διαφθοράς.²⁴⁵

Σε αντίθεση βέβαια με τη Θεωρία ο Άρειος Πάγος, ρητώς έκρινε, πως «δεν υποχρεούται το δικαστήριο να διαλάβει στην απόφαση περί ποινής του ειδική αιτιολογία»²⁴⁶ αλλά απαιτείται κατ' εξαίρεση, εγκρίνοντας έτσι την πρακτική αντιγραφής των πρώτων 3 παραγράφων του άρθρου 79 ΠΚ και αναγραφής των επί του σώματος της αιτιολογίας.²⁴⁷

Το ζήτημα επομένως της επιλεκτικότητας άπτεται και της αντίστοιχης ερμηνείας όπως αυτή δίδεται είτε από τη Θεωρία είτε από τη Νομολογία για τις διαδικασίες που οφείλει να ακολουθεί η δικαστική κρίση.

5.3 Καταγραφή υποθέσεων επιλεκτικότητας στην Ελλάδα.

Στην Ελλάδα, τα σκάνδαλα που έχουν ανακύψει από το φαινόμενο της διαφθοράς, καταλαμβάνουν ένα μεγάλο κομμάτι της «πίτας των εγκλημάτων». Κατά γενική ομολογία οι τομείς με τους οποίους αντιπαρατίθεται, αλληλεπιδρά και ευδοκιμεί η διαφθορά είναι

²⁴³ Νέστωρ Κουράκης (2007), ό.π., σελ. 545-546.

²⁴⁴ Νίκος Παρασκευόπουλος σε Μαργαρίτη Λ.- Παρασκευόπουλος (Ν. Ποινολογία, 1989), σελ. 278.

²⁴⁵ Νίκος Ανδρουλάκης, «Το καθήκον αληθινής/ουσιαστικής αιτιολόγησης των κάθε λογής ποινικών αποφάσεων ως θεσμικός φραγμός στη διαφθορά», (ΠοινΧρ ΝΣΤ', 2006), σελ. 674.

²⁴⁶ Νέστωρ Κουράκης (2007), ό.π., σελ. 546. Βλ. Εξαίρεση ΑΠ 55/198, ΠοινΧρ ΛΕ', σελ. 115 και ΑΠ1229/1980, ΠοινΧρ ΛΑ' σελ. 247 όπως επίσης και Π 1514/2001 ΠοινΧρ. ΝΒ', σελ. 612.

²⁴⁷ Απόφαση ΑΠ 489/2004 ΠοινΛογ (2004), σελ. 627, ΑΠ 1117.2004, ΠοινΛογ 2004, σελ. 1384 και ΑΠ 1983/2004 ΠοινΛογ 2004, σελ. 2375.

προφανώς αυτοί της δικαιοσύνης, της πολιτικής και της οικονομίας, ήτοι στους βασικούς δομικούς πυλώνες πάνω στους οποίους εναποθέτει το «βάρος» του το Κράτος.

Ευθύς εξ' αρχής της εμφάνισης της Οικονομικής Κρίσης, κατ' έτος 2009, δημοσιοποιήθηκε το δεύτερο κατά σειρά σκάνδαλο των «παραδικαστικών κυκλωμάτων», με το πρώτο να λαμβάνει χώρα στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Συνεργοί, συμμετέχοντες και εμπλεκόμενοι επί της υπόθεσης, με κύριο συνδετικό κρίκο τους δημόσιους υπαλλήλους, ήταν πρόσωπα που εκπροσωπούσαν τους κλάδους των συμβολαιογράφων, των πολιτικών μηχανικών, των επιχειρηματιών, των δικηγόρων ακόμα και κληρικών και προφανώς και των δικαστικών λειτουργών.²⁴⁸ Συγκεκριμένα, παραπέμφθηκαν σε δίκη ενώπιον του Γ' Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων 104 άτομα, δυνάμει του υπ' αριθμ. 1143/2016 παραπεμπτικού βουλεύματος του Συμβουλίου Εφετών. Το κατηγορητήριο που συντάχθηκε και όπως αναγράφεται και στην αντίστοιχη δικογραφία, οι κατηγορούμενοι φέρονται να αποτελούν μέλη κυκλώματος που ανεύρισκαν ακίνητα προνομιάς γεωγραφικής θέσης και κατάστασης, τα οποία δεν κατοικούσαν αλλά ήταν εγκαταλελειμμένα, τα ιδιωτικοποιούνταν και στη συνέχεια μέσω ίδρυσης εικονικών εταιρειών τα εμφάνιζαν ως ιδιοκτησίες μελών του κυκλώματος. Πέραν τούτου, κατηγορούνται για εξαπάτηση των δικαστηρίων και υποσχέσεις κατόπιν λήψης αθέμιτου ωφελήματος ώστε να επιτευχθεί απεμπλοκή προσώπων από δικαστικές υποθέσεις, χάριν στην διασυνδέσεις που είχαν με τον τομέα της «Δικαιοσύνης».²⁴⁹ Κατ' έτος 2091 εξεδόθη η υπ' αριθμ. 589/2019 απόφαση επί της οποίας ασκήθηκε έφεση από συγκεκριμένους κατηγορούμενους που θα αναφέρουμε αμέσως μετά. Κατόπιν τούτου εκδικάστηκε η υπόθεση στο Α' Πενταμελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών, ήτοι σε δεύτερο βαθμό όπου και εξεδόθη η υπ' αριθμ. 1117/2023 απόφαση κηρύσσοντας αθώους τους εξής κατηγορούμενους: i) Τον Πέτρο Μαντούβαλο πρώην Βουλευτή της Νέας Δημοκρατίας. ii) τον πρώην δικαστικό λειτουργό Γιώργο Ευσταθίου, iii) τον αρχιμανδρίτη Ιάκωβος Γιωσάκη και iv) τον ιδιώτη Σταύρο Γεωργιτσογιαννάκο, που στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο

²⁴⁸ "iefimerida Newsroom" «Παραδικαστικό κύκλωμα 2: Στο σκαμνί 104 άτομα – Επιχειρηματίες, γνωστός κληρικός, συμβολαιογράφοι». (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/276479/paradikastiko-kykloma-2-sto-skamni-104-atoma-epiheirimaties-gnostos-klirikos/> και "CNN Newsroom" «Τον Δεκέμβριο ξεκινά η δίκη για το «παραδικαστικό νο2» (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/ellada/story/47285/ton-dekemvrio-xekina-i-diki-gia-to-paradikastiko-no2/>

²⁴⁹ "Η NAYTEMΠΟΡΙΚΗ", «Σε δίκη παραπέμπονται 104 άτομα για το «παραδικαστικό Νο 2» (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/society/630006/se-diki-parapebontai-104-atoma-gia-to-paradikastiko-no-2/>

είχαν καταδικαστεί.²⁵⁰ Ιδίως, οι δύο πρώτοι είχαν καταδικαστεί για τις αξιόποινες πράξεις της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας δικαστή και οι έτεροι δύο για τις πράξεις της άμεσης συνέργειας στις ανωτέρω αυτές πράξεις. Ωστόσο η ως άνω υπόθεση δεν έχει τελεσιδικήσει ακόμα καθώς ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου, Αριστοτέλης Χριστόπουλος, άσκησε αυτεπαγγέλτως αναίρεση²⁵¹ κατά της Απόφασης του Α' Πενταμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών.²⁵² Η προβληματική που ανακύπτει κυρίως έγκειται στο κατά πόσο αποτελεσματική μπορεί πράγματι να είναι η δικαιοσύνη και το ποινικοκατασταλτικό σύστημα εν γένει, όταν δράστες – κατηγορούμενοι μιας υπόθεσης είναι πρόσωπα κύρους, επιρροής, υψηλών κοινωνικών στρωμάτων με αντίκτυπο σε όλο το δημόσιο βίο.

Αξιοσημείωτη υπόθεσης διαφθοράς αποτελεί και αυτή του Βουλευτή Φθιώτιδας της Νέας Δημοκρατίας, Θέμη Χειμάρη.²⁵³ Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ο ως άνω Βουλευτής κατά τη διάρκεια της θητείας του το έτος 2019 και ενώ ήταν ιδιοκτήτης εταιρείας εκτυπώσεων «Θέμης Χειμάρη & ΣΙΑ Ε.Ε.», προέβαινε σε σύναψη συμβάσεων εκ μέρους της εταιρείας με το Ελληνικό Δημόσιο, αποκομίζοντας κέρδη άνω των 400.000 ευρώ, δυνάμει της ιδιότητάς του. Συγκεκριμένα, οι εταιρείες του έλαβαν με απευθείας αναθέσεις 41 Συμβάσεις και γενικά πάνω από 270 Συμβάσεις Δήμους, Δημόσιους φορείς της εκλογικής του Περιφέρειας και απο άλλους κρατικούς φορείς. Όπως κρίνεται σαφές το ίδιο όφελος που απεκόμιζε από αυτή την παράνομη πρακτική, έρχεται σε ευθεία αντίκρουση με τη Βουλευτική του ιδιότητα η οποία τελεί σε ασυμβίβαστη σχέση με δραστηριότητες επιχειρηματικής φύσεως.²⁵⁴ Την ανωτέρω πρακτική του ωστόσο παραδέχτηκε και ο ίδιος άθελά του κατόπιν ανάρτησής του, προσπαθώντας να τη δικαιολογήσει επικαλούμενος την άγνοια του ασυμβίβαστου με την βουλευτική του ιδιότητα, γεγονός που καθίσταται τραγικά ειρωνικό και ανειλικρινές καθώς είναι πρακτικά

²⁵⁰ “Zougla Newsroom” «Απόφαση Εφετείου για το «παραδικαστικό κύκλωμα Νο2» – Αθώοι ύστερα από 13 χρόνια, (2023). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.zougla.gr/greece/pofasi-paradikastikou-kiklomatos-no-2-oli-a8oi-istera-apo-13-xronia/> και “Happened Now” «Η αθωωτική απόφαση του πενταμελούς εφετείου για το παραδικαστικό Ν2 και η αίτηση για την άσκηση αναίρεσης» (2023). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://happenednow.gr/i-athootiki-apofasi-tou-pentamelous-efeteiou-gia-to-paradikastiko-n2-kai-i-aitisi-gia-tin-askisi-anairesis/>

²⁵¹ Βλ. Έκθεση Αναίρεσης Υπ’ αριθμ. 63/2023 https://www.dikastikoreportaz.gr/wp-content/uploads/2023/12/aitisi-anairesis-20a095917066_watermark-1.pdf

²⁵² “NewsBreak Newsroom”, «Ασκήθηκε αναίρεση για το «παραδικαστικό κύκλωμα Νο2», (2023). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.newsbreak.gr/ellada/543529/askithike-anairesi-gia-to-paradikastiko-kykloma-no2/>

²⁵³ “Εφημερίδα των Συντακτών”, «Πυρ ομαδόν για το σκάνδαλο με τα 400.000 στον Θ. Χειμάρη», (2022). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/372941_pyr-omadon-gia-skandalo-me-ta-400000-ston-th-heimara/

²⁵⁴ Ο ισχυρισμός αυτός επιρρωνύεται από το άρθρο 57 του Συντάγματος.

αδύνατον ένας Βουλευτής και δη επιχειρηματίας να μην γνωρίζει ένα από τα βασικότερα άρθρα που ακολουθούν την ιδιότητά του.²⁵⁵ Πέραν τούτου, αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός πως ακόμα και η «ανακάλυψη» του σκανδάλου πραγματοποιήθηκε σε εγγύς χρονικό διάστημα με τις Βουλευτικές Εκλογές του έτους 2023, παρόλο που τα αδικήματα διαπράχθηκαν κατά το έτος 2019, ήτοι πριν από 4 έτη τουλάχιστον. Όπως γίνεται αντιληπτό αυτού του είδους τακτικές επιλεκτικότητας περί δημοσιοποίησης παράνομων ενεργειών δεν μπορεί παρά να επιτελούν κάποιο σκοπό αλλά σε καμία περίπτωση δεν παρακινούνται από τις εξαγγελίες περί διαφάνειας, νομιμότητας και δικαιοσύνης.

5.3.1 Συγκριτική ανάλυση υποθέσεων και επιλεκτικότητας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος

Το πρώτο ζεύγος που θα εντοπίσουμε αφορά το φαινόμενο της διαφθοράς ως έγκλημα ως παρακολούθημα για το αδίκημα της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και την καταδίκη ενός ημεδαπού αλλά και του πρώην πλέον προϊσταμένου του Τμήματος Δίωξης Ναρκωτικών Βόλου. Συγκεκριμένα ο δεύτερος κρίθηκε ένοχος και του επιβλήθηκε ποινή καθείρξεως 6 ετών χωρίς να του επιβληθεί το δικονομικό μέτρο της προσωρινής κράτησης έως ότου εκδικαστεί η υπόθεση στο δικαστήριο και εν συνεχεία η άσκηση της εφέσεως.²⁵⁶ Αντιθέτως, ο πρώτος καταδικάστηκε σε ποινή καθείρξεως 10 ετών χωρίς δυνατότητα αναστολής, γεγονός που αποδεικνύει εμφανώς την ύπαρξη διαχωρισμού των δύο ποινικών υποθέσεων.²⁵⁷ Στο φαινόμενο της επιλεκτικότητας συντείνει και η κωλυσιοεργία στο στάδιο απονομής της δικαιοσύνης αφού η υπόθεση του αστυνομικού εκδικάστηκε μετά από συναπτά έτη με αποτέλεσμα και να μην προσέλθουν όλοι οι μάρτυρες, και να υπάρξει χρόνος για εξαφάνιση πολλών αποδεικτικών στοιχείων. Επίσης, όπως αναφέρθηκε, και το φαινόμενο της διαφθοράς στους δικαστικούς κύκλους διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο, καθώς ο αστυνομικός ως τότε προϊστάμενος του Τμήματος Δίωξης Ναρκωτικών διατηρούσε «φιλικές σχέσεις» με τους δικαστές, ασκώντας τοιουτοτρόπως επιρροή στην ευνοϊκότερη μεταχείρισή τους και την κρίση του δικαστηρίου. Όλα αυτά επαληθεύουν και την εγκληματολογική θεωρία του Chambliss που αναπτύξαμε στο πρώτο κεφάλαιο, αφού

²⁵⁵ “Εφημερίδα των Συντακτών”, «Ποδαρικό με νέο σκάνδαλο», (2023), (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/373033_podariko-me-neo-skandalo/

²⁵⁶ Μενέλαος Μυρβίλας, «Καταδίκη αστυνομικών για συμμετοχή σε κύκλωμα ναρκωτικών», “The Press Project”, (2017). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://thepressproject.gr/katadiki-astunomikon-gia-++++++summetoxi-se-kukloma-narkotikon/>

²⁵⁷ Γιώργος Κώνστας, «Καταδίκη Ρεθυμνιώτη για διακίνηση ναρκωτικών», “Χανιώτικα Νέα”, (2023). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.haniotika-nea.gr/katadiki-rethymnioti-gia-diakinisi-narkotikon/>

ο αστυνομικός λόγω της επαγγελματικής του θέσης (σώμα επιβολής της τάξης) κατατάσσεται στους ισχυρούς που δύνανται να εγκληματούν και να επιτυγχάνουν ολικώς ή μερικώς την ατιμωρησία τους. Πέραν από τον αστυνομικό, συνέδραμαν και κρατικοί φορείς, τοπικοί επιχειρηματίες στη συντήρηση του δικτύου αθεατότητας παράνομων πράξεων διακίνησης ναρκωτικών διότι ο καθένας τους ξεχωριστά επωφελούνταν από αυτό.

Το δεύτερο ζεύγος αφορά το αδίκημα της υπεξαίρεσης ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, που πραγματοποιήθηκε αφ' ενός από τον ταμία του Δήμου Γαύδου ποσού άνω των 500.000 ευρώ και αφ' ετέρου δε από τον πρώην προϊστάμενο του ΟΑΕΔ Θεσσαλίας ύψους 8.5 εκατομμυρίων ευρώ. Παρόλο που συγκριτικά τα ποσά υπεξαίρεσης διαφέρουν παρασάγγας το αξιόποينو υφίσταται ως ίδιο και στις δύο περιπτώσεις καθώς τελείται υπεξαίρεση του άρθρου 375 παρ. 3 ΠΚ.²⁵⁸ Ο δεύτερος εκ των κατηγορουμένων παραπέμφθηκε ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Λάρισας για πέντε κατηγορίες - κακουργήματα²⁵⁹. Ωστόσο εξαιτίας όπως αναφέρθηκε εξαιρετικών λόγων υγείας, του επιβλήθηκε με πρόταση του Εισαγγελέα της έδρας, έκτιση ποινής 10 ετών (το κατώτερο όριο) κατ' οίκον, παρότι υπήρχε συρροή των ανωτέρω κακουργημάτων.²⁶⁰ Από την άλλη, ο κατηγορούμενος ταμίας για το αδίκημα της υπεξαίρεσης στο Δήμο Γαύδου, καταδικάστηκε σε ισόβια και 14 έτη καθειρίζεως ύστερα από οκτώ αναβολές και διακοπές με τον εμπλεκόμενο τότε δήμαρχο Γαύδου, Στρατή Λαμπάκη, εμπλεκόμενο στην υπόθεση να κρίνεται αθώος. Σε δεύτερο βαθμό κατόπιν Εφέσεως και κατόπιν κρίσης του Πενταμελούς Εφετείου Δυτικής Κρήτης, το Δικαστήριο μείωσε την ανωτέρω ποινή σε 5 έτη καθειρίζεως, λαμβάνοντας υπόψιν την ελαφρυντική περίσταση της καλής συμπεριφοράς τα 2 έτη κρατήσεώς του σε σωφρονιστικό κατάστημα.²⁶¹

Εν προκειμένω, η ανωτέρω σύγκριση προκαλεί κάποιες αντιφάσεις γιατί και στις δύο περιπτώσεις διακρίνουμε ευνοϊκή μεταχείριση των κατηγορουμένων. Ωστόσο, ο

²⁵⁸ «Υπεξαίρεση που στρέφεται κατά του Δημοσίου, ΝΠΔΔ ή ΟΤΑ και υπερβαίνει τα 120.000 ευρώ αποτελεί κακούργημα και επιβάλλεται τουλάχιστον ποινή καθειρίζεως 10 ετών και ποινή χρηματική έως 1.000 ημερήσιες μονάδες»

²⁵⁹ Πλαστογραφία, Απιστία, Νομιμοποίηση Εσόδων, Υπεξαίρεση και Απάτη.

²⁶⁰ “Duducanews”, «Συνδικαλιστής της ΝΔ «έφαγε» 8,5 εκατ. ευρώ από τον ΟΑΕΔ – Αντί για τη φυλακή, τον «έκλεισαν» στο σπίτι του!» (2022). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://duducanews.gr/2022/02/06/syndikalistis-tis-nd-efage-85-ekat-evro-apo-ton-oaed-anti-gia-ti-fylaki-ton-ekleisan-sto-spiti-tou/>

²⁶¹ “Ζούγκλα NewsRoom” «Τα ισόβια έγιναν... πενταετία: Ελεύθερος ο ταμίας της Γαύδου για την υπεξαίρεση «μαμούθ» από το Δήμο», (2022). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.zougla.gr/greece/ta-isovia-eginan-pentaetia-elf8eros-o-tamias-tis-gavdou-gia-tin-ipekseresi-mamou8-apo-to-dimo/>

συνδικαλιστής της ΔΑΚΕ κρίθηκε ένοχος με την κατώτατη δυνατή ποινή των 10 ετών παρά τη συρροή 5 κακουργημάτων από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, εν αντιθέσει με τον ταμία της Γαύδου που σε πρώτο βαθμό του επιβλήθηκε ποινή ισόβια και 14 έτη κάθειρξης ενώ μέχρι την εκδίκαση της Έφεσης εξέτισε 2 έτη. Δεύτερη διαφορά αποτελεί το γεγονός πως ο πρώτος εκτίει την ποινή στην οικία του ενώ ο δεύτερος σε σωφρονιστικό κατάστημα. Επίσης, παρόλο που στον δεύτερο τελικώς του επιβλήθηκε ποινή 5 ετών για υπεξαίρεση 500.000 ευρώ, σε απόλυτο αριθμό, για την αντίστοιχη υπεξαίρεση των 8.5 εκατομμυρίων η ποινή που επιβλήθηκε πρωτοδίκως ήταν 2 έτη. Προκρίνεται κατά συνέπεια η ανισότητα στη μεταχείριση και στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης από το εκάστοτε δικάζον δικαστήριο καθώς στον πρώην συνδικαλιστή που πρόσκειται και στο κόμμα της κυβέρνησης επιβλήθηκε ελαφρύτερη ποινή εν αρχή. Αποτελεί επομένως από παράδειγμα αλληλεξάρτησης των δικαστικών υπηρεσιών με τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς οι τελευταίες είναι αρμόδιες για την έκδοση βεβαιώσεων, όπως λόγου χάρη υγείας που να ισχυροποιεί τον ισχυρισμό περί έκτισης ποινής εντός οικίας. Παράλληλα, το γεγονός της αδυναμίας πόρων και χρηματοδότησης και η απουσία ενός εδραίου και αμερόληπτου μηχανισμού ελέγχου στο δημόσιο, αποτελούν τους βασικότερους λόγους ευδόωσης πρακτικών επιλεκτικότητας.

Ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει πανάκεια για την κριτική ανάλυση του φαινομένου της διαφθοράς και δεν μπορούν να κριθούν ως θέσφατα παραδείγματα μιας συντηρημένης κατάστασης στη «φορμόλη» που διαιωνίζεται, αλλά μερικά απλώς παραδείγματα επιλεκτικής ποινικής μεταχείρισης που καταδεικνύουν πως υφίσταται μια παθογένεια στο ποινικοκατασταλτικό και νομοθετικό σύστημα η οποία πρέπει να αντιμετωπιστεί. Εν προκειμένω όλες οι ως άνω καταγραφείσες υποθέσεις επιλεκτικότητας λόγω της αυξημένης δημοσιότητάς τους, που εδράζονται κατά κύριο λόγο σε δημοσιεύματα, και επειδή δεν έχουν κριθεί αμετάκλητα, δεν αποτελούν θέσφατα παραδείγματα επιλεκτικότητας του νομοθετικού πλαισίου και του ποινικοκατασταλτικού συστήματος. Απλώς αναδεικνύουν τάσεις επιλεκτικής αντιμετώπισης και διαχείρισης κατηγορουμένων εν σχέσει με το στάδιο ποινικής αντιμετώπισης²⁶², με τα επίδικα πρόσωπα²⁶³ και διαφοροποιήσεις στη μεταχείριση λόγω ενδογενών και εξωγενών παραγόντων.

²⁶² Επί παραδείγματι εκ διαμέτρου αντίθετες προσεγγίσεις μεταξύ πρωτοβάθμιου και δευτεροβάθμιου δικαστηρίου στο παραδικαστικό κύκλωμα νο.2

²⁶³ Και την επαλήθευση των εγκληματολογικών θεωριών περί εγκλημάτων των ισχυρών μέχρι το σημείο που έχουν κριθεί.

Αντί Επιλόγου

Εκ της αναλύσεως που προηγήθηκε, δυνάμει της οποίας καταστάθηκαν εναργείς οι έννοιες της επιλεκτικότητας, της διαφθοράς, του ποινικοκατασταλτικού και νομοθετικού συστήματος και όλων των παραπλεύρων εννοιών που τα πλαισιώνουν δυνάμεθα να προβούμε σε ορισμένα ασφαλή συμπεράσματα.

Εν πρώτοις, ανέκαθεν τα εγκλήματα της διαφθοράς με όποιο τρόπο και αν τυποποιούνταν ευρίσκονταν σε συνεχή αλληλεπίδραση και απόλυτο συσχετισμό με πρακτικές επιλεκτικότητας παντός είδους. Σύμφωνα με τη Θεωρία της Σύγκρουσης, επισημάνθηκε πως ο νόμος επ' ουδενί λόγο δεν είναι ουδέτερος αλλά απεικονίζει το συσχετισμό των δυνάμεων των κοινωνικών ομάδων οι οποίες αντιμάχονται με στόχο την επικράτηση και την προσπόριση οφέλους τους με απώτερο σκοπό την διευκόλυνση αυτών των ομάδων που κρατάνε στα χέρια τους την εξουσία και ασκούν επιρροή και στις τρεις μορφές εξουσίας.

Ακολούθως, η Κριτική Εγκληματολογία επικέντρωσε στην κοινωνική θέση του, στο κοινωνικό του status, δράστη διαμηνύοντας πως ο ρόλος της είναι καίριος για την απονομή της δικαιοσύνης, τονίζοντας συνάμα την θεατότητα του πολιτικού τομέα με την χειραγώγηση της νομοθέτησης στην καπιταλιστική κοινωνία, υπό το πρίσμα πως ο νόμος αποτελεί το μέσο που εκμεταλλεύεται ο κρατικός μηχανισμός για να προστατεύσει τα συμφέροντα των υψηλών κοινωνικών στρωμάτων, τηρώντας κατά τρόπον τινά τις οικονομικές και πολιτικές ισορροπίες πατρνάροντας όμως και τους αδύναμους. Ο ποινικοκατασταλτικός μηχανισμός του καπιταλιστικού συστήματος, πρωτοστατεί στην κατ' επίφαση επιβολή του νόμου τιμωρώντας τους εγκληματίες των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων εξαντλώντας κάθε ψήγμα αυστηρότητας και αφήνοντας στο απυρόβλητο ή μάλλον προασπίζοντας τα εγκλήματα των ισχυρών που έχουν πολύ μεγαλύτερο αντίκτυπο στα οικονομικά τεκταινόμενα της κοινωνίας. Δυνάμει της Κριτικής Εγκληματολογίας, αναδείχθηκε η επιλεκτικότητα σε επίπεδο νομοθέτησης, δηλαδή της πρωτογενούς εγκληματοποίησης αλλά και της δευτερογενούς εγκληματοποίησης. Όσον αφορά τη δεύτερη συναντάται α) στη δράση της αστυνομίας και των αρχών εν γένει όπου χάριν στη διακριτική ευχέρεια που τους δίδει ο νόμος δεν επισημαίνουν ρητώς τα εγκλήματα των ισχυρών και άρα αποφεύγουν να τα αντιμετωπίσουν, β) στη λειτουργία των δικαστηρίων, με τη δικαιοσύνη από το στάδιο άσκησης ποινικής δίωξης, την προσωρινή κράτηση και τέλος την έκδοση ποινής να διακατέχεται από αισθήματα επιλεκτικότητας που

επηρεάζονται από το χαμηλό κοινωνικό status του δράστη εν αντιθέσει με τους εγκληματίες του λευκού κολάρου. Επιπροσθέτως, γ) η επιλεκτικότητα στην δευτερογενή εγκληματοποίηση εμφανίζεται και στα σωφρονιστικά καταστήματα, με τη διαφοροποιημένη ποιότητα έκτισης ποινής μεταξύ των κρατουμένων, όπου τα κατώτερα κοινωνικά άτομα αντιμετωπίζουν ψυχολογικές δυσκολίες εκ μέρους των τροφίμων και όλων των υπολοίπων υπαλλήλων, αλλά και εμπόδια με τη μη χορήγηση αδειών, μη τήρηση του κανόνα των επισκεπτηρίων όπως και του ευεργετήματος της υφ' όρον απόλυσης. Αντιθέτως, οι κρατούμενοι του λευκού περιλαιμίου, ανάλογα με το επίπεδο και το είδος μόρφωσής τους προσφέρουν αντίστοιχη εργασία, κρατούνται σε διαφορετικό χώρο από τους υπολοίπους, τυγχάνουν απολαβής όλων των αγαθών και έχουν καλές σχέσεις με τους υπαλλήλους. Τα ως άνω έχουν ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να επανεντάσσονται ομαλά στην κοινωνία, εύκολα και γρήγορα, λόγω του μικρού χρόνου, αλλά και ποιοτικότερου συγκριτικά, παραμονής στη φυλακή.

Εν συνεχεία, επαληθεύτηκαν και οι θεωρίες των Chambliss και Quinney, κατόπιν της εξέτασης των υποθέσεων που αναλύθηκαν αναφορικά με την ύπαρξη διαχωρισμού και επιλεκτικότητας στην απονομή της δικαιοσύνης. Πράγματι, πέραν των αναφερόμενων στην εργασία, υφίσταται σωρεία περιστατικών διαφθοράς σε υποθέσεις του σήμερα όπου διαπνέονται από μη τιμώρηση ή διαφοροποίηση της επιβληθείσας ποινής στα ισχυρά κοινωνικά στρώματα και γενικότερης διαφοροποιημένης μεταχείρισης. Δυστυχώς οι ισχυροί εγκληματίες παρότι βλάπτουν ανεπανόρθωτα το θεσμό της Δημοκρατίας, ζημιώνουν τη Δημόσια περιουσία πολύ περισσότερο, καθώς είναι ιλιγγιώδη τα χρηματικά ποσά που αποκομίζουν εις βάρος του Δημοσίου, πολλές φορές διαφεύγουν των ποινικών κυρώσεων, της σύλληψής του αλλά και της επιβολής αυστηρών ποινών με την αιτιολογία πως τα εγκλήματα αυτά συνήθως δεν τυποποιούνται νομοθετικά.

Δεύτερον, το φαινόμενο της διαφθοράς όπως και οι αντίστοιχες πράξεις που τυποποιούνται σε αδικήματα, είναι αποκύημα ενός νοσηρού συστήματος που ευθύνεται και για τη δημιουργία αλλά και τη συντήρηση τέτοιων συμπεριφορών. Η εξισορροπητική δράση της διαφθοράς έχει λόγο ύπαρξης την κάλυψη θεσμικών κενών, εξ ου και του λόγου αυτού παρόλες τις νομοθετικές προβλέψεις και των μέτρων που υιοθετεί το εκάστοτε κράτος, η διαφθορά επιβιώνει, αναπαράγεται, εξελίσσεται και εξαπλώνεται, προσδίδοντας μια διαχρονικότητα στο φαινόμενο. Η πρόβλεψη των διάφορων μορφών διαφθοράς από τον Ποινικό Κώδικα, μεταξύ άλλων εγκλημάτων όπου το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό είναι πιο σημαντικό επί παραδείγματι αυτό της ζωής και της υγείας, συνεπώς εγκλημάτων

με μεγαλύτερη απαξία κοινωνικά και ηθικά, ίσως αποδυναμώνει τις συνέπειες που έχει το φαινόμενο της διαφθοράς στο κοινωνικό σύνολο. Ως μία λογική πορεία που θα μπορούσε να ακολουθήσει ο Ποινικός Κώδικας για την αντιμετώπιση του φαινομένου, θα ήταν να προσθέσει στα αντίστοιχα άρθρα της δωροδοκίας, δωροληψίας κ.λπ. μια φράση χαρακτηριστική που προσδιορίζει αυτά τα αδικήματα και τα διαφοροποιεί, όπως επί παραδείγματι «εγκλήματα διαφθοράς», ώστε να αποκτήσουν και αντίστοιχη βαρύτητα την οποία μέχρι στιγμής επωμίζονται μόνο τα αποτελέσματά τους, αυξάνοντας έτσι και τη θεατότητά τους.

Πράγματι στο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο εγκολπώνονται σωρεία αυστηρών διατάξεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς και παρότι εκ του αποτελέσματος κρίνεται πως οι κυρώσεις δεν λειτουργούν απολύτως αποτρεπτικά, σίγουρα όμως αποτελούν ένα αποφασιστικό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση αλλά όχι το μοναδικό.²⁶⁴ Η διαφθορά για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά θα πρέπει να μεταβληθούν οι όροι των ανεύθυνων διοικήσεων, της έλλειψης συμπαγούς φορολογικού συστήματος δικαίου με στοιχεία προσαρμοστικότητας διότι οι πολύ υψηλές φορολογίες εισοδήματος όπως υφίστανται εν προκειμένω συμβάλουν προς το αντίθετο αποτέλεσμα, ήτοι της ευόδωσης συνθηκών διαφθοράς.²⁶⁵ Ως προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του συστήματος καταπολέμησης της διαφθοράς θα πρέπει να θεσπιστούν μέτρα για την ενίσχυση προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και να προβλεφθεί ενιαία νομοθετική ρύθμιση όπως και η παροχή ρεαλιστικών κινήτρων στους μάρτυρες και πραγματική προστασία τους ώστε να απαλειφθεί το αίσθημα φόβου που έχει δημιουργηθεί στην κοινωνική πεποίθηση όλα αυτά τα έτη και την απροστασία αυτών τελικώς. Τέλος, το σημαντικότερο στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν είναι πως οι πολίτες θα πρέπει να εμπιστεύονται το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και να το τηρούν και μοναδικός τρόπος να γίνει αυτό είναι να υπάρξει ίση μεταχείριση επί τιμώρησης των εγκληματιών, μείωση του γραφειοκρατικού χρόνου απονομής της δικαιοσύνης και συμβολή των ΜΜΕ προς δημοσιοποίηση και προβολή της προσπάθειας του συστήματος δικαιοσύνης να πατάξει τη διαφθορά.

²⁶⁴ Γ. Σταθιάς, «Διαφθορά και ποινική καταστολή», (Τ.Ν.Π. Qualex, ΠοινΔικ, 1/2000), σελ. 57-60.

²⁶⁵ Γιάννης Στουρνάρας, «Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννη Στουρνάρα στην Ακαδημία Φορολογίας και Λογιστικής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου με τίτλο: «Προτάσεις Φορολογικής Πολιτικής»», (2021). (Ανακτήθηκε 20-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.taxheaven.gr/news/53487/g-stournaras-epitaktikh-h-metarryomish-toy-forologikyoy-systhmatos-protaseis-gia-th-forologikh-politikh/>

Τρίτον, αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο κατά της διαφθοράς παρατηρούμε πως μέχρι και το Ν. 4254/2014, υφίστατο μία προχειρότητα στο πως αντιμετωπίζονταν τα βασικά εγκλήματα διαφθοράς, δηλαδή τη δωροδοκία και τη δωροληψία, στο δημόσιο τομέα. Ευθύς εξ' αρχής του Ν.Δ. 1234/1972 υπήρξε έκδηλη η επιλεκτικότητα του εθνικού νομοθέτη αυξάνοντας το κατώτατο όριο ποινών σε ένα έτος για αδικήματα δωροληψίας και δωροδοκίας πλην αυτών που σχετίζονται με το αξίωμα των δικαστών, άρθρο που αποτελούσε και διακεκριμένη μορφή αδικήματος. Το ανωτέρω παράδοξο λύθηκε με το Ν. 327/2005 μετατρέποντας τη δωροδοκία δικαστή από πλημμέλημα σε κακούργημα. Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις την 2^η δεκαετία του 2000 πραγματοποιήθηκαν με το Ν. 4254/2014, ο οποίος «επιβίωσε» για σειρά ετών μέχρι και την θέσπιση του Ν. 4619/2019. Οι αναταράξεις που επέφερε ο νέος ΠΚ ήτοι από τα μέσα του 2019, ήταν εξαιτίας μια σειράς μεταρρυθμίσεων που επέβαλε ο εθνικός νομοθέτης, μειώνοντας το ύψος των ποινών, μετατρέποντας τα εν λόγω κακούργημα σε πλημμελήματα, καταργώντας το Ν. 1608/1950, περιορίζοντας την ιδιότητα του υπαλλήλου και μετατρέποντας σε κατ' έγκληση μια σειρά από αυτεπαγγέλτως διωκόμενα εγκλήματα. Οι ανωτέρω αλλαγές σε συνδυασμό με την εφαρμογή του άρθρου 2 ΠΚ, ήτοι της εφαρμογής του ηπιότερου νόμου, οδήγησαν σε ποικίλες αντιδράσεις λόγω παραγραφών και ατιμωρησίας αδικημάτων διαφθοράς. Οι ανωτέρω ηπιότερες ρυθμίσεις για τον δράστη – κατηγορούμενο που δημιούργησε σωρεία ζητημάτων διαχρονικού δικαίου, προσβάλλοντας την αρχή της νομιμότητας, με στόχο πάντως τη σκόπιμη και ίση μεταχείριση όλων των δραστών. Αυτού του είδους όμως οι ευνοϊκές ρυθμίσεις όπου οδηγούν στην ατιμωρησία εγκλημάτων, κυρίως των ισχυρών, προστίθενται στην ήδη μεγάλη προβληματική λίστα των παραγόντων που οδηγούν σε επιλεκτική μεταχείριση. Συγκεκριμένα, η απουσία υλικών πόρων, ανθρώπινου δυναμικού, η έλλειψη λογοδοσίας των δικαστών, η σχέση αλληλεξάρτησης αυτών με τις δημόσιες υπηρεσίες και γενικότερα η ύπαρξη ενός δικτύου διαφθοράς που όλα τα ανωτέρω περιπλέκονται, καθιστούν εφικτή την επιλεκτικότητα με απότοκο την μη τιμώρηση εγκλημάτων των ισχυρών. Ορισμένες προβληματικές, διευθετήθηκαν με το Ν, 4637/2019 που εισήχθη μόλις τέσσερις μήνες μετά τον νέο ΠΚ, επιστρέφοντας στην πρότερη κατάσταση τα εγκλήματα της διαφθοράς, δηλαδή στην κακούργηματική τους μορφή. Στο ανωτέρω πλαίσιο, σημαντική πρόβλεψη υπήρξε και η εισαγωγή του άρθρου 396 ΠΚ, διαχωρίζοντας τη διαφθορά σε Δημόσιο και Ιδιωτικό Τομέα ποινικοποιώντας τα αδικήματα. Ως επί το πλείστον όσες ρυθμίσεις εισήχθησαν προσβλέπουν στην πάταξη των αδικημάτων διαφθοράς και ως ένα βαθμό το πράττουν κιόλας. Ωστόσο, διατάξεις όπως αυτή της παραγράφου 2^Α του άρθρου 396 ΠΚ, που αποποινικοποιεί τη δωροδοκία και

δωροληψία σε περίπτωση αποδοχής της πράξης του παρανομούντος υπαλλήλου πριν του ασκηθεί ποινική δίωξη εισάγοντας επομένως την εξαίρεση της «ειλικρινούς μεταμέλειας», προκαλούν αναταράξεις στα θεμέλια του ποινικού συστήματος.

Το πικρό θα λέγαμε συμπέρασμα που μπορούμε να εξάγουμε, είναι πως αυτή η συνεχής τροποποίηση διατάξεων αναφορικά με τα αδικήματα διαφθοράς, καθιστά τις διατάξεις ανενεργές τελικά, αφού οι περισσότερες δεν κατόρθωσαν να «επιβιώσουν» για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ειρωνικό επίσης είναι το γεγονός πως κατά το στάδιο της ψήφισής τους οι «προγραμματικές δηλώσεις» με τις οποίες συμπορεύονταν οι αιτιολογικές εκθέσεις ήταν τόσο ηχηρές και εύηχες που έκαναν ακόμα μεγαλύτερη την αντίφαση της μικρόπνοης εφαρμογής τους. Αυτές οι τακτικές μιας ατέρμονης διαδικασίας ψήφησης πολυνομοσχεδίων ξανά και ξανά, προσπαθώντας να καλυφθούν τα επιγενόμενα νομοθετικά κενά, δεν συνάδουν με ένα Ποινικό Δίκαιο φιλελεύθερου προσανατολισμού και επίσης δημιουργούν προσκόμματα στους ερμηνευτές και εφαρμοστές του Δικαίου. Αποκύημα των ανωτέρω, είναι πως τα δικαστήρια, εξαιτίας της υπέρμετρης πολυνομίας, κακονομίας και δυνατότητας επιλογής ευνοϊκότερων διατάξεων που μπορεί να ανήκουν και σε διαφορετικούς νόμους, εκδίδουν τελικώς αποφάσεις που είναι αντιφατικές μεταξύ τους ακόμα και δια τα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά πραγματοποιήθηκαν την ίδια χρονική περίοδο υπό τις ίδιες κοινωνικές συνθήκες. Παράλληλα αυτό συνεπάγεται και διαφοροποίηση ως προς την επιμέτρηση της ποινής, δημιουργώντας μια υπέρ του δέοντος ελευθεριότητα στα χέρια των δικαστών, που όπως γνωρίζουμε η απόλυτη και ανέλεγκτη δυνατότητα άσκησης εξουσίας συχνά αποβαίνει μοιραία.

Εν κατακλείδι, οι ευθείες μεταξύ διαφθοράς και αντιμετώπισής της από το νομοθετικό και ποινικοκατασταλτικό σύστημα σίγουρα δε νοούνται παράλληλες αλλά τείνουν προς τομή με αργούς ρυθμούς, χωρίς ωστόσο να είμαστε σίγουροι πως θα το επιτύχουν σύντομα. Το ποινικό δίκαιο πάντως οφείλει να διαμορφώσει τις κατάλληλες δικλείδες ασφαλείας ούτως ώστε τα εγκλήματα της διαφθοράς να λάβουν την διάσταση που τους αρμόζει ως προς την συμπαγή αντιμετώπισή τους και σε αυτό θα πρέπει να συμβάλλουν με αίσθημα ευθύνης, σοβαρότητας και δικαιοσύνης, απεκδυόμενοι από προσωπικά συμφέροντα και τακτικές αλληλοεξυπηρέτησης. Είναι ανάγκη να πάψει να συντηρείται αυτή η κατάσταση εξ αμοτέρων, νομοθεσίας και πολιτών, με πρωταρχική αλλαγή της νοοτροπίας όλων.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσση

- Αλεξιάδης Σ., «Η διαφθορά ως κοινός επικίνδυνος έγκλημα». Στο: «Οι ποινικές επιστήμες στον 21ο αιώνα-Τιμητικός τόμος για ΣπινέλληΔ.», (Αθήνα, Τόμος Α΄, εκδ. Σάκκουλα, 2001), του ιδίου, «Προς μια νέα γενιά "Κοινώς επικίνδυνων εγκλημάτων"; Το παράδειγμα της διαφθοράς». Ποινική Δικαιοσύνη.
- Βασιλαντωνοπούλου Β., «Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα: Κοινωνική Βλάβη & Αντεγκληματική Πολιτική» (Αθήνα, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, 2014).
- Βασιλαντωνοπούλου Β., «Ποιοι είναι οι «εγκληματίες» στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου», στο Γασπαρινάτου, Μ. (επιμ.), «Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη», τόμος Α΄ (Αθήνα: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2015).
- Βερναρδάκης Χρ., (επιμ.), «Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2002, Έρευνες – Δημοσκοπήσεις.» (Αθήνα, Εκδ. VPRS, 2002).
- Βερναρδάκης Χρ., (επιμ.), «Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2003. Έρευνες – Δημοσκοπήσεις.» (Αθήνα, Εκδ. VPRS, 2003).
- Βιδάλη Σ. & Κουλούρης Ν., «Αποκλίνουσα συμπεριφορά και Ποινικό φαινόμενο» (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012).
- Βιδάλη, Σ., «Εισαγωγή στην Εγκληματολογία» (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013).
- Βιδάλη, Σ., «Πέρα από τα όρια: Η Αντεγκληματική Πολιτική σήμερα», (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2017).
- Βιδάλη Σ., «Έγκλημα και Κοινωνία» (Αθήνα, Εκδ. ΕΑΠ, 2019).
- Γασπαρινάτου Μ. (επιμ.), «Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης-Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη», (Αθήνα Εκδ. Α.Ν. Σάκκουλας, 2016).
- Γιαννακέλος Ι., «Διαφθορά-Δωροδοκία και ποινική αντιμετώπιση,» (Αθήνα, εκδ. Αιολίδα, 2014).
- Δασκαλάκης Η., «Η Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης» (Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδ. Σάκκουλα, 1985).

- Δημάκης Α., «Η Ποινική διαχείριση της δωροδοκίας. Δυνατότητες και όρια.» (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013).
- Δημόπουλος Χ., «Η Διαφθορά», (Αθήνα Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2005).
- Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου (2012), «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις».
- Ζαραφωνίτου Χ., «Εμπειρική Εγκληματολογία, 2η Έκδοση. (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2004).
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Οικονομικό Έγκλημα και διαφθορά στο δημόσιο τομέα», τόμος πρώτος, (Αθήνα, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, 2014).
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στον δημόσιο τομέα», τόμος 3ος, (Αθήνα, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, 2015).
- Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., «Απονομή της ποινικής δικαιοσύνης: Βασικοί άξονες για τη βελτίωση του ελληνικού συστήματος», στο Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (επιμ.), «Η απονομή της δικαιοσύνης ως βασικός πυλώνας της ευνομούμενης πολιτείας, Εργαστήριο Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφορά και το Οικονομικό Έγκλημα» (ΕΜΔΔΟΕ), (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018).
- Καϊάφα – Γκμπάντι, (επιμ.), «Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιας και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας» (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018).
- Καρράς Αργ., «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 4η έκδοση», (2011).
- Κοσμάτος Κ. και Λαμπάκης Χ., «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαραλάμπους, Χ. (επιμ.), «Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα» (Αθήνα, Εκδ. ΕΑΠ, 2019).
- Κουτσούκης Κ., «Σκάνδαλα πολιτικής διαφθοράς στη νεώτερη Ελληνική κοινωνία και ιστορία (1821- 2001), σε: «Διαφάνεια και Ανεξαρτησία στον Έλεγχο τον Δημοσίου Χρήματος», Τιμητικός Τόμος για τα 170 χρόνια τον Ελεγκτικού Συνεδρίου, (2004).
- Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χρ. «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαραλάμπους Χ., (επιμ), «Εγκλήματα των ισχυρών: Οικονομικό, οργανωμένο έγκλημα και διαφθορά». (Αθήνα Εκδ. ΕΑΠ, 2019).

- Κοτζιάς Ν., «Η Διαφθορά, Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, Κράτος και διαφθορά. Πώς θα κόψουμε τον ομφάλιο λώρο;» (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2003).
- Κουράκης Ν., Αθανασίου Ε. και Πατεράκης Ν., «Το έγκλημα της απάτης: Θεωρία - Νομολογία – Υποδείγματα», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2001).
- Κουράκης, Ν., «Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες», (Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 2017).
- Κουράκης, Ν., «Επιμέτρηση της Ποινής στην Ελλάδα: Σκέψεις για την Αποφυγή Ανισοτήτων ενώπιον του Ποινικού Νόμου», σε Τιμητικό Τόμο Δημήτρη Α. Τραυλού- Τζανετάτου, (Αθήνα-Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, 2020).
- Κωστάρας Α., «Ποινικό Δίκαιο. Επιτομή Ειδικού Μέρους» 4η έκδοση. (2014).
- Λαμπροπούλου Ε., «Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης», (Αθήνα, Εκδ. Ι. ΣΙΔΕΡΗ, 2012).
- Λάζος Γ., «Διαφθορά και Αντιδιαφθορά», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2005).
- Λάζος, Γ., «Κριτική Εγκληματολογία», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2007).
- Μάνεσης Αρ. «Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, Τόμος Α'», (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2007).
- Μανωλεδάκης Ι. «Παρατηρήσεις στην ΑΠ 739/1993», (Υπερ 1993).
- Μανωλεδάκης Ι. «Ποινικό Δίκαιο (Γενική Θεωρία)», (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2004)
- Μαργαρίτης Μ. (2013), «Ελληνική ποινική νομοθεσία και νομολογία, σε: Η Διαφθορά & η καταπολέμησή της», (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013).
- Μαργαρίτης Μ., Μαργαρίτη Α., «Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία – Εφαρμογή», 4η έκδοση, (Αθήνα, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας Δίκαιο και Οικονομία, 2020).
- Μπέκας Γ., σε: «Ποινικός Κώδικας. Ερμηνεία κατ' άρθρο. Τόμος Πρώτος». (Άρθρα 1-234), (επιμ. Χαραλαμπίκη Αρ.), 2η έκδοση, 2014, ερμηνεία άρθρου 2 ΠΚ.
- Μπιτζιλέκης Ν., «Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα.» σε Πιτσελά Αγγ. (επιμ.) «Εγκληματιολογικές Αναζητήσεις: Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη» (Criminology: Searching for Answers. Essays in Honour of Professor Stergios Alexiadis) (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2010).
- Νικολοπούλου Α., (επιμ.), «Κράτος και Διαφθορά» (Αθήνα εκδ. Ι. Σιδέρης 1998).

- Ράικος, Δ., «Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά», (Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα, 2006)
- Σάμιος Θ. και Παύλου Στ., «Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι. Ερμηνεία κατ' άρθρον». Τόμος II, (Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα 2012).
- Σάμιος Θ. (επιμ.), «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Κώδικας τσέπης 4, 21η Έκδοση», (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλας, 2019).
- Σορβατζιώτη Δ., «Η "φτώχεια" της δικαιοσύνης.» (Αθήνα, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2011).
- Σπυριδάκης Ι., σε Μαργαρίτα Γασπαρινάτου επιμ.), «Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, Τιμ. Τόμος στον καθηγητή Ν. Κουράκη», (Αθήνα: Εκδ. Σάκκουλας, 2016).
- Συμεωνίδου Καστανίδου Ε., «Δωροδοκία υπαλλήλου (άρθρα 235-236 ΠΚ)» σε Διοικητική Εγκυκλοπαίδεια, (1988).
- Thio Α. στο Τσουραμάνης Χ. (επιμ.), «Παραεκκλίνουσα Συμπεριφορά», 4^η έκδοση (Αθήνα, Εκδ. Έλλην, 2003)
- Χαραλαμπάκης, Α., «Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό μέρος», 5^η Έκδοση (Αθήνα - Κομοτηνή Εκδ. Σάκκουλα: Αθήνα-Κομοτηνή, 2003).
- Χαραλαμπάκης Α., «Ο νέος Ποινικός Κώδικας. Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4619/2019», (Αθήνα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020).
- Χαραλαμπάκης Α., «Ο νέος Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία κατ' άρθρο», τόμος δεύτερος, έκδοση 2^η (Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2021.)
- Χατζηκώστας Κ., σε Ζαχαριάδη Α., Καζανά Α.-Τ., Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (επιμ.): «Οικονομικό έγκλημα & Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα», Τόμος 1, (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2014).
- Χουλιάρης Αθ., «Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology)», στο Στράγγας, Ι., Χάνος Α. κ.α. (επιμ.), «Αγαθό, Συμφέρον και Δίκαιο» (Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλας, 2012).

Ξενόγλωσση

- Adler, N. E., Epel, E. S., Castellazzo, G., Ickovics, J. R. «Relationship of subjective and objective social status with psychological and physiological functioning: Preliminary data in healthy White women.» Health Psychology, 19, (2000).

- Antonopoulos G., Tagarov N., «Greece, the politics of crime», στο Gounev P., Ruggiero V.(επιμ.), (2012), «Corruption and Organized Crime in Europe, Illegal Partnerships» Routledge, Λονδίνο, σε Gounev P., Bezlov T., «Examining the Links between Organised Crime and Corruption», Center for the Study of Democracy, (Σόφια., 2010).
- Center for the Study of Democracy, «Examining the Links between Organised Crime and Corruption» (2010).
- Chambliss, W. «On the Take. From petty crooks to Presidents», (Bloomington Indiana: Indiana University Press, 1988),
- Chambliss, W. J. «On the symbiosis between criminal law and criminal behaviour», (Criminology, 42(2)., 2004)
- European Commission, «First Anti-Corruption Report, Annex: Greece», (Βρυξέλλες, 2014).
- Kramer, R.C., Michalowski, R.J., & Kauzlarich, D., «The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime», (Crime & Delinquency, Vol. 48(2), 2002)
- Nye J.S., «Corruption and political development: A cost- benefit analysis» Vol. 61 (USA, American Political Science Assoc, 1967). σε Heideheimer, A.J. & Joston M., «Political Corruption:: Concepts and Contexts», (London, 2002).
- Quinney, E. R., «The Study of White Collar Crime: Toward A Reorientation in Theory and Research». (Journal of Criminal Law, Criminology & Police Science, Vol. 55, 1964). Available At: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5230&context=jclc/>
- Sutherland, E. H., «White-Collar Criminality», (American Sociological Review, Vol. 5, No. 1., 1940).
- Sutherland, E. H., «Is “White collar Crime” Crime?», (American Sociological Review. Annual Meeting Papers, 10(2), 1944).
- Turk, A. T. «Analyzing official deviance: For nonpartisan conflict analyses in criminology». (Criminology, 16(4), 1979).
- Van Klaveren J., «Corruption as a historical phenomenon», σε Heideheimer, A.J. & Joston M., «Political Corruption:: Concepts and Contexts», (London, 2002).

- Vegh Weis V. «Criminal Selectivity in the United States: A History Plagued by Class & Race Bias», (DePaul Journal for Social Justice, Volume 10 Issue 2, 2017). Available At <https://via.library.depaul.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1142&context=jsj>
- Vegh Weis, V. «Towards a critical green southern Criminology: An analysis of criminal selectivity, indigenous peoples and green harms in Argentina», (2019).

Αρθρογραφία και Διαδικτυακές Πηγές

- Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου για την «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» Ν.4619/2019. (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>
- Ακριβού Σ., «Διαφθορά, Κακοδιοίκηση και Παράβαση της Νομιμότητας», Crime Times, (2020).
- Αλεξιάδης Στ, «Προς μία νέα γενιά «Κοινώς Επικινδύνων Εγκλημάτων»; Το παράδειγμα της διαφθοράς», ΠοινΔικ 2000.
- Αλεξιάδης Στ., «Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στο διεθνή χώρο», Αφιέρωμα στην Π. Γέσιου-Φαλτσή (2007).
- Αλοσκόφης Ο., «Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο-ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh Weis', Crime Times». (Τεύχος 15., 2021).
- Αναγνωστόπουλος Ηλ., «Ζητήματα της ποινικής δίωξης Υπουργών και συμμετόχων» (με αφορμή την υπ' αριθμ. 1/2011 απόφαση του Δικαστικού Συμβουλίου του άρθρου 86 παρ. 4 του Συντάγματος), ΠοινΧρ 2011.
- Αρτινοπούλου, Β., Βιδάλη, Σ., Γεωργούλας, Σ., Θεμελή, Ό., Κουλούρης, Ν., Παπανικολάου, Γ. (επιμ.), «Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker "Whose Side Are We On?"». Συμβολές στο πρώτο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. (Αθήνα Εκδ. Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε, 2018).
- Ανδρουλάκης Α., «Το καθήκον αληθινής/ουσιαστικής αιτιολόγησης των κάθε λογής ποινικών αποφάσεων ως θεσμικός φραγμός στη διαφθορά», (ΠοινΧρ ΝΣΤ', 2006).
- "Αυγή Newsroom", «Αποκάλυψη για ΕΛΑΣ / «Εθαψαν» εκατοντάδες ΕΔΕ για διαφθορά αστυνομικών– Μηχανισμός συγκαλύψεως», "Η ΑΥΓΗ". (Ανακτήθηκε

15-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.avgi.gr/politiki/446378_ethapsan-ekatontades-ede-gia-diafthora-astynomikon-mihanismos-syggalypsis/

- Βαθρακοκοίλης Αντ., «Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής», (ΠοινΔικ 2006).
- Βιδάλη Σ., «Ο Εισαγγελέας στο ακροατήριο», “The art of Crime”, τεύχος 9/2020. (Ανακτήθηκε 30-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://theartofcrime.gr/%CE%BF-%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/>
- Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση «Νόμος περί Ναρκωτικών και άλλες διατάξεις». (2013) Άρθρο 75 σελ. 18. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/n-nard-eis.pdf>
- Βουλή των Ελλήνων, Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», (2019). Σελ. 73. Ανακτήθηκε 05-01-2024. Διαθέσιμο στο: https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=053d3a90-ef5a-4d18-a335-aa610111664b/
- Βουλή των Ελλήνων, «Σχέδιο Νόμου «Ρυθμίσεις για την επιτάχυνση της εκδίκασης εκκρεμών υποθέσεων του ν. 3869/2010 σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 6 § 1 ΕΣΔΑ ως προς την εύλογη διάρκεια της πολιτικής δίκης, τροποποιήσεις του Κώδικα Δικηγόρων και άλλες διατάξεις», (2020), σελ. 99, 100 και 105. Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11593387.pdf>
- Βουλή των Ελλήνων, Περίοδος ΙΗ’ – Σύνοδος Β’, «Πόρισμα της Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής προς διενέργεια Προκαταρκτικής Εξέτασης σχετικά με τη διερεύνηση αδικημάτων που τυχόν έχουν τελεσθεί από τον πρώην Υπουργό κ. Νικόλαο Παππά κατά την άσκηση των καθηκόντων του», Αθήνα, (2021). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/510129c4-d278-40e7-8009-e77fc230adef/%CE%A0%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F.pdf/>

- Βουλή των Ελλήνων, «Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4915/2022». Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11899703.pdf/>
- “CNN Newsroom” «Τον Δεκέμβριο ξεκινά η δίκη για το «παραδικαστικό νο2» (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/ellada/story/47285/ton-dekemvrio-xekina-i-diki-gia-to-paradikastiko-no2/>
- Δημήτραινας Γ., «Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα στο σχέδιο νόμου «για τη δίκαιη δίκη και την αντιμετώπιση φαινομένων αρνησιδικίας», ΠοινΧρ 2012.
- “DuducaNews”, «Συνδικαλιστής της ΝΔ «έφαγε» 8,5 εκατ. ευρώ από τον ΟΑΕΔ – Αντί για τη φυλακή, τον «έκλεισαν» στο σπίτι του!» (2022). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://duducanews.gr/2022/02/06/syndikalistis-tis-nd-efage-85-ekat-evro-apo-ton-oad-anti-gia-ti-fylaki-ton-ekleisan-sto-spiti-tou/>
- “Εφημερίδα των Συντακτών”, «Πυρ ομάδων για το σκάνδαλο με τα 400.000 στον Θ. Χειμάρρα», (2022). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/372941_pyr-omadon-gia-skandalo-me-ta-400000-ston-th-heimara/
- “Ζούγκλα NewsRoom” «Τα ισόβια έγιναν... πενταετία: Ελεύθερος ο ταμίας της Γαύδου για την υπεξαίρεση «μαμούθ» από το Δήμο», (2022). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.zougla.gr/greece/ta-isovia-eginan-pentaetia-elf8eros-o-tamias-tis-gavdou-gia-tin-ipekseresi-mamou8-apo-to-dimo/>
- “Ζούγκλα Newsroom” «Απόφαση Εφετείου για το «παραδικαστικό κύκλωμα Νο2» – Αθώοι ύστερα από 13 χρόνια, (2023). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.zougla.gr/greece/pofasi-paradikastikou-kiklomatou-no-2-oli-a8oi-istera-apo-13-xronia/>
- “Happened Now” «Η αθωωτική απόφαση του πενταμελούς εφετείου για το παραδικαστικό Ν2 και η αίτηση για την άσκηση αναίρεσης» (2023). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://happenednow.gr/i-athootiki-apofasi-tou-pentamelous-efeteiou-gia-to-paradikastiko-n2-kai-i-aitisi-gia-tin-askisi-anairesis/>
- “iefimerida newsroom” «Παραδικαστικό κύκλωμα 2: Στο σκαμνί 104 άτομα – Επιχειρηματίες, γνωστός κληρικός, συμβολαιογράφου». (2016). (Ανακτήθηκε 15-

01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/276479/paradikastiko-kykloma-2-sto-skamni-104-atoma-epiheirimaties-gnostos-klikrikos/>

- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Ποινική καταστολή της διαφθοράς στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα : το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ στην ευρύτερη διεθνή σκηνή και το εθνικό μας δίκαιο», Ποιν.Χρ. 1/2010.
- Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Ποινική νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές - Εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς», (ΠοινΧρ 2015).
- Καλούδης Γ., «Οι αλλεπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις υπό το πρίσμα της αντεγκληματικής πολιτικής και της επιτάχυνσης της ποινικής δίκης», (ΠοινΔικ 2015).
- Καλφάκης Γρ., «ΜΜΕ και κρίση θεσμών (Η διαφθορά στη δικαιοσύνη)», ΠοινΔικ. 2005.
- Καρράς Αργ., «Οι νεότερες ποινικές δικονομικές νομοθετικές παρεμβάσεις και ιδιαίτερα στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας - Μέρος Α΄», ΠοινΔικ 2013.
- Κουτσούκης Κ. «Διαφθορά, σκάνδαλα και σκανδαλογολία στα τέλη του αιώνα: Μία συνοπτική θεώρηση», ΠοινΔικ 1/2000..
- Κουκιώτης Δ., «Ποινική ευθύνη των Υπουργών και άρθρο 86: μια «αντισυνταγματική διάταξη του Συντάγματος», ΠοινΔικ 2010.
- Κουράκης Ν., «Η διαφθορά ως πρόβλημα της ελληνικής αντεγκληματικής πολιτικής», ΠοινΛόγ 1/2002.
- Κουράκης Ν., «Το πρόβλημα της ανεπαρκούς αιτιολογίας κατά την επιμέτρηση της ποινής, ΠοινΛογ 2007.
- Κώνστας Γ., «Καταδίκη Ρεθυμνιώτη για διακίνηση ναρκωτικών», “Χανιώτικα Νέα”, (2023). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.haniotika-nea.gr/katadiki-rethymnioti-gia-diakinisi-narkotikon/>
- Μάνδρου Ι., «Καταργείται για πρώτη φορά μετά από 70 χρόνια ο νόμος περί καταχραστών του Δημοσίου, “Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ”, (2019). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/1013779/katargeitai-gia-proti-fora-meta-apo-70-chronia-o-nomos-peri-katachraston-toy-dimosioy/>
- Μάνδρου Ι., «Qatargate: Ποινική έρευνα και στην Ελλάδα για την Καϊλή», “Η Καθημερινή”, (2022). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο:

<https://www.kathimerini.gr/society/562187980/qatargate-poiniki-ereyna-kai-stin-ellada-gia-tin-kaili/>

- Μάνδρου Ι., «Τηλεοπτικές άδειες: Στο Ειδικό Δικαστήριο παραπέμπεται αμετάκλητα ο Νίκος Παππάς», “η Καθημερινή”, (2022). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/561908041/tileoptikes-adeies-sto-eidiko-dikastirio-parapempetai-ametaklita-o-nikos-pappas/>
- Μαντάς Θ., «Ο Νόμος 1608/1950 περί καταχραστών δημοσίου χρήματος», (2009). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://mantas-law.gr/nomos1608-1950-peri-kataxraston-dimosiou/>
- Μανωλεδάκης Ι. «Επιτήρηση και ποινική καταστολή, in: Επιτήρηση και Ποινική Καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική», (Πρακτικά 9ου Ελληνογερμανικού Συμποσίου Ποινικού Δικαίου, 2011).
- Μαργαρίτης Λ., «Η ποινική δικονομική νομοθεσία στις μέρες μας: Υπηρετής της σκοπιμότητας ή προστάτης της νομιμότητας;», ΠοινΔικ 2012.
- Μαργαρίτης Λ., Σατλάνης Χ. & Φαρσεδάκης Ι., «Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία», ΠοινΔικ 2016.
- Μαυρίδης Χ και Γκάρα – Δημουλέα Στ., «Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του ΠΚ και του ΚΠΔ», (2019). “Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων”. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://ende.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BA-%CE%BA/>
- Μπιτζιλέκης Ν., «Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα», ΠοινΧρ. 2009.
- Μπιτζιλέκης Ν., «Η σύγχρονη διαμόρφωση των εγκλημάτων δωροδοκίας κατά τον Ποινικό Κώδικα. Ένα παράδειγμα μετανεωτερικού Ποινικού Δικαίου» ΠοινΧρ 2013, σε: «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας. Δυνατότητες και όρια» (6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, 2013.)
- Μυρίλας Μ., «Καταδίκη αστυνομικών για συμμετοχή σε κύκλωμα ναρκωτικών», “The Press Project”, (2017). (Ανακτήθηκε 18-01-2024). Διαθέσιμο στο:

<https://thepressproject.gr/katadiki-astunomikon-gia-summetoxi-se-kukloma-narkotikon/>

- Ναζίρης Ι., σε: «Οικονομικό έγκλημα & Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα», τόμος 1, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου (επιστημονική εποπτεία Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, 2014).
- Ναζίρης Ι., (2020). «Ζητήματα διαχρονικού δικαίου που απορρέουν από την εφαρμογή των διατάξεων του νέου Ποινικού Κώδικα» (Μέρος Α΄, ΠοινΔικ, Vol 23 (No 1), σελ. 11.
- Ναμίας Οβ., «Η δωροδοκία και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Νομικά ζητήματα στη σχέση εξάρτησης των δύο εγκλημάτων», σε: «Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας. Δυνατότητες και όρια», (6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, 2013).
- Νάστας Χ. «Απόψεις επί των νέων σχεδίων Ποινικού Κώδικα και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», “Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων”. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο:
<https://ende.gr/%ce%b1%cf%80%cf%8c%cf%88%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b5%cf%80%ce%af-%cf%84%cf%89%ce%bd-%ce%bd%ce%ad%cf%89%ce%bd-%cf%83%cf%87%ce%b5%ce%b4%ce%af%cf%89%ce%bd-%cf%80%ce%bf%ce%b9%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%8d/>
- “Ναυτεμπορική”, «Σε δίκη παραπέμπονται 104 άτομα για το «παραδικαστικό Νο 2» (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο:
<https://www.naftemporiki.gr/society/630006/se-diki-parapebontai-104-atoma-gia-to-paradikastiko-no-2/>
- “NewsBreak Newsroom”, «Ασκήθηκε αναίρεση για το «παραδικαστικό κύκλωμα Νο2», (2023). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο:
<https://www.newsbreak.gr/ellada/543529/askithike-anairesi-gia-to-paradikastiko-kykloma-no2/>
- ΟΟΣΑ, «Ανάπτυξη Ικανοτήτων και Κινητοποίηση των Αρχών Επιβολής του Νόμου», (2018). Σελ. 17 και 22. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο:
<https://web-archive.oecd.org/2018-09-19/493818-OECD-Greece-Building-Capacity-Law-Enforcement-EL.pdf/>

- Παπαγεωργίου-Γονατάς Στ., «Δικαιοσύνη: Ο μόνος αξιόπιστος θεσμός;», ΠοινΔικ 2012.
- Παπαδάκης Ρ. – Εμμ., «Οιονεί διαφθορά και τρόποι αντιμετώπισής της», ΠοινΔικ 2010.
- Παπαδαμάκης Αδ., «Ουσιώδεις πτυχές «διαφάνειας» της ποινικής δίκης», ΠοινΔικ 2013.
- Παπανδρέου Π., «Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν. 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής». Αρμοδιότητες – Προβληματισμοί», ΠοινΔικ 2012.
- Παρασκευόπουλος σε Μαργαρίτη Λ. – Παρασκευόπουλο (Ν. Ποινολογία, 1989).
- Παρασκευόπουλος Ν., «Οι παρακολουθήσεις στα όρια της νομιμότητας, σε: Επιτήρηση και Ποινική Καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική», (Πρακτικά 9ου Ελληνογερμανικού Συμποσίου Ποινικού Δικαίου, 2011).
- Σπεντζόπουλος Π., «Αιτιολογία των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων», ΝοΒ 2000.
- Σπινέλλης Δ., «Φαινόμενα ανομίας, ιδίως στις μέρες μας», ΠοινΧρ 2012.
- Σπινέλλης Δ., «Η εγκληματικότητα των πολιτικών στην εξουσία (ή εγκληματικότητα του «ψηλού καπέλου»)», ΠοινΧρ 2013.
- Σπυριδάκης Ι., (2016), «Ταχεία απονομή δικαιοσύνης», “Crime in Crisis”, (2016). (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <http://crime-in-crisis.com/%CF%84%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7%CF%82/>
- Σταθέας Γ., «Διαφθορά και ποινική καταστολή», (Τ.Ν.Π. Qualex, ΠοινΔικ, 1/2000).
- Στουρνάρας Γ., «Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννη Στουρνάρα στην Ακαδημία Φορολογίας και Λογιστικής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου με τίτλο: «Προτάσεις Φορολογικής Πολιτικής»», (2021). (Ανακτήθηκε 20-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.taxheaven.gr/news/53487/g-stoynaras-epitaktikh-h-metarryomish-toy-forologikoy-systhmatos-protaseis-gia-th-forologikh-politikh/>

- Στυλιανίδου Χ, «Ο Ν. 4855/2021, οι αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και η κριτική που ασκήθηκε», «GovWatch». Ανακτήθηκε 08-01-2024. Διαθέσιμο στο: <https://govwatch.gr/o-nomos-4855-2021-oi-allages-ston-poiniko-kodika-kai-ton-kodika-poinikis-dikonomias-kai-i-kritiki-poy-askithike/>
- The Toc Team, «Διαφθορά στην Αστυνομία: Πώς οι μαφιόζοι κανόνιζαν... μεταθέσεις ανώτατων αξιωματικών - Οι απίστευτοι διάλογοι», “The Toc”. (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/diafthora-stin-astunomia-pos-oi-mafiozoi-kanonizan-metatheseis-anotaton-axiomatikon---kukloma-lathremporias-kausimon/>
- Τριανταφύλλου Γ., «Τα εγκλήματα διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα». “novacriminalia”, (No. 8, 2020), σελ 8-9. (Ανακτήθηκε 19-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://hcba.gr/novacriminalia-%cf%84%ce%b5%cf%85%cf%87%ce%bf%cf%83-%ce%bd%ce%bf-8-%ce%b9%ce%b1%ce%bd%ce%bf%cf%85%ce%ac%cf%81%ce%b9%ce%bf%cf%82-2020/>
- “20/20 Magazine”, «Τραγική πρωτιά: Πρωταθλήτρια η Ελλάδα στη διαφθορά εντός ΕΕ», (Ανακτήθηκε 15-01-2024). Διαθέσιμο στο: <https://www.2020mag.gr/themata/5625-tragiki-protia-protathlitria-i-ellada-sti-diafthora-entos-ee/>

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.